

MINISTERUL EDUCAȚIEI, CULTURII ȘI CERCETĂRII AL REPUBLICII MOLDOVA

**STANDARDE
DE ÎNVĂȚARE ȘI DEZVOLTARE A COPILULUI
DE LA NAȘTERE PÂNĂ LA 7 ANI**

(variantă revăzută/dezvoltată)

Chișinău, 2019

La revizuirea și dezvoltarea acestui document au participat cadre didactice, metodiști și manageri din IET, specialiști din cadrul mediului academic.

Aprobat la Consiliul Național pentru Curriculum (ordinul Ministerului Educației, Culturii și Cercetării nr. 1592 din 25 octombrie 2018)

Coordonatori naționali:

Angela CUTASEVICI, Secretar de Stat în domeniul educației, MECC

Valentin CRUDU, doctor în științe pedagogice, șef Direcție Învățământ General, MECC

Experți-coordonatori naționali:

Vladimir GUȚU, doctor habilitat în științe pedagogice, profesor, USM

Maria VRÂNCEANU, psiholog, consultant principal, Direcția Învățământ General, MECC

Echipa de elaborare:

Mihaela PAVLENCO, doctor în științe pedagogice, lector, UPS „Ion Creangă”, mun. Chișinău

Efimia MUSTEAȚĂ, metodist, grad didactic superior, IET nr. 52, mun. Chișinău

Nadejda STRATAN, metodist, grad didactic superior, IET nr. 43, or. Bălți

Svetlana ȘARGAROVȘCHI, educator-metodist, grad didactic I, IET, s. Ermoclia, r. Ștefan Vodă

Liudmila LUȚIC, educator-metodist, grad didactic I, IET nr. 1, or. Cupcini, r. Edineț

Angela PALADICIUC, educator-metodist, grad didactic II, IET nr. 3, or. Cupcini, r. Edineț

Ecaterina PREPELIȚĂ, specialist principal, Direcția Învățământ Călărași

Svetlana UȘURELU, grad didactic II, grad managerial II, director IET, s. Pitușca, r. Călărași

Tatiana SPĂNU, grad didactic II, director IET nr. 3 „Lăstărel”, or. Călărași

Viorica ARMAN-ROTARU, grad didactic II, director IET, s. Tuzara, r. Călărași

Au colaborat:

Liuba MOCANU, doctor în pedagogie, conferențiar, UPS „Ion Creangă”, mun. Chișinău

Stella DUMINICĂ, cercetător științific, IȘE

Cristina STRAISTARI-LUNGU, cercetător științific, IȘE

Viorica PELIVAN, master în psihopedagogie, grad didactic I, director interimar IP Școala primară-grădiniță nr. 199, mun. Chișinău

Valentina BODRUG-LUNGU, doctor habilitat în științe pedagogice, USM, consultantă UN Women în egalitatea de gen

Standarde de învățare și dezvoltare a copilului de la naștere până la 7 ani : (varianta revăzută/dezvoltată) / Min. Educației, Culturii și Cercet. al Rep. Moldova ; coord. naț.: Angela Cutasevici, Valentin Crudu ; experți-coord. naț.: Vladimir Guțu, Maria Vrânceanu ; echipa de elab.: Mihaela Pavlenco [et al.] ; au colab.: Liuba Mocanu [et al.]. – Varianta rev./dezvoltată. – Chișinău : Lyceum, 2019 (F.E.-P. "Tipografia Centrală"). – 92 p. : fig., tab.

Referințe bibliogr.: p. 91(18 tit.). – 2500 ex.

Redactor: **Natalia Cimpac**

Editura Lyceum

Chișinău, stradela 2 Aerodromului 2, of. 7

tel/fax: +(373) 22 212636; gsm: + (373) 69177975, +(373) 76770175

e-mail: editura.lyceum@mail.ru, www.lyceum.md; [fb.editura lyceum](https://fb.com/editura_lyceum)

ISBN 978-9975-3285-6-2.

© Ministerul Educației, Culturii și Cercetării al Republicii Moldova

Cuprins

INTRODUCERE	4
1. NOȚIUNI GENERALE DESPRE <i>STANDARDELE DE ÎNVĂȚARE ȘI DEZVOLTARE A COPILULUI DE LA NAȘTERE PÂNĂ LA 7 ANI</i>	5
2. PRINCIPII AFERENTE CONȚINUTULUI <i>STANDARDELOR DE ÎNVĂȚARE ȘI DEZVOLTARE A COPILULUI DE LA NAȘTERE PÂNĂ LA 7 ANI</i>	6
3. CERINȚE PENTRU IMPLEMENTAREA <i>STANDARDELOR DE ÎNVĂȚARE ȘI DEZVOLTARE A COPILULUI DE LA NAȘTERE PÂNĂ LA 7 ANI</i>	8
4. STRUCTURA <i>STANDARDELOR DE ÎNVĂȚARE ȘI DEZVOLTARE A COPILULUI DE LA NAȘTERE PÂNĂ LA 7 ANI</i> PE DOMENII DE DEZVOLTARE	9
5. CORELAREA DOMENIILOR DE DEZVOLTARE CU STANDARDELE, INDICATORII ȘI PRACTICILE DE SPRIJIN	10
A. DEZVOLTAREA FIZICĂ ȘI FORTIFICAREA SĂNĂȚĂȚII	13
B. DEZVOLTAREA PERSONALĂ, EMOȚIONALĂ ȘI SOCIALĂ	29
C. DEZVOLTAREA LIMBAJULUI, A COMUNICĂRII ȘI PREMISELE CITIRII ȘI SCRIERII	57
D. DEZVOLTAREA COGNITIVĂ	75
BIBLIOGRAFIE	91

Introducere

Prezentul proiect de *Standarde de învățare și dezvoltare a copilului de la naștere până la 7 ani* este varianta revizuită/dezvoltată a *Standardelor de învățare și dezvoltare a copilului¹ de la naștere până la vârsta de 7 ani* din 2010. Această revizuire a fost efectuată pentru:

- ✓ racordarea *Standardelor de învățare și dezvoltare a copilului de la naștere până la 7 ani* la cerințele societății actuale;
- ✓ asigurarea unei treceri armonioase de la o vârstă la alta;
- ✓ acoperirea tuturor domeniilor de activitate;
- ✓ promovarea valorilor naționale și internaționale;
- ✓ respectarea diversității etnoculturale.

Documentele care au stat la baza procesului de revizuire/dezvoltare sunt:

1. Rapoartele anuale ale Ministerului Educației, Culturii și Cercetării privind implementarea *Instrumentului de monitorizare a pregătirii copilului pentru școală* în baza *Standardelor de învățare și dezvoltare a copilului de la naștere până la vârsta de 7 ani (2015-2018)*;
2. Studiul analitic *Aspecte ale politicilor educaționale în educația timpurie*, realizat de Institutul de Științe ale Educației, 2018;
3. Studiul de evaluare a situației curente privind procesul de educație timpurie în Republica Moldova, realizat de către Institutul de Științe ale Educației, 2015;
4. Studiul de evaluare a utilizării documentelor reglatoare: *Curriculumul educației copiilor de vârstă timpurie și preșcolară (1-7 ani) în Republica Moldova (2008)*, *Standardele de învățare și dezvoltare pentru copil de la naștere până la 7 ani*, *Standardele profesionale naționale pentru cadrele didactice din instituțiile de educație timpurie*, realizat de UNICEF-Moldova, 2012;
5. Studiul național *Validarea de vârstă a standardelor de învățare și dezvoltare a copilului de la naștere până la vârsta de 7 ani*, realizat de către Centrul Național pentru Educație Timpurie și Informare a Familiei (CNETIF) din fondurile Proiectului *Parteneriat Global pentru Educație*, administrat de Banca Mondială, 2010.

¹ Noțiunea „copil” cuprinde „fete” și „băieți” de vârstă abordată.

1. Noțiuni generale despre *Standardele de învățare și dezvoltare a copilului de la naștere până la 7 ani*

Standardele de învățare și dezvoltare a copilului de la naștere până la 7 ani reprezintă un document oficial, ce reflectă un cadru de referință privind așteptările despre ceea ce ar trebui copiii să știe și să facă. Ele au menirea de a orienta actorii actului educațional în creșterea și dezvoltarea copiilor de la naștere până la intrarea în școală, atât în mediul familial, cât și în cadrul altor instituții de educație timpurie.

Standardele de învățare și dezvoltare a copilului de la naștere până la 7 ani recunosc:

- ☒ unicitatea copilului;
- ☒ caracterul global și integrat al dezvoltării lui;
- ☒ rolul activ al copilului în construcția sinelui și a propriei învățări;
- ☒ importanța respectării drepturilor fundamentale ale copilului;
- ☒ rolul fundamental al adultului în îngrijirea, creșterea, dezvoltarea și educația copilului în perioada timpurie.

Acest document este destinat cadrelor didactice, părinților și adulților care participă la creșterea, dezvoltarea și educația copiilor și informează despre premisele de dezvoltare a copilului în perioada timpurie și preșcolară.

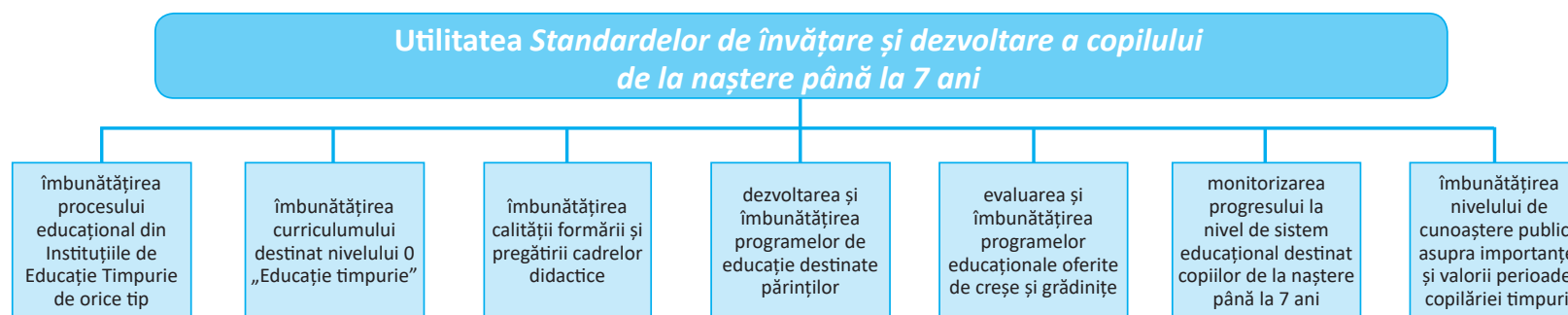
Standardele de învățare și dezvoltare a copiilor de la naștere până la 7 ani se adresează tuturor copiilor cu vârsta cuprinsă între 0 și 7 ani. Orice demers educațional trebuie să aibă o finalitate. Standardele de învățare și dezvoltare timpurie definesc finalitățile cu caracter general. Întrucât există diferențe individuale importante între ritmurile de dezvoltare ale copiilor, standardele sunt flexibile, permițând mici variații de la un copil la altul.

Unii copii cunosc salturi spectaculoase în dezvoltare într-un interval scurt de timp, alții înregistrează o dezvoltare gradată în același interval de timp. În ambele cazuri, dezvoltarea lor este normală. De aceea, este foarte important să respectăm ritmul și caracteristicile individuale ale învățării și dezvoltării fiecărui copil. Prin formularea lor, standardele doar orientează adulții în procesul de participare și sprijinire a creșterii și dezvoltării normale și depline a tuturor copiilor, fiind niște repere generale ale dezvoltării acestuia, și nicidecum trasee strict individuale de dezvoltare.

Standardele de învățare și dezvoltare a copiilor de la naștere până la 7 ani promovează o abordare personalizată a copilului în sprijinirea lui în procesul de învățare și dezvoltare, însă misiunea lor de orientare și promovare a calității vizează întreg sistemul de educație, îngrijire și dezvoltare timpurie.

Pentru cadrele didactice, standardele reprezintă un punct de referință în organizarea și proiectarea activităților din Instituțiile de Educație Timpurie (IET). Potrivit caracterului general, *Standardele de învățare și dezvoltare a copiilor de la naștere până la 7 ani* sunt relevante doar la **nivel de grup de copii, însă nu la nivel individual, în sensul diagnosticării nivelului de dezvoltare a copilului**. Aceste standarde au fost concepute pentru a crea un sistem global comun de referință în educația, îngrijirea și dezvoltarea copilului. În acest context, scopul lor este de a evalua nivelul la care se situează toți copiii dintr-o grupă, instituție de educație timpurie, raion, sistem, dar nicidecum dezvoltarea individuală a copilului, pentru care există instrumente psihologice speciale. Observarea copiilor, în baza standardelor și a indicatorilor, oferă cadrului didactic posibilitatea distingerii domeniilor de dezvoltare mai puțin integrate în activitățile desfășurate în IET, pentru a interveni cu unele modificări în proiectarea activităților ulterioare.

Standardele de învățare și dezvoltare a copilului de la naștere până la 7 ani reprezintă o premisă în elaborarea unui întreg sistem de standarde, vizând resursele umane, serviciile oferite și politicile publice privind educația, îngrijirea și protecția copilului de la naștere până la 7 ani. Aceste standarde au multiple utilizări, evidente în următoarea schemă:

Prin urmare, rolul esențial al standardelor este de a contribui, prin multiplele utilizări pe care le presupun, la o educație, îngrijire și dezvoltare cât mai sănătoasă a copilului, în acord cu ceea ce ne-ar plăcea să ajungă copiii când vor crește. Ele se adresează tuturor părinților, instituțiilor care oferă programe de îngrijire și educație a copiilor, instituțiilor care formează resurse umane ce vor lucra cu copiii, precum și factorilor de decizie din sectoarele de educație, îngrijire și sănătate. Înțelegând cum ne dorim să fie copiii noștri, vom ști mai bine cum să le oferim toate condițiile pentru a ne împlini așteptările.

2. Principii aferente conținutului Standardelor de învățare și dezvoltare a copilului de la naștere până la 7 ani

În formularea și ajustarea Standardelor de învățare și dezvoltare a copilului de la naștere până la 7 ani s-au luat în considerare următoarele principii:

1. Principiul respectării particularităților de vârstă și individuale ale copiilor

Fiecare copil este unic în modul în care crește, se dezvoltă și își formează competențe. Din acest motiv, individualitatea fiecăruia trebuie recunoscută și tratată în acord cu necesitățile sale. Copiii trec prin stadii similare de dezvoltare, dar în ritmuri diferite. În consecință, aceștia nu vor atinge aceleași standarde, la același nivel de performanță, în același timp. Astfel, conținutul standardului vizează așteptări realiste privind dezvoltarea copilului la fiecare perioadă de vârstă.

2. Principiul învățării active

Copiii sunt participanți activi ai învățării. Ei învață prin metoda ludică, prin implicare activă, angajare, explorare și exploatare a simțurilor. În acest sens, standardele propun o gamă largă de oportunități de învățare, ce implică nemijlocit copilul.

3. Principiul abordării holistice a dezvoltării copilului

Învățarea reprezintă un proces complex și global, care angajează în totalitate copilul, iar dezvoltarea lui apare în rezultatul traversării simultane a tuturor domeniilor de dezvoltare – cognitivă, fizică și emoțională, a fortificării sănătății, personale și sociale, a limbajului și comunicării – fapt ce demonstrează că între domeniile de dezvoltare din standarde există o intercorelare și intercondiționare.

4. Principiul parteneriatului familie – comunitate

Familia și comunitatea constituie factori semnificativi în dezvoltarea și învățarea copilului. În standarde, se evidențiază faptul că toți copiii se dezvoltă și învață în contextul interacțiunilor și relațiilor pe care aceștia le stabilesc cu primele persoane care au grijă de ei – părinții, apoi – comunitatea apropiată și mediul în care trăiesc. Astfel, standardele se centreză pe demersuri educaționale corelate cu nevoile familiilor, comunității, în scopul creării unui parteneriat, incluzând participarea părților la organizarea și desfășurarea activităților.

5. Principiul echității și non-discriminării

Trăim într-o lume diversă și, de aceea, este important ca diversitatea să fie recunoscută și apreciată într-o manieră pozitivă. În acest sens, standardele pun accent pe incluziune, recunoscând dreptul tuturor copiilor de a fi educați, asigurând accesul egal la educație pentru toți. Totodată, ele sunt universale, sprijină creșterea și dezvoltarea tuturor copiilor, indiferent de cultură, statut socio-economic, de prezența unor deficiențe și probleme fizice sau de învățare.

6. Principiul interculturalității

Standardele vizează recunoașterea și respectarea valorilor naționale și ale celorlalte etnii, diversitatea mediilor și valorifică experiența culturală și educațională, cu care copilul vine din familie și comunitate.

7. Principiul diversității contextelor și situațiilor de învățare

Contextele de învățare în perioada timpurie sprijină și stimulează învățarea și dezvoltarea copiilor. Standardele reflectă diverse modalități și experiențe de învățare, desfășurate în vaste medii de învățare.

8. Principiul continuității

Pentru realizarea unei dezvoltări continue a copilului și pregătirea acestuia pentru școală, standardele asigură continuitatea la nivelul celor 4 perioade de vârstă, precum și la nivelul 0 și 1 al sistemului de învățământ.

3. Cerințe pentru implementarea *Standardelor de învățare și dezvoltare a copilului de la naștere până la 7 ani*

Pentru implementarea *Standardelor de învățare și dezvoltare a copilului de la naștere până la 7 ani*, trebuie să fie respectate următoarele cerințe:

1. Standardele trebuie să fie utilizate în așa mod, încât acestea să respecte bunăstarea copiilor și familiile lor.

Familia reprezintă primul și cel mai important educator, decident și suport în viața copiilor. Implicarea acestora în creșterea armonioasă și educația corectă a copilului trebuie văzută ca un proces esențial în implementarea standardelor.

2. Standardele trebuie utilizate pentru a sprijini dezvoltarea copiilor, proiectarea programului de educație timpurie și practicile educaționale din familie.

Standardele trebuie utilizate pentru a ajuta copiii, familiile, educatorii și programele educaționale să exceleze. Ele nu trebuie utilizate ca instrumente pentru criticarea, excluderea sau sancționarea copiilor, cadrelor didactice sau a familiilor.

3. Standardele trebuie utilizate judicios, în scopul pentru care au fost create.

Standardele trebuie să sprijine familia, care rămâne prima școală în care se lucrează și se educă copiii. Este important ca familia să constituie un mediu favorabil dezvoltării armonioase a copilului, fără forțări, limite sau presiuni.

4. Standardele trebuie revizuite și actualizate cel puțin o dată la cinci ani.

Pentru ca standardele să fie relevante, sistematice, ele trebuie revizuite periodic, printr-un proces interactiv.

5. Implementarea standardelor trebuie evaluată pentru a se asigura aplicarea lor adecvată de către familie, unități de educație timpurie și comunitate.

Rezultatele evaluării trebuie să conducă la o utilizare eficace a acestora.

6. Utilizarea și implementarea optimă a standardelor necesită un suport tehnic și resurse corespunzătoare.

Familiile, cadrele didactice și adulții implicați în educarea copilului trebuie să fie familiarizați și orientați în utilizarea adecvată a standardelor pentru a se asigura dezvoltarea copilului în toate domeniile indicate de acestea.

4. Structura Standardelor de învățare și dezvoltare a copilului de la naștere până la 7 ani pe domenii de dezvoltare

Copiii învață prin explorarea lumii înconjurătoare care le stimulează dezvoltarea încontinuu, sub toate aspectele. În acest sens, **Standardele de învățare și dezvoltare a copilului de la naștere până la 7 ani sunt structurate pe 4 domenii de dezvoltare a copilului.** Prin interacțiune cu mediul (fizic și social), copiii trăiesc experiențe ce au un impact incontestabil asupra dezvoltării lor complexe. Fiecare acțiune a lor de cucerire a mediului în care trăiesc și se dezvoltă implică atât procese cognitive, operații mentale, cât și trăiri afective și motricitate. Pentru astfel de experiențe, copilul trebuie să fie sprijinit în dezvoltarea sa sub raport fizic, cognitiv, socio-emoțional, lingvistic.

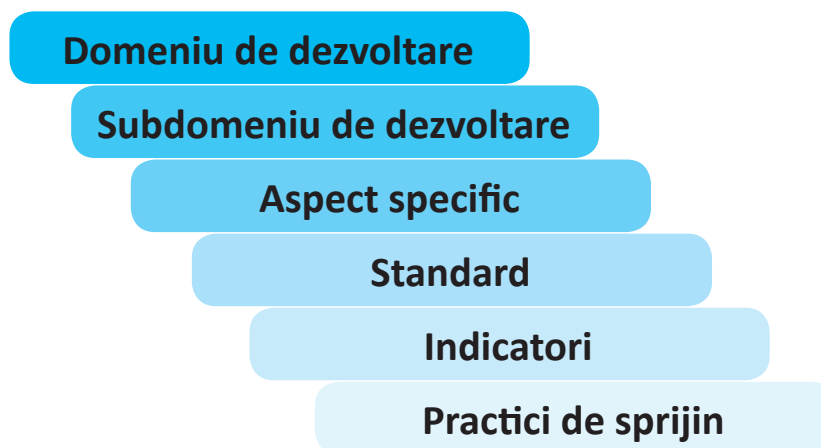
Toate domeniile de dezvoltare sunt intercondiționate, adică dezvoltarea unui domeniu favorizează dezvoltarea copilului într-un alt domeniu, iar experiențele de învățare sunt cu atât mai semnificative pentru progresul copilului, cu cât ele se adresează simultan tuturor domeniilor dezvoltării. Ritmul dezvoltării fiecărui domeniu este diferit de la copil la copil.

Fiecare domeniu de dezvoltare are o anumită specificitate. De aceea, există obiective ale educației timpurii care sunt specifice unui domeniu, **dar a căror realizare determină implicit antrenarea obiectivelor dintr-un alt domeniu de dezvoltare.** De exemplu, dacă obiectivul este de a-l învăța pe copil să mănânce de sine stătător, acesta implică, pe lângă motricitate, coordonare oculo-motorie, atenție și reacții emoționale, prin modul în care adultul îl ajută, îl încurajează în mișcările pe care le realizează, comunicând cu el, numind felurile de mâncare și obiectele cu care mănâncă. La fel, dezvoltarea limbajului poate favoriza sau bloca interacțiunile sociale ale copilului cu ceilalți.

Structurarea standardelor pe domenii de dezvoltare are ca scop surprinderea specificului acestor domenii și, totodată, urmărirea dezvoltării holistice a copilului.

Fiecare domeniu de dezvoltare cuprinde subdomenii și, după caz, aspecte specifice ale subdomeniilor. Scopul acestui mod de structurare de a cuprinde toate aspectele importante, de a evita suprapunerile, precum și omiterea anumitor dimensiuni esențiale ale dezvoltării, conturează ideea completă a pregătirii copilului pentru școală și pentru viață.

Structura documentului este:

5. Corelarea domeniilor de dezvoltare cu standardele, indicatorii și practicile de sprijin

Fiecare standard cuprinde indicatori care explicitează aria generală desemnată de reper. Pentru fiecare indicator, sunt sugerate activități și contexte de învățare, pe care adultul le poate utiliza pentru a sprijini atingerea așteptărilor formulate prin standard. Indicatorii au menirea de a acoperi întregul standard, iar, la rândul său, toate standardele trebuie să acopere complet întreg domeniul de dezvoltare. Indicatorii sunt specifici vârstei copiilor și sunt organizați ierarhic, în funcție de complexitate. Mai jos, sunt prezentate domeniile de dezvoltare cu subdomenii, apoi fiecare domeniu este prezentat sintetic prin standard, urmate de tabelul în care se realizează corespondența între acestea, indicatori și practici de sprijin. Domeniile sunt caracterizate:

Domeniul A. DEZVOLTAREA FIZICĂ ȘI FORTIFICAREA SĂNĂTĂȚII

Sănătatea, bunăstarea fizică și dezvoltarea motorie a copiilor sunt factori decisivi în procesul de creștere și dezvoltare a acestora în perioada timpurie. Creșterea și dezvoltarea reprezintă procese complementare, chiar dacă creșterea se referă la anumite schimbări de ordin fizic, precum: masă corporală, înălțime, dimensiuni ale corpului. Deși pașii schimbărilor sunt mai mult sau mai puțin aceiași pentru toți copiii, ritmul schimbărilor variază puternic.

Dezvoltarea fizică normală, sănătatea, motricitatea sunt fundamentale pentru întregul proces de învățare, pentru un stil de viață activ și sănătos. Mișcarea și bunăstarea fizică sunt indispensabile dezvoltării creierului, oferind energie, echilibru și disponibilitate de a fi implicați în experiențe de învățare.

Dezvoltarea motricității favorizează dezvoltarea limbajului, a proceselor cognitive, a competențelor sociale și emoționale. Atât motricitatea grosieră, cât și cea fină, precum și coordonarea senzorio-motorie reprezintă modalități de cucerire a mediului înconjurător, dar și de descoperire și conștientizare a propriului corp. Capacitatea copiilor de a implica, a coordona și a controla mușchii și părțile corpului în realizarea mișcărilor de la cele mai simple la cele mai complexe necesită timp, exercițiu și sprijin. Mișcările de bază – mersul, alergarea, săritul, cățărutul, rostogolitul – precum și operațiile mai complicate – utilizarea instrumentelor de scris, desen, tăiere sau dezvoltarea deprinderilor de îmbrăcare și mâncare – constituie un proces plin de încercări, dar și reușite, dacă i se oferă copilului susținerea necesară.

Activitățile artistice dețin un rol hotărâtor în dezvoltarea motricității fine, inclusiv a tuturor proceselor psihice ale preșcolarului.

Conștientizarea simțurilor și utilizarea lor, motricitatea și coordonarea oculo-motorie reprezintă bazele unui comportament funcțional al copilului. Ceea ce însoțește o dezvoltare fizică sănătoasă este însușirea deprinderilor de securitate personală. Copiii învață de mici ce înseamnă un stil de viață sănătos. Deprinderile de somn, igienă, nutriție, îmbrăcare și activitate fizică se dezvoltă de la naștere și constituie repere importante în prevenirea îmbolnăvirilor.

Vulnerabilitatea copiilor cauzată de fragilitatea acestora necesită dezvoltarea deprinderilor de securitate personală. Copiii trebuie să învețe să evite situațiile periculoase, de manipulare sau mișcare inadecvată, în care s-ar putea accidenta, răni sau îmbolnăvi. De asemenea, copiii trebuie să învețe când, cum și cui să ceară ajutor atunci când au nevoie, trebuie să învețe să respecte anumite reguli în diferite contexte și să facă distincția dintre siguranță și pericol.

Domeniul B. DEZVOLTAREA PERSONALĂ, EMOȚIONALĂ ȘI SOCIALĂ

„Oamenii sunt ființe sociale. În toate etapele vieții, oamenii interacționează unul cu celălalt. A învăța cum să fii împreună cu ceilalți este esențial. Într-adevăr, copiii își construiesc cunoașterea lumii prin interacțiune socială. În toate culturile, copiii dezvoltă atașament față de adulții importanți pentru ei” [1, p. 41].

Dezvoltarea personală, socială și emoțională reprezintă fundamentul relațiilor și interacțiunilor care dau semnificație experiențelor copiilor de acasă, de la grădiniță, din comunitate. Ea influențează semnificativ succesul copiilor în viață și la școală.

Încă din primele clipe ale vieții, copiii stabilesc interacțiuni cu părinții², alte persoane din familie, cu alți copii și adulți. Calitatea acestor interacțiuni stimulează dezvoltarea personală și socio-emoțională adecvată a copiilor. Specificul acestui domeniu ține de corelația dintre planul social și cel emoțional. Aceste dimensiuni se completează reciproc și sunt interdependente. Interacțiunile sociale reușite fac posibilă dezvoltarea unei imagini de sine pozitivă și asigură autocontrolul.

Capacitatea copiilor de a-și recunoaște și exprima propriile sentimente, de a le stăpâni, controla, înțelege și de a răspunde la emoțiile altora favorizează dezvoltarea emoțională a acestora. Rolul primordial îl deține dezvoltarea percepției, conceptului și imaginii de sine a copilului: trăsături, capacități, motivații, dorințe, nevoi, preferințe, roluri sociale, inclusiv roluri de gen. Treptat, copilul va ajunge să-și răspundă la întrebarea „Cine sunt eu?”. La fel de importantă în ecuația dezvoltării emoționale este încrederea în sine, convingerea în reușită, independența și responsabilitatea personală, sentimente care alimentează și susțin dorința naturală a copiilor de cunoaștere, explorare, descoperire.

Exprimarea și înțelegerea propriilor emoții și ale celorlalți, de la primare (bucurie, frică, mânie) la cele mai complexe (mândrie, rușine, vină), constituie competențe specifice domeniului emoțional. Copilul învață să le simtă, învață să le exprime și să le recunoască.

Relațiile sociale pozitive se formează atunci când copiii înțeleg semnificația diferitelor comportamente, când sunt capabili să se adapteze diverselor contexte sociale și sunt implicați în activități de grup. Interacțiunile cu cei apropiați sunt imperative pentru „sănătatea” personală și socio-emoțională a copilului, oferind sentimentul de stabilitate, securitate, apartenență (familie, etnie, religie, gen etc.) și, astfel, stimulând învățarea copilului. Relațiile pe care le stabilește copilul cu ceilalți necesită siguranță, receptivitate, disponibilitate și confort emoțional. În consecință, copiii își dezvoltă multiple abilități: de cooperare, de negociere, de a conduce și a fi conduși, de a lega prietenii, de a-și exprima sentimentele într-o manieră acceptată social.

Relațiile sociale ale copilului cu adulții vizează capacitatea de a avea încredere și de a interacționa cu ușurință, precum și de a recunoaște rolurile sociale ale acestora.

Copilul, prin interacțiune cu alți copii, exersează cooperarea, capacitatea de a stabili și de a menține relații de prietenie, învață să țină cont de dorințele și nevoile celorlalți, învață să respecte drepturile altor copii. De asemenea, contactul social cu ceilalți copii este o sursă importantă pentru a observa diferențele și asemănările dintre oameni, diversitatea acestora. Adaptarea la diversitate, respectarea ei prin stabilirea relațiilor pozitive, precum și empatia reprezintă competențe importante ale dezvoltării sociale.

Domeniul C. DEZVOLTAREA LIMBAJULUI, A COMUNICĂRII ȘI PREMISELE CITIRII ȘI SCRIERII

Domeniul *Dezvoltarea limbajului, a comunicării și premisele citirii și scrierii* vizează dezvoltarea limbajului (sub aspectele vocabularului, gramaticii, dar și a înțelegerii semnificației mesajelor), a comunicării (cuprinzând abilități de ascultare, comunicare orală și scrisă, non-verbală și verbală), cât și prechizițiile pentru scris – citit.

Acest domeniu asigură stăpânirea exprimării orale și scrise, ca abilitate de a înțelege comunicarea verbală și scrisă. Se susține că, prin ascultare și exprimare în situații de grup, preșcolarii devin capabili să exploreze experiențele altor persoane și să-și extindă, astfel, propriul repertoriu de experiențe semnificative. Se urmărește ca aceștia să vorbească cu încredere, clar și fluent, utilizând modalități de exprimare adecvate, în funcție de interlocutor. Prin acest domeniu, se recomandă tuturor cadrelor didactice să furnizeze contexte în care preșcolarii să se poată exprima și să utilizeze activ mijloacele de comunicare. Din această perspectivă, se consideră că studiul operelor literare specifice vârstei rafinează gândirea și limbajul acestora, extinde capacitatea lor de a înțelege situațiile interpersonale complexe și aduce o contribuție importantă la dezvoltarea capacităților de evaluare.

² În calitate de părinți se subînțelege și mama, și tata, pentru a depăși stereotipul de responsabilizare exclusivă a mamelor pentru îngrijirea și creșterea copilului, pentru a oferi oportunități și taților de a se implica activ în acest proces.

În cadrul acestui domeniu se include și primul contact al copilului cu o limbă străină sau regională. În acest sens, copilul va fi obișnuit, sistematic, să asculte sonoritatea specifică limbii auzite, să o recunoască, să reproducă ritmul, fonemele și intonația acesteia. De asemenea, copilul va fi ajutat să învețe cuvinte care îi vor permite să vorbească despre el însuși și despre mediul înconjurător, care îi vor facilita relațiile/contactele sociale simple cu vorbitorii nativi ai limbii respective și care îl vor ajuta să participe la viața comunității. Activitățile cele mai potrivite pentru această învățare sunt: memorarea de cuvinte/propoziții/expresii, cântece și jocuri muzicale; imitarea ritmurilor diferite, prin acompanierea frazelor auzite și repetate cu o tamburină; jocuri de limbă; comunicarea gândurilor/mesajelor simple în limba respectivă. Astfel, copilul va fi încurajat/stimulat să învețe elemente ale culturii țării/regiunii respective (istoria locurilor, creații artistice specifice, mâncăruri, activități tradiționale etc.).

Limbajul, comunicarea și deprinderile de citit – scris sunt puternic intercorelate, de aceea dezvoltarea lor trebuie urmărită în egală măsură. Dezvoltarea limbajului vizează dezvoltarea vorbirii și a formelor vorbirii, a vocabularului, a culturii sonore a vorbirii, a structurii și formelor gramaticale corecte. Achiziționarea treptată a tuturor acestor componente conduce la utilizarea constructivă și cu sens a limbajului în contexte sociale.

Premisele citit – scrisului vizează abilități comportamentale precursori formelor convenționale de scris și citit. Ele includ receptarea mesajului scris, conștientizarea mesajului cuprins în materiale tipărite, abilități de seriere, de comunicare prin mesaj scris.

Domeniul D. DEZVOLTAREA COGNITIVĂ

În primii ani de viață, se petrec schimbări spectaculoase în structurile operatorii ale copilului. El ajunge să cunoască și să înțeleagă mai bine lumea fizică și socială și își dezvoltă gândirea, imaginația, observarea, abilitățile de rezolvare de probleme. Domeniul dezvoltării cognitive vizează dezvoltarea gândirii logice, formarea reprezentărilor matematice, precum și a cunoștințelor despre lume. Conexiunile dintre fenomene reprezintă o bază importantă în devenirea copilului, ce nu se limitează doar la cunoștințe necesare intrării în școală.

Dezvoltarea cognitivă este esențială pentru viața de zi cu zi. Ea se referă la procesele prin care copiii dobândesc capacitatea de a gândi, de a asimila și de a utiliza informația pe care o receptează. Dezvoltarea capacităților psihice se realizează prin interacțiunea copilului cu mediul fizic și social, prin care copiii își construiesc mental noi concepte, ce urmează a fi descoperite. Totodată, copiii învață multe lucruri atât de la adulți³, cât și de la alți copii. Acest proces de învățare prin învățare și descoperire se realizează prin multiple căi: comunicare, explorare a lumii înconjurătoare, mișcare, muzică etc. De aceea, este oportun ca, prin activitățile în care sunt implicați, copiii să fie solicitați:

- să analizeze relațiile între obiecte, evenimente, persoane (asemănări, deosebiri, asocieri), pentru a descoperi cauzalitatea, pentru a-și dezvolta gândirea critică și capacitățile de rezolvare a problemelor;
- să utilizeze numerele și numerația, operațiile aritmetice, operarea cu mulțimi, orientarea în timp și spațiu, formele geometrice, unitățile de măsură în viața de zi cu zi;
- să înțeleagă lumea naturală și să poată face predicții;
- să se familiarizeze cu mediul înconjurător prin utilizarea metodelor și instrumentelor de investigare;
- să înțeleagă modul de interacțiune a oamenilor (femei și bărbați) cu mediul înconjurător, condițiile necesare vieții.

³ În calitate de educatori, îndrumători, cadre didactice se subînțeleg și femeii și bărbații, pentru a depăși stereotipul de responsabilizare exclusivă a femeilor pentru îngrijirea și educarea preșcolarilor, pentru a oferi oportunități și bărbaților de a se implica activ în acest proces.

Toate aceste activități contribuie fundamental la dezvoltarea cognitivă a copilului.

DOMENIUL CAPACITĂȚILE ȘI ATITUDINILE DE ÎNVĂȚARE

– *curiozitatea și interesul, persistența, creativitatea și independența* –

este abordat în prezentul document în cheia competențelor transversale. Din această perspectivă, se asigură funcționalitatea tuturor domeniilor de învățare și dezvoltare: fizică, socio-emoțională, cognitivă și de limbaj. Indicatorii care vizează competențele transversale sunt prezenți în cadrul celor 4 domenii nominalizate.

Domeniile și subdomeniile în baza cărora au fost organizate standardele sunt structurate astfel:

A. DEZVOLTAREA FIZICĂ ȘI FORTIFICAREA SĂNĂTĂȚII

Subdomeniul 1: Dezvoltarea fizică

A.1.1. Aspect specific: Dezvoltarea motricității grosiere

Standard 1. Copilul va fi capabil să efectueze diverse mișcări și activități fizice.

A.1.2. Aspect specific: Dezvoltarea motricității fine

Standard 2. Copilul va fi capabil să manipuleze obiecte pentru dezvoltarea motricității fine.

Standard 3. Copilul va fi capabil să realizeze compoziții plastice (desene, picturi, modelaje și aplicații).

A.1.3. Aspect specific: Dezvoltarea senzorio-motorie

Standard 4. Copilul va fi capabil să-și controleze și dirijeze propriile mișcări prin utilizarea adecvată a simțurilor.

Subdomeniul 2: Fortificarea sănătății

A.2.1. Aspect specific: Sănătatea și nutriția

Standard 5. Copilul va fi capabil să recunoască beneficiile unei alimentații sănătoase.

A.2.2. Aspect specific: Îngrijirea și igiena personală

Standard 6. Copilul va fi capabil să aplice regulile de menținere a sănătății și igienei personale.

A.2.3. Aspect specific: Securitatea personală

Standard 7. Copilul va fi capabil să respecte regulile de securitate personală.

A. Domeniul: Dezvoltarea fizică și fortificarea sănătății**Subdomeniul 1: Dezvoltarea fizică****A.1.1. Aspect specific: Dezvoltarea motricității grosiere****Standard 1. Copilul va fi capabil să efectueze diverse mișcări și activități fizice.****De la naștere până la un an și jumătate (0-18 luni)**

Indicatori	Practici de sprijin
1. Își ridică capul și pieptul, fiind pe burtă.	☞ Oferiți copilului, în perioadele când e treaz, momente în care să stea pe burtă. Supravegheați-l.
2. Dobândește control al mișcărilor mâinilor și picioarelor.	☞ Puneți-i la dispoziție obiecte care să poată fi trase, împinse, ridicate.
3. Se rostogolește.	☞ Acordați-i spațiu pentru a se mișca liber, pentru a încerca să meargă, să se ridice, să se cațere.
4. Își caută picioarele și le aduce către gură.	☞ Asigurați-vă că mediul în care se află copilul este sigur și securizat pentru a avea libertate de mișcare.
5. Stă în șezut.	☞ Jucați-vă cu copilul, faceți diferite activități în care să cântați împreună și să exersați mișcările mâinilor și picioarelor („Tăpușele-tăpușele”, „Piciorușe-piciorușe” etc.) și realizați diferite activități fizice.
6. Se leagănă înainte și înapoi, ajutându-se cu mâinile și genunchii, și mai târziu se târăște.	☞ Etc.
7. Se împinge ca să se ridice în picioare, sprijinindu-se de ceva sau cineva.	
8. Merge, ținându-se de mobilier.	
9. Se apleacă pentru a explora obiectele aflate pe covor.	
10. Încearcă să urce scările.	
11. Duce obiecte în mâini în timp ce merge.	
12. Încearcă să realizeze diferite mișcări.	
13. Execută acțiuni de joc din folclorul copiilor.	

De la un an și jumătate până la 3 ani (19-36 de luni)

Indicatori	Practici de sprijin
14. Merge/aleargă cu ușurință, schimbând ritmul și direcția (înainte, înapoi, în linie dreaptă, circular, inclusiv cu muzica).	☞ Oferiți copilului posibilitatea de a alerga, de a sări, de a se cățăra, de a se târi.
15. Urcă și coboară din pat/de pe scaun sau de pe alte obiecte de mobilier accesibile.	☞ Puneți-i la dispoziție jucării, diferite materiale și echipamente, care să-l implice în activități de mișcare (căluți pentru a fi călăriți, cuburi pe care se poate urca, căsuțe din piese mari de Lego).
16. Lovește/aruncă mingea cu control redus al direcției și al vitezei.	☞ Implicați copilul în activități care să-i solicite echilibrul, poziții diferite ale corpului.
17. Sare pe loc, păstrând echilibrul.	☞ Oferiți copilului cel puțin 60 de minute de activitate fizică în fiecare zi și momente de odihnă după acestea.
18. Stă într-un picior; se ridică în vârful degetelor.	☞ Propuneți copiilor exerciții care să implice genunchii și gâtul (pentru formarea ținutei corecte).
19. Urcă și coboară scări, nealternând picioarele.	☞ Lăsați copilul să umble și să se joace desculț, atât în casă, cât și în grădină, într-un loc curat, acoperit cu nisip și îngrădit.
20. Încearcă activități noi, care necesită mișcări fizice.	☞ Propuneți jocuri cu mișcări însoțite de cântec („Iepurașul”, „Băsmăluța”).
21. Participă activ la jocuri, dansuri, activități fizice și alte momente de regim.	☞ Etc.
22. Redă caracterul vesel al melodiei de dans prin mișcări simple.	
23. Se deplasează în mâini și genunchi.	
24. Se târăște pe sub funia întinsă.	
25. Poziționează membrele și corpul, demonstrând o ținută corectă (ține gâtul drept, ține genunchii în față, fără să-i împingă înapoi).	

A. Domeniul: Dezvoltarea fizică și fortificarea sănătății**Subdomeniul 1: Dezvoltarea fizică****A.1.1. Aspect specific: Dezvoltarea motricității grosiere****Standard 1. Copilul va fi capabil să efectueze diverse mișcări și activități fizice.****De la 3 până la 5 ani (37-60 de luni)**

Indicatori	Practici de sprijin
26. Merge/aleargă circular, în jurul unor obstacole, obiecte.	☒ Puneți la dispoziția copilului echipamente de joacă pentru a alerga în jurul lor, a se târî pe sub ele, a se cățăra pe ele.
27. Merge/aleargă desculț prin iarbă, nisip, pietriș.	☒ Propuneți copilului rostogolirea mingii mari; exerciții cu mingea mică. Jucându-vă împreună, demonstrați-i mișcări noi și îndemnați-l să le încerce și el.
28. Se târăște prin tuneluri.	☒ Jucați-vă cu copilul, imitând animale care sar.
29. Se cațăra pe echipamente de joacă pentru copii.	☒ Supravegheați copilul când coboară scările, când merge cu tricicleta/bicicleta.
30. Prinde/aruncă cu ambele mâini o minge mare.	☒ Implicați copilul într-o varietate largă de activități fizice și de mișcare, în diverse momente ale zilei (cel puțin 60 de minute zilnic).
31. Lovește/prinde mingea care sare de pe diferite suprafețe.	☒ Propuneți copilului exerciții care implică mai multe mișcări în timpul deplasării.
32. Sare pe ambele picioare și peste obiecte mici, păstrându-și echilibrul.	☒ Supravegheați copilul când atinge perețele, observați dacă reușește să-l atingă cu diferite părți ale corpului (pentru formarea ținutei corecte).
33. Pedalează corespunzător când merge cu tricicleta/bicicleta.	☒ Faceți ca activitățile fizice să fie distractive, amuzante.
34. Urcă și coboară scările, alternând picioarele.	☒ Cântați cu copilul, asociind cântecul cu mișcarea.
35. Poziționează membrele și corpul, demonstrând o ținută corectă (atinge perețele cu umerii, fesele și călcâiele).	☒ Dansați, faceți jocuri și dramatizări pentru a pune în mișcare toate părțile corpului.
36. Participă, cu entuziasm, în diverse activități fizice: alergare, cățărare, aruncări, rostogoliri, dans, proceduri de călire ș.a.	☒ Propuneți copiilor activități în care să utilizați jucării interactive.
37. Execută mișcări corespunzătoare conținutului frazelor muzicale (cântece, jocuri, dramatizări).	☒ Etc.

De la 5 până la 7 ani (61-84 de luni)

Indicatori	Practici de sprijin
38. Coordonează părțile propriului corp în realizarea unor mișcări.	☒ Propuneți jocuri de imitare a mișcărilor, de descoperire a personajelor pe baza mișcărilor.
39. Poziționează corpul și membrele în mod corespunzător, pentru a imita ceva sau pe cineva, pentru a executa o mișcare.	☒ Încurajați imitarea de mișcări ale animalelor, ale personajelor din povești, realizarea de forme împreună cu alt copil (un pod, un cerc, un pătrat), creează forme cu ajutorul degetelor (un cerc din degete etc.).
40. Aleargă, schimbând tempoul după semnal.	☒ Exersați-i viteza, forța, precizia.
41. Merge grațios, lent, prin schimbarea ritmică de pe un picior pe altul, prin săritură.	☒ Propuneți copilului să se deplaseze pe diferite suprafețe, folosind diverse tipuri de mers (pentru formarea ținutei corecte și profilaxia piciorului plat).
42. Merge pe un teren denivelat, pe vârfuri, pe partea exterioară a pantei.	☒ Solicitați copilului să ia/să aducă lucruri, jucării din casă/din sala de grupă, când ieșiți în spațiul de joacă de afară.
43. Urcă și coboară scările, ținând un obiect într-o mână sau în ambele mâini.	☒ Puneți la dispoziția copilului mingi de diferite mărimi. Implicați-l în jocuri cu mingea.
44. Lovește/aruncă mingea către un punct anume cu oarecare precizie.	☒ Implicați copiii în activități casnice simple: măturat, adunarea rufelor, aranjarea jucăriilor sau a mesei, mutarea unor obiecte, strângerea frunzelor uscate, scoaterea gunoiului etc.
45. Participă, în mod regulat, la activități fizice de alergare, dans, jocuri sau chiar sporturi.	☒ Oferiți copilului, în permanență, oportunitatea de a se mișca în aer liber și învățați-l noi mișcări, supuneți-l noilor provocări.
46. Participă la activități casnice, care implică mișcare: măturatul, adunarea rufelor, aranjarea jucăriilor, mutarea unor obiecte.	☒ Efectuați elemente ale dansului popular: hora, sârba. Propuneți copilului să execute însărcinări de tip creator, să înscezeze, independent, cântece.
47. Improvizează mișcări de dans după muzică.	☒ Utilizați jucării interactive în activități.
	☒ Etc.

A. Domeniul: Dezvoltarea fizică și fortificarea sănătății**Subdomeniul 1: Dezvoltarea fizică****A.1.2. Aspect specific: Dezvoltarea motricității fine****Standard 2. Copilul va fi capabil să manipuleze obiecte pentru dezvoltarea motricității fine.****De la naștere până la un an și jumătate (0-18 luni)**

Indicatori	Practici de sprijin
48. Prinde degetele adultului.	☒ Puneți obiecte în jurul copilului, pentru ca el să ajungă la ele, să le prindă, să le ridice.
49. Caută cu ambele mâini jucăriile, obiectele și sticlulele din jurul său, le apucă.	☒ Încurajați copilul să se joace cu jucării în timp ce face baie (să le scufunde, să le umple cu apă, să le golească etc.).
50. Imită cu mâna gestul de „La revedere!”, de aplauze.	☒ Puneți la dispoziția copilului cărți cu pagini groase, cartonate.
51. Transferă obiecte mici dintr-o mână în alta.	☒ Încurajați/îndemnați copilul atunci când dorește să se descurce de sine stătător în momente de rutină.
52. Golește/umple cutii de/cu conținut.	☒ Etc.
53. Frunzărește paginile unei cărți mari, deseori – mai multe pagini odată.	
54. Face singur, cu ardoare, anumite lucruri (mănâncă, bea, se îmbracă).	

De la un an și jumătate până la 3 ani (19-36 de luni)

Indicatori	Practici de sprijin
55. Frunzărește paginile unei cărți una câte una.	☒ Antrenați copilul în activități ce permit prinderea obiectelor în mâini.
56. Manipulează obiecte (mozaic, bizibord, joc sorter etc.).	☒ Puneți-i la dispoziție jucării și obiecte din gospodărie cu părți care se înșurubează/deșurubează (<i>de exemplu</i> , borcane din plastic cu capac, piramide etc.).
57. Execută mișcări cu degetele și palma după conținutul textului audiat.	☒ Propuneți copilului să realizeze mișcări după textul poeziei, al jocului, al cântecului în care se solicită mișcarea mâinilor și a degetelor (baterea din palme, cântatul la pian, imitarea toboșarului, a ploii, a moriștii etc.).
58. Deschide/închide atent ușa.	☒ Urmăriți copilul în momentele când închide/deschide ușa, ca să nu-și prindă degetele.
59. Utilizează corespunzător unele tacâmuri.	☒ Oferiți copilului cărți cu povești, imagini și dați-i libertatea să le exploreze. Încurajați activitățile de lectură individuală, în perechi sau în grupuri mici.
	☒ În timpul mesei, puneți la dispoziția copilului tacâmuri personale (lingură și furculiță cu vârfuri rotunjite) și încurajați-l în autoservire.
	☒ Etc.

A. Domeniul: Dezvoltarea fizică și fortificarea sănătății**Subdomeniul 1: Dezvoltarea fizică****A.1.2. Aspect specific: Dezvoltarea motricității fine****Standard 2. Copilul va fi capabil să manipuleze obiecte pentru dezvoltarea motricității fine.****De la 3 până la 5 ani (37-60 de luni)**

Indicatori	Practici de sprijin
60. Mănâncă cu tacâmuri (lingură, furculiță). 61. Încheie nasturi, fermoare mari. 62. Manipulează obiecte mici (șiruri de mărgelă, puzzle etc.), persistând în rezolvarea unei sarcini.	<ul style="list-style-type: none"> ☞ Oferiți copilului seturi de jucării: veselă, mobilă, haine pentru păpuși și timp pentru a se juca cu ele. ☞ Demonstrați, prin propriul exemplu, metode de utilizare a veselei și, în caz de necesitate, atenționați asupra folosirii acesteia. ☞ Organizați activități în centrul de jocuri de masă manipulative. ☞ Utilizați <i>Centrul de joc simbolic</i> pentru a exersa îmbrăcarea și dezbrăcarea păpușilor. ☞ Vorbiți cu copilul despre acțiunile care i-au reușit și care au eșuat, ajutați-l să pună în aplicare mai multe alternative de rezolvare. De exemplu: să facă un puzzle mai dificil, să finalizeze un turn din cuburi. ☞ Etc.

De la 5 până la 7 ani (61-84 de luni)

Indicatori	Practici de sprijin
63. Își pune pantofii și își leagă șireturile. 64. Se îmbracă/dezbracă. 65. Utilizează obiecte de diferite forme și dimensiuni, revenind asupra sarcinii, chiar dacă are dificultăți.	<ul style="list-style-type: none"> ☞ Exersați abilitățile copilului de auto-servire în fiecare situație potrivită. Demonstrați copilului, în caz de necesitate, acțiunea corectă și acordați-i ajutor s-o însușească. ☞ Oferiți costumație în <i>Centrul de joc simbolic</i> și învățați copiii să-și încheie și descheie nasturii. ☞ Acordați, zilnic, timp activităților de dezvoltare a motricității fine, valorificând situații de rutină: aranjarea mesei, aranjarea jucăriilor, pregătirea materialelor distributive etc. ☞ Propuneți copiilor jocuri cu apă și nisip pentru antrenarea degetelor. ☞ Oferiți ajutor în soluționarea problemelor și susțineți copilul, sporindu-i încrederea în forțele proprii. ☞ Discutați individual sau în grup sarcina și examinați alte posibilități de abordare a acesteia. Propuneți copilului să reflecteze asupra sarcinii și să revină la soluționarea ei. ☞ Oferiți timp suficient activităților de joc/sarcinilor complexe, pentru a le finaliza. ☞ Etc.

A. Domeniul: Dezvoltarea fizică și fortificarea sănătății**Subdomeniul 1: Dezvoltarea fizică****A.1.2. Aspect specific: Dezvoltarea motricității fine****Standard 3. Copilul va fi capabil să realizeze compoziții plastice (desene, picturi, modelaje și aplicații).****De la naștere până la un an și jumătate (0-18 luni)**

Indicatori	Practici de sprijin
66. Lasă urme prin apăsare în plastilină, în coca de modelat; lasă amprente colorate cu ajutorul degetelor pe coli de hârtie.	<ul style="list-style-type: none"> ☒ Asigurați copilului un spațiu pentru activități cu creioane de ceară, creioane mai groase, guașă, plastilină, cocă de modelat și desenați/modelați cu el pe foi mari (tip A3). ☒ Puneți la dispoziția copilului șervețele de bucătărie, hârtie colorată, pentru a rupe din acestea bucăți, apoi propuneți-i să le lipească, pentru a obține o compoziție plastică. ☒ Etc.
67. Rupe și mototolește bucăți mari de hârtie.	

De la un an și jumătate până la 3 ani (19-36 de luni)

Indicatori	Practici de sprijin
68. Mâzgălește cu creionul, începând să imite semne longitudinale și circulare.	<ul style="list-style-type: none"> ☒ Puneți la dispoziția copilului materiale pentru desen și încurajați-l să deseneze. Apreciați-i permanent efortul.
69. Utilizează instrumente și materiale de desenat: creioane simple, creioane cerate, markere, pensule etc.	<ul style="list-style-type: none"> ☒ Desenați împreună, astfel încât copilul să poată observa poziția corpului și a instrumentelor pentru desen. Explorați utilizarea a cât mai multor instrumente.
70. Colorează nerespectând conturul.	<ul style="list-style-type: none"> ☒ Asigurați copilului suprafețe diferite pentru exersarea desenului (la masă, pe șevalet, pe plăci de faianță cu acuarele, pe perete, cu apă pe timp de vară etc.).
71. Desenează oameni – capete și membre care pornesc direct de la cap.	<ul style="list-style-type: none"> ☒ Nu insistați asupra respectării coloratului în contur la această etapă de vârstă. Oferiți-i copilului, pentru desen, foi A3 sau suprafețe mari.
72. Trasează linii, desenează puncte, urme, pete.	<ul style="list-style-type: none"> ☒ Ajutați copilul să deseneze, pornind de la conturul mâinii; în locul degetelor, desenați fețe cu diferite expresii faciale (bucurie, tristețe etc.).
73. Rulează și întinde plastilina (în formă de inel, bilă, turtă, balonaș).	<ul style="list-style-type: none"> ☒ Inițiați activități cu plastilina/coca de modelat. Observați-l cum frământă boțul de plastilină între palme, prin mișcări liniare și circulare, ca să obțină forma obiectelor cunoscute.
74. Aranjează pe foaie și încleie imagini din 2-4 părți (un om de zăpadă, o băsmăluță, o farfurie sau o aplicație decorativă).	<ul style="list-style-type: none"> ☒ Propuneți copiilor forme (cerculețe, pătrate, dreptunghiuri) și observați ce ar putea obține din ele prin aranjarea lor pe foaie.
75. Rupe bucăți mici dintr-o bucată mai mare de hârtie.	<ul style="list-style-type: none"> ☒ Inițiați activități cu hârtie creponată/colorată. De exemplu: hrană pentru pușori, ploaie. ☒ Etc.

A. Domeniul: Dezvoltarea fizică și fortificarea sănătății**Subdomeniul 1: Dezvoltarea fizică****A.1.2. Aspect specific: Dezvoltarea motricității fine****Standard 3. Copilul va fi capabil să realizeze compoziții plastice (desene, picturi, modelaje și aplicații).****De la 3 până la 5 ani (37-60 de luni)**

Indicatori	Practici de sprijin
76. Utilizează diverse materiale din centrul de artă (creioane, pensule, bureți etc.).	☒ Oferiți copilului variate materiale pentru desen.
77. Copiază, conturează, decorează diverse forme.	☒ Propuneți copilului activități de decupare, alcătuiind ozoare și lipindule consecutiv.
78. Taie în linie dreaptă sau curbă.	☒ De exemplu: confecționarea hăinuțelor pentru personajele preferate.
79. Lipește fragmente din hârtie, elemente din natură și materiale reciclabile, pentru a crea o imagine.	☒ Exersați regulile de utilizare a instrumentelor, asigurând copilului un mediu securizat.
80. Desenează schița corpului uman cu mai multe detalii (cap, corp, degete etc.).	☒ Puteți desena corpul omenesc, folosind oglinzi mari, atât pentru observare, cât și pentru pictarea pe oglindă a conturului unei păpuși, de exemplu.
81. Reprezintă, prin desene, povești și experiențe personale.	☒ Appreciați efortul copilului de a colora în contur; folosiți imagini pe foi A4.
82. Colorează imaginile, respectând conturul acestora.	☒ Exersați modelarea obiectelor din câteva părți.
83. Modelează obiecte din câteva părți, folosind diferite procedee de înfrumusețare (o ceașcă sau castron, pe care, ulterior, le va putea decora cu mărgelile sau orice alt material).	☒ Propuneți copiilor activități creative cu hârtie colorată, hârtie creponată.
84. Pliază hârtia de formă dreptunghiulară/pătrată în două, pe mijloc, unind colțurile.	☒ De exemplu: crearea jucăriilor/decorului pentru brad, realizarea unei felicitări etc.
	☒ Desfășurați activități cu copilul în care sunt integrate jocuri interactive.
	☒ Etc.

De la 5 până la 7 ani (61-84 de luni)

Indicatori	Practici de sprijin
85. Utilizează materiale, ustensile și tehnici pentru a picta, modela, decupa.	☒ Elaborati împreună cu copiii compoziții plastice din puncte, linii; aplicații din frunze; ornamentări ale obiectelor, pe care le veți descrie, utilizând limbajul plastic.
86. Modelează obiecte de diferite forme, respectând structura proporțională.	☒ Experimentați împreună desenul prin diverse modalități (cu degetele, bureți, vată, pensulă, markere, creioane, cretă etc.).
87. Aplică motive ornamentale în compoziții plastice.	☒ Implicați copilul în activități de modelare, elaborând împreună compoziții plastice.
88. Face construcții din hârtie, folosind diferite tehnici cunoscute.	☒ Susțineți copilul în inițierea modalităților de stilizare a formelor, de aplicare a îmbinărilor armonioase, folosind diferite materiale.
	☒ De exemplu: încondeierea ouălor, colaje din materiale textile, reciclabile etc.
	☒ Propuneți copilului să confecționeze din diverse materiale (hârtie albă, colorată, glasă etc.), combinând tehnici diferite de rupere, tăiere, lipire, îmbinare, pliere, împletire, quilling, origami.
	☒ De exemplu: păpuși pentru teatrul de masă/teatrul degetelor, semn pentru carte, covoraș.
	☒ Propuneți copiilor jocuri interactive.
	☒ Etc.

A. Domeniul: Dezvoltarea fizică și fortificarea sănătății**Subdomeniul 1: Dezvoltarea fizică****A.1.3. Aspect specific: Dezvoltarea senzorio-motorie****Standard 4. Copilul va fi capabil să-și controleze și dirijeze propriile mișcări prin utilizarea adecvată a simțurilor.****De la naștere până la un an și jumătate (0-18 luni)**

Indicatori	Practici de sprijin
89. Răspunde, întorcându-se după sunetul sau atingerea percepută.	☒ Verificați nivelul de zgomot din apropierea copilului. Evitați expunerea lui la sunete puternice.
90. Focalizează vederea asupra obiectelor din apropiere sau depărtare.	☒ Stimulați vederea copilului cu jucării care pendulează, pe care le poate prinde. Numiți obiectele din preajma copilului.
91. Explorează mediul cu mâinile și gura.	☒ Legănați ușor copilul, în brațe, în balansoar sau alte echipamente de joacă.
92. Realizează coordonarea oculo-motorie în cadrul anumitor mișcări. De exemplu: pune obiecte mici într-un recipient mai mare.	☒ Oferiți copiilor obiecte din materiale și texturi diferite.
93. Reacționează la texturi și suprafețe diferite.	☒ Numiți, când vorbiți cu copilul, culorile, forma, mirosurile, gusturile, temperatura aerului etc.
94. Aruncă, lovește diferite obiecte pentru a scoate sunete.	☒ Explicați-i copilului regulile de siguranță alimentară, când mâncarea e prea fierbinte (inclusiv tacâmurile) sau, dimpotrivă, prea rece. ☒ Jucați-vă zilnic cu copilul. ☒ Folosiți păpuși de pluș pentru a le transforma în personajele unei mici scenete. ☒ Etc.

De la un an și jumătate până la 3 ani (19-36 de luni)

Indicatori	Practici de sprijin
95. Ține cana și bea din ea fără ca să verse din lichid.	☒ Încurajați copilul să bea singur din cană.
96. Realizează mișcări artistice, după modelul adultului, cum ar fi dansul pe fon de muzică sau mișcări ritmice.	☒ Oferiți oportunități pentru activități fizice, care integrează mișcarea cu utilizarea simțurilor (jocul umbrelor, pictura cu picioarele, mișcări la auzul unor semnale etc.).
97. Demonstrează coordonare oculo-motorie în jocurile de construcție, în realizarea puzzleurilor, în înșirarea de obiecte pe ață etc.	☒ Ghidați mișcările copilului, realizând anumite activități împreună: dansul, bătutul la toabă, cântatul la pian etc.
98. Utilizează, în joc, obiecte din texturi diferite (nisip, apă, frunze, pluș, plastic, burete etc.).	☒ Oferiți jucării și obiecte din materiale și texturi diferite. Numiți-le. ☒ Etc.

A. Domeniul: Dezvoltarea fizică și fortificarea sănătății**Subdomeniul 1: Dezvoltarea fizică****A.1.3. Aspect specific: Dezvoltarea senzorio-motorie****Standard 4. Copilul va fi capabil să-și controleze și dirijeze propriile mișcări prin utilizarea adecvată a simțurilor.****De la 3 până la 5 ani (37-60 de luni)**

Indicatori	Practici de sprijin
99. Imită animale/personaje din povești prin mișcare, sunete, îmbrăcăminte etc.	☒ Utilizați jocuri care solicită simțurile și mișcarea corpului: jocuri de imitație, cântece cu indicații etc.
100. Demonstrează o mai bună coordonare oculo-motorie. De exemplu: rostogolește mingea printre obiecte.	☒ Însenați jocuri în care copilul imită mișcările și sunetele animalelor favorite/cunoscute, inventează roluri.
101. Împinge obiecte către o destinație, se balansează în scrânciob, alunecă pe tobogan.	☒ Oferiți oportunitatea de a utiliza echipament special pentru spațiul de joacă în aer liber.
102. Îndeplinește mișcări corespunzătoare fragmentului muzical audiat.	☒ Realizați trasee cu obstacole pe care trebuie să le ocolească, să le escaladeze.
103. Imită ritmul, folosind, în jocuri, instrumente muzicale.	☒ Propuneți copilului să asculte muzică, să danseze, făcând mișcări cunoscute, sau să improvizeze.
	☒ Stimulați copilul să folosească în jocuri zornăitoarea, clopoței, tamburina, tobița.
	☒ Etc.

De la 5 până la 7 ani (61-84 de luni)

Indicatori	Practici de sprijin
104. Recunoaște, prin atingere/pipăit, obiecte ascunse, fără să le vadă.	☒ Desfășurați jocuri de recunoaștere a formelor, materialelor, sunetelor prin implicarea simțurilor (auz, pipăit, miros). De exemplu: Jocul „Ce-i ascuns în săculeț?”
105. Răspunde la diverse semnale de natură diferită (culoare, sunet, simboluri grafice).	☒ Organizați jocuri/exerciții de tipul <i>Stop-Start</i> .
106. Manipulează cu păpuși. De exemplu: păpuși care pot fi îmbrăcate pe mână, marionete etc.	☒ Propuneți jocuri cu schimbarea mișcărilor la semnal, după ritmul muzicii; jocuri cu schimbarea direcției și a vitezei de mișcare.
107. Demonstrează o mai bună coordonare oculo-motorie, care presupune acțiuni minuțioase (să facă Lego, să aranjeze cuburi, să înșire mărgelile, să țintească mingi în obiecte etc.).	☒ Realizați jocul „Roboțelul cu telecomandă”. Solicitați copilului să redea, prin mișcări, comenzile auzite.
108. Duce o cană cu apă plină dintr-o parte într-alta a camerei, fără să o verse.	☒ Realizați un teatru de păpuși.
109. Coordonează mișcările în colectiv, respectând caracterul muzicii.	☒ Implicați copilul în acțiuni de ajutor reciproc: la aranjarea mesei, la curățenie, la locul de depozitare a materialelor.
110. Improvizează scurte motive ritmico-melodice la instrumente muzicale pentru copii.	☒ Organizați și practicați activ jocuri muzicale și dansuri cu caracter diferit. De exemplu: <i>Hora, Sârba, Alunelul</i> etc.; jocuri muzicale din folclorul copiilor: <i>Paparuda, Drăgaicele</i> etc.
	☒ Propuneți copilului diverse instrumente muzicale (jucării) cu care ar putea să repete sau să improvizeze scurte motive ritmico-melodice individual și în ansamblu cu alți copii. Observați copilul în timpul improvizării.
	☒ Etc.

A. Domeniul: Dezvoltarea fizică și fortificarea sănătății**Subdomeniul 2: Fortificarea sănătății****A. 2.1. Aspect specific: Sănătatea și nutriția****Standard 5. Copilul va fi capabil să recunoască beneficiile unei alimentații sănătoase.****De la naștere până la un an și jumătate (0-18 luni)**

Indicatori	Practici de sprijin
111. Se hrănește prin alăptare. 112. Își reglează viteza și intensitatea cu care mănâncă. 113. Consumă o varietate de mâncăruri/produse din toate grupele de alimente. 114. Explorează mâncarea cu degetele.	<ul style="list-style-type: none"> ✗ Creați un mediu relaxat, propice alăptării. ✗ Urmăriți copilul pentru a observa când îi este foame și când este sătul. ✗ Faceți din momentul mesei o plăcere și un prilej de a-l învăța pe copil să mănânce independent. ✗ Supravegheați copilul în timpul mesei, pentru a observa dacă nu înghite bucăți mari de hrană. ✗ Urmăriți reacția copilului atunci când îi propuneți produse alimentare noi, în cantități recomandate de medici. ✗ Oferiți feluri de mâncare ce permit explorarea ei cu degetele (cereale, biscuiți mici). ✗ Etc.

De la un an și jumătate până la 3 ani (19-36 de luni)

Indicatori	Practici de sprijin
115. Recunoaște și mănâncă o mare varietate de produse alimentare. 116. Face diferența între lucruri care se mănâncă/comestibile și cele care nu se mănâncă/necomestibile. 117. Încearcă noi feluri de mâncare, atunci când îi sunt oferite.	<ul style="list-style-type: none"> ✗ Vorbiți cu copilul despre importanța alimentației și a apei pentru sănătatea organismului. ✗ Încurajați copilul să bea apă pe parcursul zilei. ✗ Oferiți copilului posibilitatea de a alege între câteva feluri de bucate. ✗ Introduceți, treptat, alimentele noi, împreună cu cele preferate de copil. ✗ Propuneți copilului produse ce fac parte din diferite grupuri de alimente: 1: cereale; 2: legume și fructe; 3: carne, pește, ouă, lactate și 4: dulciuri și grăsimi. ✗ Etc.

A. Domeniul: Dezvoltarea fizică și fortificarea sănătății

Subdomeniul 2: Fortificarea sănătății

A. 2.1. Aspect specific: Sănătatea și nutriția

Standard 5. Copilul va fi capabil să recunoască beneficiile unei alimentații sănătoase.

De la 3 până la 5 ani (37-60 de luni)

Indicatori	Practici de sprijin
118. Participă, cu interes, la pregătirea unor gustări sănătoase.	<ul style="list-style-type: none"> ☞ Organizați activități de preparare a unor salate și implicați-l pe copil în pregătirea lor. Discutați despre fiecare produs utilizat și despre importanța igienei alimentare și a unei alimentații sănătoase. ☞ Observați copilul cum se comportă în timpul mesei, în cât timp ia masa, cum mistuie hrana. ☞ Organizați activități în care să discutați despre fructele și legumele preferate ale copiilor și despre importanța igienei alimentare și a unei alimentații sănătoase. De exemplu: importanța spălării și modul de spălare a fructelor și a legumelor (cum se spală corect fructele/legumele și de ce este necesară spălarea lor). ☞ Etc.
119. Alege produse alimentare sănătoase dintr-o mulțime de feluri de mâncare.	
120. Își apreciază porția de mâncare după necesitate.	
121. Cunoaște importanța fructelor și a legumelor pentru sănătatea omului.	

De la 5 până la 7 ani (61-84 de luni)

Indicatori	Practici de sprijin
122. Explică beneficiile sau daunele anumitor alimente pentru organismul uman.	<ul style="list-style-type: none"> ☞ Implicați copilul în prepararea, servirea și degustarea unei mese sănătoase. ☞ Discutați despre cele mai sănătoase și nutritive alimente. De exemplu: beneficiile consumului de apă și riscurile consumului de băuturi îndulcite etc. ☞ Realizați activități de joc privind alimentația, servirea mesei și comportamentul sănătos în timpul mesei, în care copilul interpretează diferite roluri. De exemplu: „La restaurant” ☞ Organizați împreună jocuri didactice: „Vitaminele”, „Unde s-au ascuns vitaminele?” ☞ Etc.
123. Recunoaște produsele alimentare sănătoase dintr-un grup.	
124. Optează pentru consumarea fructelor și legumelor.	

A. Domeniul: Dezvoltarea fizică și fortificarea sănătății

Subdomeniul 2: Fortificarea sănătății

A. 2.2. Aspect specific: Îngrijirea și igiena personală

Standard 6. Copilul va fi capabil să aplice regulile de menținere a sănătății și igienei personale.

De la naștere până la un an și jumătate (0-18 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
<p>125. Face baie cu plăcere.</p> <p>126. Reacționează la stimulii verbali în timpul activităților zilnice (schimbării scutecelor, alăptării, băiței, plimbărilor etc.).</p> <p>127. Își spală și își usucă mâinile cu plăcere.</p> <p>128. Acceptă spălarea dinților.</p> <p>129. Lasă să se înțeleagă dacă scutecul este ud sau plin, arătând spre el sau trăgând de el, când este atins de adult.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ☒ Respectați programul de igienă a copilului. Faceți momentele de igienă personală agreabile: vorbiți cu copilul, cântați-i în timp ce îi faceți baie, îi schimbați scutecele, îl îmbrăcați, îl alăptați etc. ☒ Arătați-i periuța lui/ei și pasta de dinți pentru copii, precum și cele ale adulților. ☒ Dezvoltați deprinderile copilului de a se spăla pe mâini și a se șterge, de a utiliza toaleta. Apreciați-l permanent. ☒ Etc.

De la un an și jumătate până la 3 ani (19-36 de luni)

Indicatori	Practici de sprijin
<p>130. Folosește șervețele pentru a-și șterge nasul.</p> <p>131. Își poate controla necesitățile fiziologice, le conștientizează și merge de sine stătător la toaletă.</p> <p>132. Începe să-și perieze dinții.</p> <p>133. Își spală și își usucă mâinile ori de câte ori e necesar.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ☒ Discutați despre regulile de igienă și cultivați-i copilului aceste deprinderi încontinuu. De exemplu: respectarea bunelor maniere – „De fiecare dată când strănutăm sau tușim, punem mână la gură.” ☒ Modelați deprinderile copilului de-a utiliza olița, WC. Apreciați-l permanent. ☒ Însoțiți copilul la baie și apreciați eforturile lui de a se spăla singur pe mâini, de a-și peria dinții etc. ☒ Numiți stările de disconfort fizic, cauzate de simptomele unei boli. De exemplu: „Mă doare burtica.”, „Simt că mi-e cald/mi-e frig.” ☒ Etc.

A. Domeniul: Dezvoltarea fizică și fortificarea sănătății**Subdomeniul 2: Fortificarea sănătății****A. 2.2. Aspect specific: Îngrijirea și igiena personală****Standard 6. Copilul va fi capabil să aplice regulile de menținere a sănătății și igienei personale.****De la 3 până la 5 ani (37-60 de luni)**

Indicatori	Practici de sprijin
134. Folosește șervețele pentru a-și șterge nasul și le aruncă după utilizare la coș.	☒ Puneți mereu la dispoziția copilului șervețele pentru orice eventualitate.
135. În majoritatea situațiilor, duce mâna la gură când tușește.	☒ Supravegheați permanent respectarea igienei (spălatul mâinilor, periatul dinților etc.).
136. Folosește WC la necesitate.	☒ Creați un loc în care copiii să-și poată păstra obiectele de igienă personală (săpunul, pieptenele, periuța de dinți etc.).
137. Își spală și își usucă mâinile înainte de masă și după utilizarea WC.	☒ Propuneți jocuri, precum „La cum-părături”, în care copiii pot utiliza produse de igienă personală (săpunuri, șampoane, geluri de duș, paste de dinți, bureți de baie etc.). Apreciați de fiecare dată copilul, dacă pune mâna la gură când tușește sau strănută și folosește șervețelul.
138. Își periază dinții.	☒ Realizați jocuri în grup mic, în care unii copii sunt medici, iar alții – pacienți.
139. Spune când simte unele simptome de boală.	☒ Discutați despre simptomele unor boli.
140. Utilizează corect obiectele de igienă personală.	☒ Propuneți copiilor jocuri interactive.
	☒ Etc.

De la 5 până la 7 ani (61-84 de luni)

Indicatori	Practici de sprijin
141. Demonstrează independență în igiena personală (se spală și se șterge singur pe mâini, își acoperă gura cu mâna când strănută/tușește, merge independent la toaletă, folosește batista, se spală pe dinți).	☒ Oferiți, zilnic, copilului posibilitatea de a-și exersa deprinderile de igienă personală.
142. Respectă regulile igienice colective.	☒ Încurajați copilul să respecte igiena personală și amintiți-i permanent despre importanța acesteia.
143. Demonstrează abilități elementare de prevenire a bolilor (protejarea capului, gâtului).	☒ Realizați cu copilul cărțile despre sănătate.
	☒ Încurajați-i să realizeze desene, afișe, poezioare sau cântece despre regulile sanitare.
	☒ Propuneți jocuri cu păpușile, cum ar fi: „În vizită la medic”. Înscenați o posibilă situație-problemă de îmbolnăvire a unei persoane imaginate și discutați despre măsurile de prevenire.
	☒ Evidențierea asemănarilor și deosebirilor între igiena locuinței și igiena sălii de grup. Exersarea, prin joc, și încurajarea aplicării deprinderilor de igienă colectivă.
	☒ Realizați activități în care să aplicați softuri educaționale și jocuri interactive.
	☒ Etc.

A. Domeniul: Dezvoltarea fizică și fortificarea sănătății**Subdomeniul 2: Fortificarea sănătății****A.2.3. Aspect specific: Securitatea personală****Standard 7. Copilul va fi capabil să respecte regulile de securitate personală.****De la naștere până la un an și jumătate (0-18 luni)**

Indicatori	Practici de sprijin
144. Reacționează la atenționările adulților privind o situație periculoasă.	☒ Supravegheați permanent copilul și folosiți modalități de atenționare în situații periculoase.
145. Se distrage de la un comportament periculos prin semnale, vorbe.	☒ Utilizați aceleași semnale pentru a obișnui copilul cu semnificația lor.
146. Face diferență dintre adulții care îl îngrijesc și străini.	☒ Observați copilul atunci când interacționează cu persoanele străine și cele apropiate.
147. Urmează unele dintre reguli stabilite.	☒ Explicați copilului neconținut motivul pentru care-i interziceți un anumit comportament, care este pericolul pe care îl evitați/căruia i se expune. De exemplu: „Acolo nu e voie, pentru că ...” ☒ Etc.

De la un an și jumătate până la 3 ani (19-36 de luni)

Indicatori	Practici de sprijin
148. Evită pericolele (aragazul, fierul de călcat, cuțitul etc.).	☒ Folosiți jucăriile din centrul de joc simbolic sau alte centre pentru a discuta despre obiectele periculoase.
149. Respectă regulile de protecție adecvate nivelului de înțelegere.	☒ Discutați despre accidentele care pot avea loc (pe stradă, în locuri publice, în parcul de joacă, în timpul discuțiilor cu persoane necunoscute etc.) și consecințele grave ale acestora.
150. Acceptă indicațiile privind situațiile periculoase. De exemplu: „Dă-mi, te rog, mâna când traversăm strada.”	☒ Utilizați povestiri pentru a pune accent pe regulile de securitate personală, în diverse contexte (pe stradă, în magazine, în locuri publice, în parcul de atracțiuni, pe terenul de joacă etc.).
151. Spune adultului când ceva îi face ceva rău.	☒ Învățați copilul să vorbească despre experiența sa personală în cazul unui eventual pericol sau intimidări. ☒ Etc.

A. Domeniul: Dezvoltarea fizică și fortificarea sănătății**Subdomeniul 2: Fortificarea sănătății****A.2.3. Aspect specific: Securitatea personală****Standard 7. Copilul va fi capabil să respecte regulile de securitate personală.****De la 3 până la 5 ani (37-60 de luni)**

Indicatori	Practici de sprijin
152. Comunică adulților sau colegilor faptele rele/situațiile periculoase la care a fost martor.	☒ Utilizați imagini pentru a ilustra situații de risc (atingerea flăcării/fierului de călcat conectat, consumul de lichide necunoscute etc.).
153. Diferențiază comportamentul sigur de cel periculos.	☒ Provocați copilul să vă spună ce ar face într-o eventuală situație de pericol/urgentă.
154. Explică regulile de siguranță în sala de grupă/grădiniță și acasă (nu ia medicamente în absența adultului, dar știe că medicamentele sunt utile în anumite situații).	☒ Citiți povești, povestiri ce prezintă situații periculoase și discutați despre posibilitatea evitării lor sau a riscurilor pe care le presupun. ☒ Oferiți materiale, păpuși, hăinuțe, simboluri în centrul de joc simbolic, prin care copiii pot demonstra conștientizarea pericolelor, inclusiv și a celor ce țin de abuzul sexual.
155. Explică regulile de siguranță în stradă și anticipează consecințele nerespectării acestora (privește în stânga și în dreapta când traversează strada, respectă regulile de siguranță în transportul public, regulile de circulație cu bicicleta).	☒ Implicați-vă, alături de copil, în jocuri interactive. ☒ Menționați permanent care este granița între siguranță și pericol. ☒ Folosiți ieșirile în locuri publice pentru a discuta despre regulile de protecție și evitarea pericolelor. ☒ Observați cât de ușor se desparte copilul de gadgeturi. Oferiți-i activități alternative, cum ar fi: sportul, pictura, desenul, cititul împreună cu părinții sau semenii.
156. Acceptă să petreacă nu mai mult de 30 de minute pe zi în fața unui ecran de orice fel.	☒ Appreciați, de fiecare dată, respectarea regulilor. ☒ Propuneți copilului să analizeze diferite situații de utilizare a obiectelor periculoase.
157. Cunoaște obiectele care necesită o utilizare prudentă (cuțitul, furculița, foarfeca, acul etc.).	☒ Organizați jocul didactic: „Ce se va întâmpla dacă ...”; „Căsuța obiectelor periculoase” ☒ Etc.

De la 5 până la 7 ani (61-84 de luni)

Indicatori	Practici de sprijin
158. Nu se lasă ademenit (prin cuvinte/obiecte) de către persoanele necunoscute și nu le urmează.	☒ Folosiți povestiri pentru a discuta despre pericole și căi de acțiune în situații de risc.
159. Știe cui, unde și când trebuie să se adreseze după ajutor, identificând adulții care pot să-l sprijine în situații periculoase.	☒ Asigurați-vă că copilul înțelege care sunt persoanele în care poate avea încredere și cărora se poate adresa după ajutor în situații excepționale. ☒ Realizați un joc de rol relevant, cu diverse personaje, care pot oferi ajutor în situații de risc: medici, pompieri, polițiști etc.
160. Înțelege că unele comportamente (jocul cu chibriturile/cuțitul, fumatul, consumul de substanțe nocive etc.) sunt dăunătoare organismului.	☒ Utilizați exemple din viața personală a copiilor și a unor personaje artistice pentru a discuta despre comportamentele dăunătoare și periculoase.
161. Respectă regulile de comportament la grădiniță, acasă, pentru a evita accidentele, situațiile periculoase (nu deschide balconul, ferestrele, nu folosește nesupravegheat obiectele care pot fi periculoase).	☒ Însenați situații posibile pentru a observa comportamentul copilului în situații de risc. De exemplu: mama e plecată la magazin, dar cineva sună la ușă.
162. Recunoaște situațiile de abuz și violență și solicită ajutorul adultului cunoscut/persoanei de încredere în caz de pericol.	☒ Propuneți copiilor activități în care să integrați softurile educaționale și jocurile interactive.
163. Conștientizează pericolul utilizării excesive a gadgeturilor (tableta, telefonul mobil, televizorul și calculatorul).	☒ Prezentați povești, povestiri, discuții, desene animate, în care copilul ar recunoaște situațiile de violență și abuz sexual.
164. Respectă regulile de circulație și de comportament în stradă (traversează corect strada, se joacă în locuri permise, merge doar pe trotuar etc.).	☒ Organizați discuții individuale și de grup la tema: „Jocul: unde, cu cine și cum ne jucăm?”
165. Respectă regulile de comportament sigur în natură (nu atinge animalele, insectele, ciupercile, plantele necunoscute etc.).	☒ Discutați cu copilul despre pericolele la care se expune atunci când utilizează timp îndelungat gadgeturile.
166. Identifică pagubele provocate de calamitățile naturale asupra sănătății omului.	☒ Discutați despre pericolele provocate de calamitățile naturale și regulile de comportament/măsurile de protecție în cazuri excepționale. ☒ Etc.

B. Dezvoltarea personală, emoțională și socială

Subdomeniul 1: Dezvoltarea personală

B.1.1. Aspect specific: Dezvoltarea conceptului de sine

Standard 1. Copilul va fi capabil să se perceapă în mod pozitiv ca persoană unică cu caracteristici specifice.

Subdomeniul 2: Dezvoltarea emoțională

B.2.1. Aspect specific: Dezvoltarea autocontrolului emoțional

Standard 2. Copilul va fi capabil să-și adapteze trăirile și să-și controleze pornirile impulsive.

B.2.2. Aspect specific: Dezvoltarea expresivității emoționale

Standard 3. Copilul va fi capabil să recunoască și să exprime adecvat o varietate de emoții.

Subdomeniul 3: Dezvoltarea socială

B.3.1. Aspect specific: Abilități de interacțiune cu adulții

Standard 4. Copilul va fi capabil să manifeste încredere în adulții cunoscuți și să interacționeze cu aceștia.

Standard 5. Copilul va fi capabil să ceară ajutor când are nevoie.

B.3.2. Aspect specific: Abilități de interacțiune cu copiii de vârstă apropiată

Standard 6. Copilul va fi capabil să interacționeze pozitiv cu copiii de vârstă apropiată.

B.3.3. Aspect specific: Acceptarea și respectarea diversității

Standard 7. Copilul va fi capabil să recunoască, să aprecieze și să respecte asemănările și deosebirile dintre oameni.

B.3.4. Aspect specific: Dezvoltarea comportamentului prosocial

Standard 8. Copilul va fi capabil să perceapă regulile și efectele acestora.

Standard 9. Copilul va fi capabil să-și asume responsabilități, să negocieze și să participe la luarea deciziilor.

Standard 10. Copilul va fi capabil să coopereze.

Standard 11. Copilul va fi capabil să manifeste empatie.

B. Domeniul: Dezvoltarea personală, emoțională și socială**Subdomeniu 1: Dezvoltarea personală****B.1.1. Aspect specific: Dezvoltarea conceptului de sine****Standard 1. Copilul va fi capabil să se perceapă în mod pozitiv ca persoană unică cu caracteristici specifice.****De la naștere până la un an și jumătate (0-18 luni)**

Indicatori	Practici de sprijin
167. Își explorează propriul corp. 168. Reacționează când își aude prenumele. 169. Se observă și se recunoaște în oglindă. 170. Manifestă propriul „Eu”, prin controlul asupra acțiunilor celorlalți. De exemplu: când îi spune/arată adultului „Stai aici!”, îl trage de mână etc.	<ul style="list-style-type: none"> ☒ Îngrijiți, cu afecțiune, copilul. Răspundeți la toate nevoile lui, pentru dezvoltarea atașamentului; acordați-i timp pentru a-și explora corpul. ☒ Adresați-vă copilului pe prenume, în timpul interacțiunilor. ☒ Oferiți-i copilului posibilitatea de a se privi în oglindă, de a se juca, supravegheat, în fața ei. ☒ Faceți-vă timp să interacționați afectiv cu copilul și să-i ghiciți intențiile de comunicare. Când copilul face ceva bine, exprimați-vă aprecierea. Chiar și un zâmbet sau un cuvânt îl vor face să se simtă important. ☒ Etc.

De la un an și jumătate până la 3 ani (19-36 de luni)

Indicatori	Practici de sprijin
171. Își spune numele mic și vârsta, dacă e întrebat/ă. 172. Se recunoaște în fotografii, se privește în oglindă, recunoscând apartenența de gen: „Sunt fetiță/sunt băiat.” 173. Își recunoaște propriile obiecte („al meu”). 174. Se joacă singur/ă, își găsește activități pentru perioade scurte, de 10-15 minute. 175. Conștientizează că poate fi observat/monitorizat. 176. Testează limitele propriilor posibilități, în raport cu mediul/situația creată (ce poate, ce nu poate face). 177. Își exteriorizează propriul „Eu”, răspunzând „Nu!” la cererile adultului sau insistând „Eu – singur.”	<ul style="list-style-type: none"> ☒ Adresați-vă pe prenume persoanelor cu care interacționați. ☒ Facilitați copiilor preocuparea de a se auto-evalua. De exemplu: „Sunt frumos.”, „Sunt murdar.”, „Sunt puternic.” etc. ☒ Cultivați copiilor imaginea de sine pozitivă, evitând stereotipurile de gen, cum ar fi: „Fetițele sunt drăguțe.”, „Băieții sunt puternici.” ☒ Fiți conștienți de această etapă firească de dezvoltare și ajutați-l pe copil să înceapă, treptat, să împartă obiectele cu alții. ☒ Oferiți copilului, pentru perioade scurte, posibilitatea de a se juca de sine stătător, în medii sigure. ☒ Evitați criticile, abțineți-vă de la replici; încercați să răspundeți adecvat și cu interes, după necesitate, îndrumând acțiunile copilului. ☒ Oferiți copilului posibilități de a experimenta, de a explora mediul înconjurător, stabilind, în prealabil, limitele și regulile de rigoare. ☒ Lăsați copilul să facă tot mai multe lucruri independent, stimulați-i dorința de a fi de sine stătător, de a se simți important și responsabil. ☒ Etc.

B. Domeniul: Dezvoltarea personală, emoțională și socială**Subdomeniu 1: Dezvoltarea personală****B.1.1. Aspect specific: Dezvoltarea conceptului de sine****Standard 1. Copilul va fi capabil să se perceapă în mod pozitiv ca persoană unică cu caracteristici specifice.****De la 3 până la 5 ani (37-60 de luni)**

Indicatori	Practici de sprijin
178. Își spune și utilizează corect prenumele și nu mai vorbește despre sine de la persoana a III-a.	☒ Oferiți copilului ocazia de a fi prezent în diferite situații: la joacă, la grădiniță, la medic, la întâlnirile cu vecinii etc.
179. Își folosește toate simțurile pentru a cunoaște și a înțelege mai bine lumea înconjurătoare.	☒ Datați toate lucrările copilului și treceți-i numele pe ele.
180. Se autoidentifică ca persoană care gândește („Eu cred”), are corp și simțuri („Mi-e frig”, „Mi-e foame”...).	☒ Construiți oportunități pentru a vorbi despre sine și despre ceilalți, cu referire și la caracteristici lingvistice și culturale diferite.
181. Descrie membrii familiei (părinți, bunici, frați) și relațiile de rudenie.	☒ Facilitați descrierea vieții în familie, valorificând diferențele privind structura familiei (familie monoparentală, părinți divorțați etc.), caracteristicile economice, profesionale, culturale, lingvistice sau mediul de rezidență.
182. Alege activitățile pe care dorește să le realizeze (desen, lectură, joc de masă etc.).	☒ Invitați membrii familiei în activitățile de la grădiniță.
183. Se simte împlinit/satisfăcut când adultul observă și-i apreciază reușitele.	☒ Încurajați-l să povestească sau să deseneze propria familie.
	☒ Oferiți-i posibilități de a alege și ajutați-l să conștientizeze consecințele alegerii făcute.
	☒ Etc.

De la 5 până la 7 ani (61-84 de luni)

Indicatori	Practici de sprijin
185. Cunoaște ziua, luna, orașul și țara în care s-a născut, numărul de telefon, adresa.	☒ Însenați jocuri dramatice pentru a exersa diverse comportamente. De exemplu: apeluri de urgență la salvare sau la pompieri, cu indicarea numelui, adresei, telefonului.
186. Vorbește/descrie ceea ce vede, aude, miroase, atinge și simte.	☒ Realizați împreună cu copiii calendarul zilelor de naștere pentru a pregăti, din timp, un mesaj de felicitare.
187. Face o simplă clasificare a sunetelor, melodiilor, ritmurilor, mirosurilor și aromelor, culorilor și formelor preferate.	☒ Încurajați copiii să-și examineze și să-și caracterizeze verbal exteriorul, să se autocaracterizeze după gen și vârstă; după preferințe, interese.
188. Își caracterizează aspectul exterior.	☒ În timpul gimnasticii matinale, al jocurilor dinamice, discutați cu copiii despre schimbările care apar în propriul lor corp, în timpul efortului fizic: transpirația, înroșirea feței, dificultățile de respirație, încălzirea corpului etc.
189. Recunoaște și descrie schimbările fiziologice ale corpului său.	☒ Propuneți copiilor să-și facă, dacă doresc, autoportretul.
190. Împărtășește celorlalți informații despre sine (numele, prenumele, luna și ziua de naștere, orașul și țara în care s-a născut, numărul de telefon etc.) și despre părinții și bunicii săi (vârsta, meseria etc.).	☒ Adresați-vă copiilor pe prenume și cereți-le să se adreseze unul altuia pe prenume; folosiți jocuri pentru a memora prenumele celorlalți colegi.
191. Dă dovadă de încredere în propriile abilități, acționând în mod independent când realizează ceva.	☒ Învățați-i să se prezinte, de exemplu: „Mă numesc Ionel Șaga. M-am născut pe data de ..., în anul ... Locuiesc în orașul Chișinău, pe strada ... etc.” și să povestească despre părinții și bunicii săi.
192. Se implică, cu ușurință, în activități și relații noi.	☒ Propuneți-le copiilor să-și aleagă activități în grădiniță, reflectând la ce preferă și ce pot face ei mai bine; discutați, individual și în grupuri mici, despre preferințele lor; organizați convorbiri pe teme „Activitatea mea preferată”, „Locul meu preferat”, „Jocul meu preferat”, „Cel mai mult îmi place ...”
	☒ Etc.

B. Domeniul: Dezvoltarea personală, emoțională și socială**Subdomeniu 1: Dezvoltarea personală****B.1.1. Aspect specific: Dezvoltarea conceptului de sine****Standard 1. Copilul va fi capabil să se perceapă în mod pozitiv ca persoană unică cu caracteristici specifice.****De la 3 până la 5 ani (37-60 de luni)**

Indicatori	Practici de sprijin
184. Numește orașul/satul și strada unde locuiește.	<ul style="list-style-type: none"> ☒ Apreciați succesele copiilor, iar pentru a extinde activitatea, provocați-i și motivați-i să încerce ceva suplimentar. De exemplu: „Să vedem ce se întâmplă, dacă mai ...” ☒ Antrenați copiii în jocuri cu întrebări: „Cum te numești?”, „Unde e casa ta?” ☒ Etc.

De la 5 până la 7 ani (61-84 de luni)

Indicatori	Practici de sprijin
193. Manifestă deprinderi de autodirijare în activități. 194. Își motivează alegerea pentru ceea ce îi place și ceea ce nu îi place. 195. Solicită liniște și spațiu (preferă un loc în care să se retragă pentru a se odihni sau a sta singur, își creează astfel de spații). 196. Are o imagine pozitivă despre sine (are încredere în propria persoană, știe că reușește, își cunoaște calitățile, nu se teme să încerce ceva nou etc.). 197. Descrie cum își imaginează armonia în viitoarea sa familie.	<ul style="list-style-type: none"> ☒ Încurajați copilul să descrie acțiunile sale și ale copiilor în general; discutați despre ce poate face fiecare dintre ei. Implicați fetele în jocuri care dezvoltă nu doar abilitățile verbale (prin jocul cu păpușile), ci și abilitățile cognitive și motorii, oferindu-le oportunitatea de a se simți competente în diverse domenii de activitate. Acordați/manifestați atenție față de diferențele de gen (s-a constatat că fetele sunt laudate și apreciate mai frecvent decât băieții și primesc mai puține penalizări din partea adulților). ☒ Încurajați adresarea de complimente. ☒ Încurajați realizarea experimentelor într-un mediu securizat. ☒ Amenajați, în sala de grupă, un colț în care copilul s-ar putea retrage când se simte obosit/ă, trist/ă (puteți pune perne pe jos și crea un spațiu de audiere a muzicii în căști); respectați nevoia de intimitate a copilului. ☒ Consolidați imaginea de sine pozitivă, prin evidențierea calităților copilului, a faptelor bune pe care le face. ☒ Organizați jocul „Să facem cunoștință”, prin intermediul căruia fiecare copil se va prezenta, va povesti despre sine, familia sa. ☒ Etc.

B. Domeniul: Dezvoltarea personală, emoțională și socială

Subdomeniu 2: Dezvoltarea emoțională

B.2.1. Aspect specific: Dezvoltarea autocontrolului emoțional

Standard 2. Copilul va fi capabil să-și adapteze trăirile și să-și controleze pornirile impulsive.

De la naștere până la un an și jumătate (0-18 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
197. Încetează să semnaleze prin sunete și mișcări că are un disconfort sau dorește ceva după ce adultul l-a sesizat. 198. Își găsește singur/ă alinare când este obosit/ă (de exemplu: ține o jucărie sau pledul preferat).	<ul style="list-style-type: none"> ☞ Asigurați confortul copilului, stând aproape de el și oferind sprijin. De exemplu: adultul vorbește calm, ia în brațe copilul, îi schimbă scutecul sau îl alină ca să se liniștească. ☞ Manifestați grijă și preocupare pentru nevoile copilului, comportați-vă astfel încât el să simtă că-i sunteți aproape, în special, atunci când schimbați mediul (de exemplu, când plecați de acasă). ☞ Puneți la dispoziția copilului obiecte cu care este obișnuit și care îl liniștesc (jucăria preferată, suzeta, oglinjoara, plapuma). ☞ Etc.

De la un an și jumătate până la 3 ani (19-36 de luni)

Indicatori	Practici de sprijin
200. Caută sprijin emoțional când trăiește emoții intense. 201. Începe să-și controleze pornirile/impulsurile (spune „Nu!” când i se interzice să ia anumite obiecte).	<ul style="list-style-type: none"> ☞ Discutați cu copiii despre emoții, sentimente, oferindu-le susținere și înțelegere. În consecință, copilul va conștientiza mai bine stările emoționale pe care le poate avea și va fi deschis în comunicare. ☞ Organizați jocuri cu mișcare la semnale. ☞ Încurajați copiii să-și amâne realizarea dorințelor pentru un timp. ☞ Etc.

B. Domeniul: Dezvoltarea personală, emoțională și socială**Subdomeniu 2: Dezvoltarea emoțională****B.2.1. Aspect specific: Dezvoltarea autocontrolului emoțional****Standard 2. Copilul va fi capabil să-și adapteze trăirile și să-și controleze pornirile impulsive.****De la 3 până la 5 ani (37-60 de luni)**

Indicatori	Practici de sprijin
202. Își așteaptă rândul. 203. Se calmează cu ajutorul adultului. 204. Face față sarcinilor dificile fără să manifeste frustrări. 205. Are răbdare până i se oferă atenție sau o recompensă. 206. Face trimitere la dorințele și gândurile celorlalți când le interpretează comportamentul.	<ul style="list-style-type: none"> ✗ Puneți la dispoziția copiilor un ceas, o clepsidră, după care s-ar orienta în cadrul jocului, pentru a respecta timpul sau rândul altui copil de a se juca cu o anumită jucărie. ✗ Folosiți în mod repetat îndemnuri, cum ar fi: „Acum așteptăm ...”, „Întâi faci ...”, „apoi faci ...”, „Facem rândul, apoi ...”. ✗ Transmiteți emoții pozitive pentru a le cultiva copiilor un comportament pozitiv în relație cu cei din jur (părinții, care exprimă emoții negative, construiesc abordări ostile, agresive, cu dereglări de comportament). Când copilul este trist sau agitat, oferiți-i atenție, afecțiune, propunându-i să răsfoiți o carte frumos ilustrată, să construiți ceva împreună – un garaj, o casuță pentru iepuraș – sau să urmăriți un filmuleț interesant, să vă jucați cu jucăria preferată etc. ✗ Discutați cu copiii atât despre emoții pozitive, cât și despre emoții negative. Sentimentele negative și discuția despre acestea nu trebuie reprimite, pentru că, în consecință, copiii vor tinde să creadă că ele nu se exteriorizează și, astfel, se va afecta capacitatea de reglare emoțională. ✗ Sugerați copiilor activități, sarcinile dificile realizați-le împreună, într-un mod plăcut. ✗ Oferiți explicații referitoare la realizarea sarcinilor, modelați, prin propriul comportament, disponibilitatea copilului de a face ceea ce se cere, îndrumați-l în coordonarea acțiunilor pentru atingerea scopului. ✗ Creați, în mod regulat, situații în care copiii să fie motivați să amâne o recompensă imediată, dar mică, pentru o recompensă ulterioară unei activități, dar mai substanțială. De exemplu: „Tu poți să te uiți la desene animate, dar, dacă nu îți strângi toate jucăriile acum, nu mai avem timp să mergem la Zoo”. ✗ Selectați situații din viața copiilor și demonstrați-le că fiecare copil are propriile dorințe și nevoi. Valorificați momentele relevante din situațiile cotidiene, pentru a-i ajuta pe copii să țină cont și să respecte dorințele și nevoile altora. ✗ Etc.

De la 5 până la 7 ani (61-84 de luni)

Indicatori	Practici de sprijin
207. Își controlează exteriorizarea sentimentelor (mai ales a celor negative). 208. Încearcă să rămână calm, când situația se modifică sau când nu reușește să realizeze ceva (își controlează furia). 209. Se controlează/ rămâne calm în momentele de dezamăgire, fără a se răni pe sine, pe alții sau a strica lucrurile din mediul apropiat. 210. Are un sentiment de regret atunci când nu s-a comportat corespunzător. 211. Își modifică expresia facială și comportamentul în funcție de situație.	<ul style="list-style-type: none"> ✗ Încurajați autoevaluarea copilului și nu faceți comparații cu alți copii: copiii devin critici cu ei înșiși în caz de eșec. ✗ Manifestați expresivitate emoțională pozitivă, construind o imagine corectă despre tipurile de expresii emoționale adecvate și eficiente în diverse interacțiuni sociale, indispensabile pentru eficientizarea autoreglării trăirilor interioare. Părinții își pot învăța și informa copilul despre regulile de exprimare a emoțiilor și strategiile de reglare emoțională. Acest antrenament parental va spori abilitatea copiilor de a-și stăpâni emoțiile negative, de a le atenua, de a-și focaliza atenția și regula propriile trăiri. ✗ Construiți situații în care copiii să recunoască valoarea socială a mesajului emoțional. ✗ Dați, deopotrivă, fetelor și băieților posibilitatea de a-și exercita controlul furiei (s-a constatat că mamele și tații acceptă mai ușor exprimarea furiei la băieți, decât la fete). Învățați-i pe băieți să acorde mai mare atenție suferinței celorlalți. Atât mamele, cât și tații, discutați cu băieții despre emoții pozitive și despre tristețe. ✗ Discutați cu copiii despre comportamentul anumitor personaje, care ilustrează faptul că interpretarea greșită a mesajului emoțional atrage după sine apariția unor dificultăți în relațiile sociale. ✗ Creați situații în care copiii să recunoască emoțiile în baza componentei non-verbale – după expresia facială, postură – și să comenteze corelarea acestora. ✗ Etc.

B. Domeniul: Dezvoltarea personală, emoțională și socială**Subdomeniu 2: Dezvoltarea emoțională****B.2.2. Aspect specific: Dezvoltarea expresivității emoționale****Standard 3. Copilul va fi capabil să recunoască și să exprime adecvat o varietate de emoții.****De la naștere până la un an și jumătate (0-18 luni)**

Indicatori	Practici de sprijin
212. Strigă, își exprimă emoțiile prin expresii faciale și mișcări corporale, cerând să i se satisfacă dorințele/ nevoile.	☒ Reacționați pozitiv (verbal sau prin expresii faciale) la plânsul copilului sau la alte comportamente prin care acesta se exprimă.
213. Se încruntă, se supără când nu reușește să facă ceva.	☒ Jucați-vă cu copilul, provocându-i reacțiile prin grimase, mișcări neobișnuite sau sunete amuzante.
214. Îi place să se joace și se poate indispune/să plângă când jocul ia sfârșit.	☒ Încurajați copilul prin sintagme, cum ar fi: „Foarte bine! Ai băut tot laptele!”, „Bravo!”, „Aproape ai reușit!” și arătați-i cum să rezolve problema cu care se confruntă (dacă, după mai multe încercări, nu reușește de unul/una singur/ă). ☒ Etc.

De la un an și jumătate până la 3 ani (19-36 de luni)

Indicatori	Practici de sprijin
215. Își exprimă emoțiile, cum ar fi (gelozia, afecțiunea, mândria, rușinea, teama, bucuria, tristețea etc.).	☒ Ajutați-i pe copii să înțeleagă/să conștientizeze cuvintele care exprimă emoții; să știe să-și exprime stările emoționale neobservabile prin cuvinte.
216. Manifestă emoții față de persoane cunoscute, animale sau jucării, folosind expresii non-verbale și verbale.	☒ Inițiați jocuri de dezvoltare a expresivității, prin care copiii să simuleze o expresie de bucurie, entuziasm, tristețe, frică etc.
217. Își descoperă propriile stări emoționale și înțelege că este firesc să fii, uneori, trist, supărat etc.	☒ Analizați/comentați expresiile personajelor din desene animate. ☒ Insistați pe exprimarea verbală și non-verbală a emoțiilor trăite, mai ales în cazul copiilor care sunt frustrați, furioși sau irascibili.
218. Manifestă emoții pozitive când este îmbrăcat într-o haină nouă de sărbătoare (o rochie nouă, o cămașă modernă, costum național etc.) pentru a participa la un eveniment special.	☒ Stimulați copiii să vorbească despre emoțiile lor, să redea, verbal și prin mimică, emoțiile personajelor din filme și cărți. ☒ Utilizați jocuri de selectare a cuvintelor referitoare la emoții din poezii, povești elocvente în acest sens. Analizați, în cadrul activităților, elementele costumului național pentru femei și bărbați. Spuneți-le că e o mândrie să porți costumul popular.
219. Manifestă emoții și plăcere în executarea mișcărilor conform conținutului muzical.	☒ Vorbiți-le copiilor despre alegerea corectă/adecvată a vestimentației (pentru o zi obișnuită, pentru o zi de sărbătoare), dezvoltați-le gustul estetic în alegerea culorilor, în selectarea corespunzătoare a acestora în funcție de anotimp.
220. Exprimă emoții, sentimente în intonarea unor piese muzicale simple.	☒ Discutați cu copiii despre muzică și emoții. ☒ Solicitați-i copilului să-și descrie emoțiile pe care le-a avut atunci când a interpretat o piesă muzicală, a realizat mișcări în baza unei melodii. ☒ Etc.

B. Domeniul: Dezvoltarea personală, emoțională și socială**Subdomeniu 2: Dezvoltarea emoțională****B.2.2. Aspect specific: Dezvoltarea expresivității emoționale****Standard 3. Copilul va fi capabil să recunoască și să exprime adecvat o varietate de emoții.****De la 3 până la 5 ani (37-60 de luni)**

Indicatori	Practici de sprijin
221. Folosește jocul de rol pentru a înțelege, exprima și răspunde la emoții.	☒ Fiți partenerii copilului în jocuri de rol, astfel încât să însușească stilul de expresivitate facială, comportamentul verbal și non-verbal.
222. Asociază corect emoțiile cu expresiile faciale și cuvintele.	☒ Folosiți reflectarea sentimentelor, în faza în care copiii învață despre emoții și încă nu le știu denumirea: nu întrebați copilul cum se simte, ci încercați să identificați emoția copilului și apoi să o transmiteți acestuia sub formă de întrebare sau afirmație.
223. Are mimică adecvată sensului emoțiilor transmise de altcineva.	☒ În conversațiile zilnice cu copiii nu faceți doar referiri directe la emoții, ci și interpretări ale emoțiilor apărute în interacțiunile sociale. Oferiți explicații pentru aceste interpretări ale emoțiilor, deoarece ele transmit copiilor o teorie cauzală implicită și împărtășită cauzal.
224. Își exprimă starea de spirit și sentimentele, utilizând o gamă variată de cuvinte și expresii („Sunt fericit/trist/supărat/speriat”).	☒ Citiți-i copilului cărți despre emoții. ☒ Dați copiilor posibilitatea să discute despre faptul că unele comportamente expresive emoțional se folosesc pentru a substitui, masca, diminua sau spori expresivitatea emoțională în concordanță cu anumite situații și în scopul autoconservării. ☒ Utilizați softuri educaționale despre varietatea de emoții ale copiilor.

De la 5 până la 7 ani (61-84 de luni)

Indicatori	Practici de sprijin
228. Își exprimă emoțiile prin joc și activități artistice (cântec, dans, desen, modelaj etc.).	☒ Propuneți jocuri de asociere a sunetelor, a culorilor, a mișcărilor cu diverse emoții. ☒ Demonstrați unele variante de exprimare a emoțiilor.
229. Împărtășește celorlalți (copiilor de vârstă apropiată, adulților din anturaj) trăirile/emoțiile sale.	☒ Discutați cu copiii despre muzică și emoții. ☒ Implicați copiii în diferite activități artistice (picură, dans, muzică) și întrebați-i cum se simt în momentul dat, ce fac sau își propun să facă. Dacă încep să vă descrie un eveniment, un vis sau o emoție simțită, ascultați-i cu atenție și oferiți-le sprijin, spunând „Înțeleg” sau „Și apoi?”
230. Reacționează emoțional într-o manieră adaptivă și flexibilă în contexte sociale și fizice variate.	☒ Încurajați, în permanență, copiii să utilizeze cuvinte și expresii ce denumesc stări emoționale. Adresați copiilor întrebări: „Cum te simți?”, „Ce emoții îți trezește acest moment?”, „Cum te simți atunci când ...?”, pentru a-i ajuta să-și identifice propriile trăiri. Copiii vor învăța, astfel, că este normal să aibă diverse emoții și să vorbească despre ele.
231. Își verbalizează frustrarea și spune „Nu!”	☒ Cultivați flexibilitatea emoțională, care presupune reevaluarea rapidă a situațiilor ce provoacă emoții, accesul la o gamă largă de emoții și atingerea scopurilor propuse. Acordați sprijin suplimentar copiilor care sunt nevoiți să se adapteze la medii dificile sau stresante (copii expuși la violență în familie sau în comunitate, care trăiesc cu părinți depresivi, care au o vulnerabilitate temperamentală la stres). ☒ Dialogați cu copiii despre emoțiile trăite la activitățile din grup (vizionarea filmelor, audierea muzicii, exersarea dansului, audierea poveștilor etc.).

B. Domeniul: Dezvoltarea personală, emoțională și socială**Subdomeniu 2: Dezvoltarea emoțională****B.2.2. Aspect specific: Dezvoltarea expresivității emoționale****Standard 3. Copilul va fi capabil să recunoască și să exprime adecvat o varietate de emoții.****De la 3 până la 5 ani (37-60 de luni)**

Indicatori	Practici de sprijin
225. Folosește reguli de exprimare emoțională, adecvate cultural.	<p>De exemplu: atunci când un copil, pentru a câștiga atenție sau a primi un răspuns din partea adulților, recurge la plâns, exagerând în exprimarea stării sale afective, reacționați astfel încât acesta să perceapă că i-ați decodată corect trăirile emoționale: „Să înțeleg că ești supărat, pentru că ...”, „Vrei să spui că ești bucuros/fericit/trist/ți-i frică?”</p> <ul style="list-style-type: none"> ☒ Propuneți copiilor diverse jocuri, activități, creați situații în care aceștia să-și exprime verbal ori non-verbal trăirile și emoțiile cunoscute. Relatați expresiv povești, utilizând timbrul și intonația vocii în funcție de rolul interpretat: rolul lupului, al vulpii, al ursului etc. Dramatizați diverse opere literare. ☒ Propuneți copiilor jocuri interactive. ☒ Organizați excursii, ieșiri la spectacole, discutați despre cele vizionate. ☒ Etc.
226. Reacționează emoțional la perceperea operelor de artă prezentate de către adult (texte artistice, fragmente muzicale, opere de artă plastică).	
227. Manifestă interes și plăcere pentru activitățile muzicale.	

De la 5 până la 7 ani (61-84 de luni)

Indicatori	Practici de sprijin
232. Își exprimă sentimentul de mândrie față de portul popular, obiceiuri și tradiții.	<ul style="list-style-type: none"> ☒ Examinați împreună poze și propuneți copiilor să identifice emoțiile persoanelor fotografiate. Aplicați jocuri, de pildă: „Omul vesel, omul trist”. ☒ Utilizați mesajele la persoana întâi pentru exprimarea propriilor emoții, păreri, așteptări. De exemplu: în loc de „Tu m-ai supărat”, puteți spune „M-am supărat când nu ai venit la mine”, astfel îi veți învăța pe copii să se exprime și ei în același mod, cultivându-le un comportament corect. ☒ Stimulați copiii să-și numească emoțiile provocate de un eveniment sau comportament, ca să devină o etichetă verbală în exprimarea trăirilor. ☒ Încurajați copiii, apreciindu-i ori de câte ori aceștia s-au descurcat în situații frustrante, evidențiind exact ceea ce au făcut, în acest fel le veți cultiva și dezvolta un comportament pozitiv și adecvat. ☒ Promovați și mențineți tradiția, specificul și identitatea națională. ☒ Oferiți copiilor oportunitatea de a înțelege imensitatea tezaurului folcloric, în care arta populară este o deosebită reflectare a frumuseții plaiului natal, a istoriei și, în special, a sufletului neamului. ☒ Prezentați copiilor simbolurile de stat, unele date istorice, sărbători naționale, dezvoltându-le sentimentul de patriotism și de dragoste pentru limba și cultura poporului nostru. ☒ Propuneți copiilor activități în care să integrați softuri educaționale. ☒ Etc.
233. Manifestă bucurie și interes pentru valorile creațiilor populare, cunoașterea tradițiilor, frumusețea folclorului, dansului, cântecului și portului popular, casei părintești, obiceiurilor și tradițiilor naționale.	
234. Împărtășește emoțiile celorlalți despre locurile pitorești vizitate în Moldova.	
235. Exprimă sentimente de dragoste și respect pentru limba și cultura poporului său, pentru semnele specifice țării – simbolurile de stat și sărbătorile naționale.	
236. Își redă sentimentele, în baza operelor literare, despre valorile universale: <i>Bine, Adevăr, Frumos, Sacru, Toleranță</i> .	

B. Domeniul: Dezvoltarea personală, emoțională și socială**Subdomeniu 3: Dezvoltarea socială****B.3.1. Aspect specific: Abilități de interacțiune cu adulții****Standard 4. Copilul va fi capabil să manifeste încredere în adulții cunoscuți și să interacționeze cu aceștia.****De la naștere până la un an și jumătate (0-18 luni)**

Indicatori	Practici de sprijin
237. Copilul se liniștește în prezența adulților cu care este obișnuit.	☒ Manifestați dragoste și afecțiune în comportament.
238. Inițiază și menține interacțiuni cu adulții care îl îngrijesc.	☒ Comportați-vă afectuos și calm cu copilul.
239. Face mișcări corporale, gesturi, exprimându-și preferința pentru unii dintre adulți, inițiind interacțiuni sociale.	☒ Adresați-vă copilului pe numele mic, zâmbiți-i, vorbiți-i, îmbrățișați-l mai des etc. ☒ Încurajați-l și provocați-l să imită gesturi și sunete produse de adulții cu care interacționează. De exemplu: zâmbește, gângurește, dă din mâini, atinge ușor cu palma pentru a atrage atenția, întinde mâinile pentru a fi luat în brațe. ☒ Vorbiți-i și cântați-i copilului frecvent, mai ales atunci când îl hrăniți sau îi schimbați scutecele, haina. ☒ Reacționați la gesturile copilului. ☒ Asigurați-i un mediu familiar, cu persoane de încredere, oferindu-i siguranță. ☒ Ajutați-l pe copil să își depășească temerile. ☒ Etc.

De la un an și jumătate până la 3 ani (19-36 de luni)

Indicatori	Practici de sprijin
240. Se atașează de un adult, altul decât persoana care l-a îngrijit.	☒ Oferiți copilului posibilitatea de a interacționa cu alți adulți de încredere, cu excepția celor care îl îngrijesc.
241. Își exprimă nevoia de securitate în situații de disconfort (neplăcute) sau periculoase, căutând adulți în care are încredere.	☒ Manifestați empatie și înțelegere față de reacțiile copilului. ☒ Încurajați copilul și oferiți-i variate modele de comportament, care să evite reproducerea unor stereotipuri, dar să-l învețe cum să acționeze în diverse situații.
242. Imită activitățile adulților, se comportă similar acestora (se prefacă că citește sau gătește lângă adultul care face acest lucru, ajută la strângerea jucăriilor etc.).	☒ Manifestați receptivitate la mesaje verbale și non-verbale ale copilului, jucați-vă împreună. Lui îi place când adultul face și se implică activ, în comun, în realizarea diferitor lucruri: umflarea jucăriilor, lecturarea cărților, construirea puzzle-ului, confecționarea unui colaj etc.
243. Interacționează și se joacă cu adulții.	☒ Discutați cu copilul despre ce înseamnă a oferi și a primi ajutor (când apar situații relevante pentru acest subiect).
244. Oferă sprijin adulților când este solicitat.	☒ Utilizați expresii, mesaje pozitive și comportament afectuos, atunci când vă despărțiți de copil.
245. Se desparte de adulții cu care este obișnuit, fără a arăta foarte multă teamă.	☒ Adresați-vă copiilor pe numele mic; urmăriți și insistați să renunțe la utilizarea excesivă a pronumelor personale, care generează ambiguități („ei”, „ea”, „el”).
246. Numește membrii familiei.	☒ Etc.

B. Domeniul: Dezvoltarea personală, emoțională și socială**Subdomeniu 3: Dezvoltarea socială****B.3.1. Aspect specific: Abilități de interacțiune cu adulții****Standard 4. Copilul va fi capabil să manifeste încredere în adulții cunoscuți și să interacționeze cu aceștia.****De la 3 până la 5 ani (37-60 de luni)**

Indicatori	Practici de sprijin
247. Se desparte de membrii familiei cu ușurință și interacționează cu alți adulți (de exemplu: educatoarea, personalul grădiniței).	☒ Ca educatori, întâmpinați copiii cu o atitudine caldă, prietenoasă. Inițiați conversații despre lucruri care îi interesează, îi fac plăcere. Permiteți copiilor să aducă de acasă un obiect care le este drag, pentru a le asigura transferul afectiv la mediul grădiniței și inițiați interacțiuni, pornind de la lucrurile care îl interesează.
248. Utilizează cele mai simple formule de politețe („Mulțumesc”, „Poftim”, „Cu plăcere” etc.).	☒ Folosiți formule de salut adecvate diferitelor momente ale zilei și situații sociale și atrageți atenția asupra utilizării lor în variate circumstanțe: în parc, la grădiniță, în alte medii sociale.
249. Își exprimă verbal sentimentele față de anumiți adulți (de exemplu: „Îmi place de...”, „O iubesc pe...”).	☒ Încurajați și lăudați copilul pentru comportamentul pozitiv și adecvat în relația cu adulții. Manifestați aceleași reacții față de copii, indiferent de genul lor: să nu aveți așteptări mai mari de la fete în ceea ce privește controlul emoțional și utilizarea unor strategii de reglare a sentimentelor mai eficiente decât la băieți.
250. Exprimă mesaje de mulțumire (de exemplu: „Mulțumesc mamă/tată pentru...”)	☒ Încurajați exprimarea sentimentelor pozitive față de adulți, oferiți oportunități de interacțiune respectuos cu adulții.
251. Ajută, din propria inițiativă, adultul în realizarea sarcinilor simple.	☒ Angajați copiii în sarcini cotidiene (de exemplu: udatul florilor, aranjarea mesei etc.) și cooperați, evitând reproducerea stereotipurilor de gen.
252. Fac lucruri care știu că vor plăcea și-i vor bucura pe adulți.	☒ Demonstrați că, pentru realizarea unei sarcini, adeseori, este nevoie de contribuția mai multor oameni. Argumentați că fiecare implicare contează.
	☒ Facilitați copilului punerea în practică a unor comportamente ce constituie premisele abilităților sociale, care, în viitor, îl vor ajuta să fie eficient în interacțiunile cu ceilalți, astfel încât să-și atingă scopul stabilit.
	☒ Etc.

De la 5 până la 7 ani (61-84 de luni)

Indicatori	Practici de sprijin
253. Interacționează ușor cu persoanele cunoscute (părinți, bunici colegi, amici de joacă, vecini, educatoare, medic pediatru sau medic de familie, vânzătorul de la magazinul din cartier etc.).	☒ Facilitați interacțiunile cu adulții în diverse contexte sociale și încurajați comunicarea cu aceștia, precum și participarea, implicarea în diverse acțiuni (de exemplu: să ceară informații, să răspundă la întrebări, să facă cumpărături simple). La grădiniță sau în familie, jucați-vă de-a cumpărătorul și vânzătorul, medicul și pacientul etc.
254. Interacționează cu adulții, adresându-li-se la necesitate.	☒ Manifestați respect și încredere față de copil, discutați despre relațiile lui cu ceilalți, despre activitățile zilnice și evenimente semnificative pe care le-a trăit.
255. Acordă ajutor adulților cunoscuți în realizarea diverselor activități.	☒ Oferiți un model adecvat de comunicare, evitând întreruperea copilului atunci când acesta vorbește.
256. Identifică legăturile și gradul de rudenie (realizând arborele genealogic).	☒ Discutați și demonstrați copiilor regulile de comportament, încurajați respectarea lor. Discutați despre întâmplări cotidiene sau povestiri în care copiii s-au comportat sau nu s-au comportat respectuos cu membrii familiei, cu alte persoane cu care interacționează.
257. Conștientizează menirea casei ca loc de trai și obligațiile pe care le posedă fiecare membru al familiei.	☒ Invitați adulți în sala de grupă (cadre didactice, părinți, alte persoane-resursă), salutați-i și vorbiți-le politicos de fiecare dată când vă adresați acestora. Apreciați copiii care utilizează formulele de politețe.
258. Folosește formule de politețe în diverse contexte.	☒ Organizați plimbări în locuri publice, vizite și excursii. Atrageți atenția asupra modului de adresare al copiilor. Organizați jocuri relevante în acest sens. De exemplu: „Cuvinte magice”.
259. Utilizează în situații de urgență numărul de telefon 112 (în cazul accidentărilor personale sau ale membrilor familiei în condiții casnice; în caz de calamități naturale; situații de abuz, agresiuni fizice etc.).	☒ Oferiți exemple și modelați comportamentul copilului, interacționând respectuos cu ceilalți; repetați cu copilul formulele de politețe, de exemplu în jocuri, cum ar fi: „La doctor”, „La cumpărături”, „La teatru” etc.
	☒ Propuneți copiilor un studiu de caz cu referire la identificarea situațiilor de risc în care s-ar putea regăsi.
	☒ Exersați, prin intermediul jocului de rol, al unui telefon-jucărie sau, poate, al unui telefon funcțional, modul de a apela la serviciul 112, urmăriți dialogul pe care îl va construi copilul în acest caz.
	☒ Oferiți copilului atenție, dragoste, îngrijire.
	☒ Etc.

B. Domeniul: Dezvoltarea personală, emoțională și socială**Subdomeniu 3: Dezvoltarea socială****B.3.1. Aspect specific: Abilități de interacțiune cu adulții****Standard 5. Copilul va fi capabil să ceară ajutor adultului când are nevoie.****De la naștere până la un an și jumătate (0-18 luni)**

Indicatori	Practici de sprijin
260. Indică prin sunete, mișcări, plâns, faptul că are un disconfort și vrea atenție sau necesită ajutor.	☒ Oferiți cu promptitudine și răbdare ajutor și atenție copilului atunci când acesta are nevoie. Faceți distincția între comportamentele sale ce reflectă o nevoie reală și cele prin care doar vrea să atragă atenția adultului.
261. Anticipează/testează, prin diverse comportamente, reacțiile celor care îl îngrijesc (de exemplu: când vrea să ia un obiect interzis, se uită spre adult și-i urmărește reacția).	☒ Reacționați constant și ferm, de fiecare dată, când copilul manifestă un comportament inadecvat, folosește obiecte interzise sau periculoase.
262. Solicită verbal sau non-verbal sprijin în realizarea unor acțiuni.	☒ Manifestați-vă atitudinea față de comportamentele adecvate/inadecvate prin reacții verbale sau non-verbale de aprobare și, respectiv, de respingere.
	☒ Etc.

De la un an și jumătate până la 3 ani (19-36 de luni)

Indicatori	Practici de sprijin
263. Cere ajutorul adultului atunci când întâmpină o dificultate (de exemplu: nu poate deschide o cutie cu jucării, nu poate asigura stabilitatea turnului de cuburi etc.).	☒ Răspundeți pozitiv la întrebările copilului și la solicitarea ajutorului, susțineți-l mereu în momente dificile.
264. Începe o activitate după ce primește sugestii sau indicații din partea adultului (de exemplu: să găsească o piesă care lipsește unei jucării, cum să țină corect lingurița, să folosească șervețelul etc.).	☒ Urmăriți, cu atenție, activitatea copilului, încurajați-l și lăudați-l pentru ce a reușit să facă; asigurați-l că îl veți sprijini ori de câte ori va avea nevoie.
	☒ Puneți la dispoziția copilului obiecte, jucării și ajutați-l să înceapă o anumită activitate, stimulându-l prin întrebări și explicații.
	☒ Etc.

B. Domeniul: Dezvoltarea personală, emoțională și socială**Subdomeniu 3: Dezvoltarea socială****B.3.1. Aspect specific: Abilități de interacțiune cu adulții****Standard 5. Copilul va fi capabil să ceară ajutor adultului când are nevoie.****De la 3 până la 5 ani (37-60 de luni)**

Indicatori	Practici de sprijin
265. Adresează frecvent întrebări adulților pentru a obține informații.	☒ Răspundeți direct, cu claritate și răbdare, la întrebările adresate de către copil; încurajați-l să adreseze întrebări pentru a obține informații.
266. Urmează indicațiile adulților în ceea ce privește comportamentul adecvat în diverse situații.	☒ Stabiliți niște limite rezonabile și alternative de comportament acceptabil al copilului. ☒ Manifestați o atitudine pozitivă, evitați comportamentele negative, care vor fi preluate de către copil. De exemplu: dacă educatoarea este încruntată de fiecare dată când vorbește cu un copil care are un comportament negativ, copiii se vor comporta similar ei, deoarece educatoarea reprezintă o autoritate pentru ei.
267. Urmează instrucțiunile unui adult cunoscut.	☒ Descrieți și discutați cu copilul diverse situații problematice simple, ajutându-l să coreleze ideea de pericol cu solicitarea ajutorului din partea celorlalți; comentați situații concrete, văzute la grădiniță sau în parc, la televizor sau în filme.
268. Semnalează adulților situații problematice simple pentru a interveni (de exemplu , atunci când un copil s-a lovit sau are nevoie de ajutor, când se aud zgomote suspecte, când arde mâncarea pe aragaz, etc.).	☒ Dați copiilor posibilitatea de a-și exprima nevoia de a primi sprijin emoțional, ajutați-i să se simtă confortabil când au această nevoie; prin comportament verbal și non-verbal, dovediți-vă empatia și disponibilitatea și încurajați-i să se exprime.
269. Apelează la adulții care îl îngrijesc pentru sprijin emoțional.	☒ Etc.

De la 5 până la 7 ani (61-84 de luni)

Indicatori	Practici de sprijin
270. Cere ajutor adulților cunoscuți din comunitate, nemijlocit în situații de pericol. De exemplu: în caz de calamități, leziuni corporale etc., se adresează vecinului, bunicilor prietenilor de joacă ș.a.	☒ Oferiți sugestii copilului pentru a-l orienta și ajuta să se descurce singur, în soluționarea unei situații, încurajați-l să rezolve problema. ☒ Însenați situații prin care copiii ar conștientiza importanța comportamentelor sociale adecvate, prin acordarea și primirea, de exemplu, a unui ajutor. ☒ Faceți exerciții de descriere a situațiilor de risc, de elaborare a regulilor de prevenire și comportament adecvat în situații de risc. ☒ Utilizați imagini cu ilustrarea situațiilor de risc (consumul produselor, lichidelor necunoscute, atingerea unui fier de călcat conectat, apropierea de o flacără etc.) și elaborarea de către copii a regulilor de comportament în astfel de situație. ☒ Lecturați povești, povestiri de conștientizare a situațiilor periculoase și discutați despre posibilitatea evitării lor sau a riscurilor pe care le presupun. ☒ Realizați postere, campanii despre impactul pericolelor, situațiilor de risc.
271. Adresează întrebări adultului în cheia subiectului discutat.	☒ Oferiți copilului șansa de a participa la conversațiile adulților; discutați despre importanța bunelor maniere – ce înseamnă să nu vorbești în același timp cu ceilalți, să îți aștepti rândul, să ai un ton potrivit. ☒ Când copilul greșește, discutați cu el/ea despre situația creată și interpretați greșeala copilului ca pe o oportunitate de învățare. ☒ Învățați-l pe copil să obișnuiască să se adreseze adultului în orice situație dilematică, înainte de a devia de la reguli. ☒ Arătați deschidere față de copil, pentru ca acesta să se simtă confortabil, să vă ceară ajutorul. ☒ Etc.

B. Domeniul: Dezvoltarea personală, emoțională și socială

Subdomeniu 3: Dezvoltarea socială

B.3.2. Aspect specific: Abilități de interacțiune cu copiii de vârstă apropiată

Standard 6. Copilul va fi capabil să interacționeze pozitiv cu copiii de vârstă apropiată.

De la naștere până la un an și jumătate (0-18 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
272. Transmite prin zâmbet, sunete, gesturi, expresie facială, bucuria de a se juca împreună cu alți copii. 273. Își exprimă interesul față de alți copii, urmărindu-i cu privirea și imitându-le comportamentul (de exemplu: comportamentul fraților, părinților).	<ul style="list-style-type: none"> ☒ Zâmbiți-i des copilului. ☒ Reacționați pozitiv la țipetele, gesturile copilului, prin comportamente verbale și non-verbale. ☒ Oferiți copiilor posibilitatea de a se juca și interacționa cu alți copii (atât din familie, cât și din medii culturale diferite). ☒ Etc.

De la un an și jumătate până la 3 ani (19-36 de luni)

Indicatori	Practici de sprijin
274. Preferă să se joace cu copiii pe care îi cunoaște. 275. Imită comportamentul altui copil. 276. Inițiază interacțiuni sociale cu copiii de aceeași vârstă. 277. Se joacă și se bucură de compania altor copii.	<ul style="list-style-type: none"> ☒ Petreceți timp cu copilul jucându-vă, dați-i posibilitatea să se afle în compania altor copii, indiferent de vârstă. ☒ Facilitați contactul copiilor din medii socio-culturale, lingvistice diferite, dezvoltându-le empatia, toleranța etc. ☒ Puneți la dispoziția copilului jucării cu care se pot juca 2 sau 3 copii deodată. ☒ Creați oportunități de a se juca împreună cu copii din medii diverse, ceea ce va facilita dezvoltarea interacțiunilor care presupun interdependența pozitivă, schimburile culturale (în timpul jocului, copiii sunt mult mai deschiși, mai sociabili și interacționează mai rapid). ☒ Oferiți-i copilului ocazia să se joace, în mod regulat, cu 1 sau 2 copii cu care, deja, se cunoaște. ☒ Etc.

B. Domeniul: Dezvoltarea personală, emoțională și socială**Subdomeniu 3: Dezvoltarea socială****B.3.2. Aspect specific: Abilități de interacțiune cu copiii de vârstă apropiată****Standard 6. Copilul va fi capabil să interacționeze pozitiv cu copiii de vârstă apropiată.****De la 3 până la 5 ani (37-60 de luni)**

Indicatori	Practici de sprijin
278. Preferă să se joace și să inițieze activități comune cu alți copii.	<ul style="list-style-type: none"> ☞ Oferiți copiilor variate oportunități de joacă (joc în aer liber, joc dramatic, activități artistice, lecții de dans sau de arte marțiale etc.). ☞ Ajutați-l, învățați-l pe copil să se alăture altui/altor copil/copii care se joacă. ☞ Conversați cu copilul cât mai des, astfel încât să învețe să asculte și să comunice cu alții. ☞ Oferiți asistență/monitorizați copilul în timp ce se joacă cu alți copii, intervenind în caz de conflict. ☞ Asigurați copilului ocazia de a se întâlni cu prietenii, de a comunica cu aceștia, dezvoltându-și sentimentul de încredere și simțindu-se mai puțin vulnerabil atunci când își exprimă dificultățile într-un anumit context/domeniu. ☞ Etc.
279. De cele mai multe ori, își exprimă dorința de a se juca împreună cu alți copii.	
280. Se împrietenește și menține prietenia cu cel puțin un copil.	
281. Recunoaște greșelile în relațiile cu alți copii și încearcă să le corecteze, cerând scuze, propunând alte soluții.	

De la 5 până la 7 ani (61-84 de luni)

Indicatori	Practici de sprijin
282. Interacționează, din proprie inițiativă, cu copii apropiați ca vârstă, în diferite contexte.	<ul style="list-style-type: none"> ☞ Oferiți copiilor posibilitatea de a se juca în grupuri mici, în care fiecare copil are un rol și o responsabilitate concretă. ☞ Monitorizați zilnic, încurajați și lăudați comportamentele prin care copiii se ajută reciproc. ☞ Numiți, în mod regulat, comportamentele pozitive de întraajutorare, astfel încât copiii să le identifice singuri și să fie motivați să le repete pe viitor. Comentați și sancționați imediat comportamentele negative, de intimidare sau excludere, manifestate față de anumiți copii. ☞ Încurajați copilul să își exprime părerea, să identifice mai multe variante de rezolvare a unei situații sau de continuare a unui joc. ☞ Lăudați copilul când acceptă sugestiile celorlalți copii și se ajută reciproc. ☞ Dați copiilor ocazia de a participa la diverse activități de grup, în contexte sociale diferite (la grădiniță, acasă/la bloc, la bunici), pentru a se identifica cu alte grupuri, pentru a obține încredere și a-și dezvolta spiritul de colaborare în medii diferite. ☞ Etc.
283. Cere și oferă ajutor altor copii (<i>de exemplu:</i> îl ajută pe alt copil să găsească o jucărie pierdută, să își adune lucrurile, să-și facă patul).	
284. Propune, dar și urmează regulile jocului stabilite cu prietenul de joacă.	
285. Se identifică drept prieten al unor copii din diverse medii apropiate (la grădiniță, acasă/la bloc, la bunici).	

B. Domeniul: Dezvoltarea personală, emoțională și socială**Subdomeniu 3: Dezvoltarea socială****B.3.3. Aspect specific: Acceptarea și respectarea diversității****Standard 7. Copilul va fi capabil să recunoască, să aprecieze și să respecte asemănările și deosebirile dintre oameni.****De la naștere până la un an și jumătate (0-18 luni)**

Indicatori	Practici de sprijin
286. Se observă în oglindă. 287. Observă/percepe trăsăturile fizice ale celorlalți (de exemplu: atinge mâna sau părul unei alte persoane). 288. Interacționează cu persoane diferite ca gen, vârstă, limbă vorbită.	<ul style="list-style-type: none"> ☒ Plasați în casă oglinzi mici, în care copilul să se poată vedea și apropiați-l de oglindă, pentru a-și percepe propria imagine. Îndrumați-l cu întrebări – „Cine este acolo?” – și ziceți prenumele lui, precum și al dvs. ☒ Dați copilului posibilitatea de a intra în contact cu diferite persoane, altele decât cele care îl îngrijesc. ☒ Facilitați și ghidați activitatea perceptivă a copilului. Folosiți cuvinte care descriu diverse părți ale corpului (cap, picior, mână), ale feței (nas, gură, obraz, ochi), precum și încurajări verbale, gesturi. ☒ Participați la întruniri de familie și la evenimente culturale din comunitate pentru a-l familiariza pe copil cu propria cultură, dar și cu alte culturi. ☒ Informați-vă și practicați, în creșă, metode de îngrijire a copilului, specifice familiei și grupului din care face parte. Utilizați cuvinte și semne cu care copilul este familiarizat. ☒ Etc.

De la un an și jumătate până la 3 ani (19-36 de luni)

Indicatori	Practici de sprijin
289. Se joacă în prezența altor copii, diferiți ca vârstă, gen, limbă vorbită sau cu cerințe educaționale speciale. 290. Se interesează de alți copii sau adulți din anturaj, punând întrebări simple, de exemplu: „Unde este Ionel?” 291. Remarcă diferențele de gen între el/ea și ceilalți.	<ul style="list-style-type: none"> ☒ Dați copilului posibilitatea să se joace cu copii din medii diferite, în contexte variate (parc, familie, creșă), oferind asistență pentru facilitarea interacțiunilor (în cazul diferențelor de vârstă, de limbă vorbită, de nivelul de dezvoltare a abilităților). ☒ Puneți la dispoziția copiilor resurse pentru jocul dramatic, care să reflecte diversitatea. ☒ Familiarizați copilul cu persoane, experiențe, medii sociale prin intermediul cărților, cântecelor, interacțiunilor cu oameni din medii diferite. ☒ Încurajați copilul să-și perceapă propriile caracteristici identitare. Discutați cu el despre deosebirile și asemănările pe care le-a remarcat. Puneți-i la dispoziție fotografii și cărți despre corpul uman corespunzătoare vârstei. ☒ Etc.

B. Domeniul: Dezvoltarea personală, emoțională și socială**Subdomeniu 3: Dezvoltarea socială****B.3.3. Aspect specific: Acceptarea și respectarea diversității****Standard 7. Copilul va fi capabil să recunoască, să aprecieze și să respecte asemănările și deosebirile dintre oameni.****De la 3 până la 5 ani (37-60 de luni)**

Indicatori	Practici de sprijin
292. Inițiază jocuri simbolice, asumându-și diferite roluri.	<ul style="list-style-type: none"> ✎ Diversificați jocul copilului, pretindeți că sunteți anumite personaje. ✎ Folosiți obiecte care să reflecte diversitatea, să stimuleze învățarea interculturală (înregistrări, etichete cu mesaje scrise în diverse limbi, obiecte de artă), pe care copiii le pot utiliza în joc. ✎ Dați-i copilului ocazia de a-și descrie propriile caracteristici fizice și culturale. Îndrumați-l să perceapă deosebiri și asemănările dintre oameni, pornind de la propria persoană. Ajutați-l să interpreteze aceste deosebiri astfel încât să nu aibă valoare evaluativă. De exemplu: atunci când copilul spune „Eu sunt mai înalt/ă decât Ionel/Ionela.”, puteți adăuga „Tu ești mai înalt/ă decât Ionel/Ionela, pentru că ești mai mare cu 1 an.” ✎ Facilitați jocul între copii diferiți din punct de vedere al genului, limbii vorbite sau necesităților speciale. ✎ Încurajați copiii să se implice în diferite activități/jocuri, considerate, în mod tradițional, „specifice” genului – fie pentru băiat sau fată – și oferiți-le feedback pozitiv imediat ce aleg să exerseze aceste activități. ✎ Etc.
293. Se compară cu cei din jur, diferențind culoarea părului, înălțimea etc.	
294. Se joacă împreună cu copii diferiți ca vârstă, gen, limbă vorbită, etnie, inclusiv cu cei cu nevoi speciale.	

De la 5 până la 7 ani (61-84 de luni)

Indicatori	Practici de sprijin
296. Identifică asemănări și deosebiri dintre persoane după diferite criterii (gen, aspect exterior, vârstă, profesie, mediu cultural și lingvistic etc.).	<ul style="list-style-type: none"> ✎ Organizați activități în care copiii să se familiarizeze cu varietatea de tipuri umane, meserii, cărți, medii sociale etc. ✎ Comentați, împreună cu copiii, caracteristicile fizice și preferințele, ca aspecte ale identității. ✎ Organizați activități prin care se apreciază diferențele și capacitățile oamenilor, de exemplu, arătând copiii cu dizabilități într-o lumină pozitivă, indicând dexteritățile artistice deosebite pe care le au sau valorizând bilingvismul etc. ✎ Organizați reuniuni cu membrii familiei care să împărtășească din tradițiile specifice etniei (mâncare, muzică, dansuri, jocuri, sărbători) și desfășurați cu copiii activități în care să le valorificați. ✎ Încurajați copiii să vorbească în limba maternă, precum și să însușească limba de predare din instituție, pentru a numi acțiuni și obiecte din mediu, pentru a comunica eficient. ✎ Folosiți etichete cu mesaje în mai multe limbi. ✎ Cultivați respectul pentru diversitatea lingvistică și interveniți ferm atunci când apar comportamente ofensatoare pentru copii (de exemplu: când în mod intenționat nu este pronunțat corect un nume). ✎ Etc.
297. Recunoaște abilitățile altor copii în diverse domenii (de exemplu: „Ion cântă bine la pian.”/„Ionela aleargă repede.” etc.).	
298. Manifestă toleranță, bunăvoință și acordă ajutor copiilor cu dizabilități.	
299. Numește și acceptă diferențele și similaritățile ce țin de mâncăruri sau jocuri preferate atât de el/ea, cât și de alți copii.	
300. Remarcă faptul că unii copii folosesc cuvinte diferite pentru același obiect (de exemplu pentru jucărie etc.).	
301. Participă, cu plăcere, la activități cu caracter intercultural.	

B. Domeniul: Dezvoltarea personală, emoțională și socială

Subdomeniu 3: Dezvoltarea socială

B.3.3. Aspect specific: Acceptarea și respectarea diversității

Standard 7. Copilul va fi capabil să recunoască, să aprecieze și să respecte asemănările și deosebirile dintre oameni.

De la 3 până la 5 ani (37-60 de luni)

De la 5 până la 7 ani (61-84 de luni)

Indicatori	Practici de sprijin	Indicatori	Practici de sprijin
295. Formulează întrebări despre caracteristicile fizice ale celorlalți, despre familie, etnie, limbă vorbită, cultură.	<ul style="list-style-type: none"> ☒ Dați o sarcină comună pentru a stimula interdependența pozitivă; facilitați asumarea de sarcini realiste de către fiecare copil și oferiți asistență (atunci când sunt dificultăți de comunicare într-o limbă sau când copilul cu CES are nevoie de sprijin). ☒ Citiți împreună cu copilul cărți și analizați imagini care prezintă oameni din culturi diferite, abilități și caracteristici fizice diferite. ☒ Discutați despre personaje, eroi, sărbători, cântece, care reflectă diversitatea. ☒ Puneți la dispoziția copilului obiecte și imagini care exprimă diversitatea culturală. ☒ Etc.	302. Dă dovadă de interes și apreciere față de diversitatea culturală. De exemplu: ascultă, cu plăcere, istoria diferitor culturi. 303. Numește câteva asemănări și diferențe dintre cultura sa și alte culturi. 304. Observă că aceeași persoană poate avea mai multe roluri sociale (mama lui este fiica bunicii lui, este sora mătușii, este prietenă pentru tanti ..., este angajată la ... etc.). 305. Caracterizează chipul și trăsăturile mamei și ale tatălui. Povestește despre comportamentul responsabil, grijuliu al mamei, al tatălui. 306. Descrie calitățile colegului de grădiniță sau ale prietenului de joacă (de exemplu: „lonel este sincer, onest, bun, responsabil, prietenos, amabil, iubitor de animale”).	<ul style="list-style-type: none"> ☒ Pregătiți, pentru diferite ocazii, împreună cu copiii, surprize persoanelor de altă cultură, etnie sau cu nevoi speciale; atrageți atenția copiilor să remarce emoțiile pozitive, trăite de cei care au sărbătorit împreună cu ei și au simțit că fac parte din aceeași comunitate. ☒ Audiați cântece și prezentați imagini ale diverselor popoare și țări. Manifestați interes pentru cunoașterea caracteristicilor altor culturi și a frumuseții acestora. ☒ Puneți la dispoziția copiilor cărți în diferite limbi. ☒ Oferiți copilului posibilitatea de a contacta/comunica cu o persoană din perspectiva mai multor roluri, în diverse contexte sociale. Realizați vizite la diferite instituții pentru a se familiariza atât cu diverse profesii, cât și cu varietatea rolurilor specifice membrilor familiilor, copiilor (de exemplu: vizite la bibliotecă, la spital, la coafor, la inspectoratul de poliție, la fabrica de panificație sau conserve etc., unde lucrează părinții). ☒ Etc.

B. Domeniul: Dezvoltarea personală, emoțională și socială

Subdomeniu 3: Dezvoltarea socială

B.3.4. Aspect specific: Dezvoltarea comportamentului prosocial

Standard 8. Copilul va fi capabil să perceapă regulile și efectele acestora.

De la naștere până la un an și jumătate (0-18 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
307. Urmează reguli și rutine simple referitoare la hrană și somn. 308. Asociază anumite comportamente ale adulților cu propriile comportamente (de exemplu: e dispus să adoarmă când este pus în pătuț, ridică mâinile, anticipând să fie luat din pătuț și hrănit).	<ul style="list-style-type: none"> ☒ Stabiliți și respectați rutine cu referire la programul de hrană, igienă și somn, ținând cont atât de particularitățile individuale ale copilului, cât și de caracteristicile culturale ale familiei. ☒ Manifestați, în mod constant, disponibilitate și sensibilitate față de copil, dar și consecvență în respectarea rutinei specifice. ☒ Etc.

De la un an și jumătate până la 3 ani (19-36 de luni)

Indicatori	Practici de sprijin
309. Urmează reguli simple. De exemplu: pune jucăriile la loc, nu strică construcțiile altor copii, nu lovește și nu mușcă alți copii, are comportament adecvat la masă etc. 310. Recunoaște consecințele comportamentelor negative.	<ul style="list-style-type: none"> ☒ Stabiliți rutine și reguli care să fie respectate în mod regulat, ținând cont și echilibrând, în mod flexibil, nevoile individuale ale copilului. ☒ Obișnuiți-l pe copil să își țină jucăriile în ordine, puneți-i la dispoziție cutii și spații de depozitare. ☒ Repetați regulile simple: „Trebuie să ne spălăm pe mâini înainte de a mânca.”; „Înainte să ieșim în curte, strângem jucăriile.” ☒ Lăudați copilul pentru respectarea rutinelor și regulilor de comportament. ☒ Prin observare directă și prin formulare verbală, puneți-i pe copii în situația de a învăța că fiecare context social are anumite reguli (de exemplu: „Dacă vrei să te dai pe tobogan, trebuie să stai la rând.”, „Dacă nu respecti rândul, ne lovim.”). ☒ Echilibrați limitele comportamentului cu o serie de alternative. În același timp, respectați, consecvent, regulile pe care le-ați comunicat și stabilit cu copiii, de exemplu: „Ieșim afară doar după ce adunăm jucăriile.” ☒ Etc.

B. Domeniul: Dezvoltarea personală, emoțională și socială**Subdomeniu 3: Dezvoltarea socială****B.3.4. Aspect specific: Dezvoltarea comportamentului prosocial****Standard 8. Copilul va fi capabil să perceapă regulile și efectele acestora.****De la 3 până la 5 ani (37-60 de luni)**

Indicatori	Practici de sprijin
311. Respectă reguli simple în diferite contexte sociale.	☒ Reamintiți copiilor regulile și rutinele, afișați-le pe pereți într-o formulă grafică accesibilă.
312. Anticipează activitățile din programul zilnic, dacă există un orar clar și respectat.	☒ Afișați, în locuri vizibile, elemente specifice programului zilnic și regulilor de urmat, într-o manieră sintetică și accesibilă.
313. Recunoaște comportamentul pozitiv al altor copii.	☒ Faceți liste (pe înțelesul copiilor) sau desenați comportamente pozitive, apreciate la copil; Obișnuiți-i pe copii să le identifice și să le aprecieze.
314. Explorează, exersează și înțelege rolurile sociale prin intermediul jocului.	☒ Motivați-i pe copii prin mesaje: „Înainte de a merge la masă, vreau să vă apreciez/complimentez pentru faptele bune, pe care le-ați făcut azi”, nominalizând persoanele. După câteva zile, veți observa că unii copii vă vor reaminti să notați gesturile frumoase, comportamentele pozitive, pe care le-au înregistrat. ☒ Dați copiilor posibilitatea să se angajeze în jocuri, oferindu-le costume, jucării, timp, sugestii de teme. ☒ Utilizați, în activități, jocuri interactive. ☒ Etc.

De la 5 până la 7 ani (61-84 de luni)

Indicatori	Practici de sprijin
315. Stabilește și respectă reguli simple în activitatea de joc. De exemplu: se joacă sau lucrează fără să îi deranjeze pe ceilalți, acceptă să fie și alți copii lideri sau să dețină rolul principal, își așteaptă rândul – „Când intrăm la teatru, prezentăm biletul.”, „Dacă la Grădina Zoologică este inscripția <i>Închis</i> , nimeni nu intră.” etc.).	☒ Faceți împreună cu copiii planuri zilnice, identificând elementele de noutate față de rutina obișnuită. ☒ Pentru respectarea timpului de joc/rândului, puneți la dispoziția copiilor un ceas și, împreună, alegeți un responsabil de managementul timpului. ☒ Dați copiilor posibilitatea de a se juca în diverse grupuri mai mari sau mai mici. Acordați atenție specială integrării în joc a copiilor-problemă, care se comportă agresiv; au un comportament timid, sunt introvertiți; suferă de sindromul de deficit de atenție și hiperactivitate; sunt anxioși; aparțin unui grup etnic diferit de cel al majorității; prezintă imaturitate în dezvoltarea fizică, au o înfățișare mai puțin plăcută sau sunt îmbrăcați modest; au dizabilități de ordin fizic, handicap motor, deficient de vorbire sau limbaj etc.
316. Își adaptează comportamentul în funcție de diferite situații, de exemplu: vorbește în șoaptă la bibliotecă, la spital, la muzeu etc.	☒ Identificați și sprijiniți suplimentar copiii introvertiți, cărora le este frică să interacționeze cu ceilalți, fie că nu au fost suficient stimulați, nu li s-a oferit oportunitatea de a-și exersa abilitățile sociale sau au trăit într-un mediu autoritar.
317. Își exprimă dezacordul față de comportamente incorecte („Nu este corect!”, „Așteaptă-ți rândul!” etc.).	☒ Dați copilului posibilitatea să interacționeze cu alți copii și adulți în contexte cât mai diverse. Valorificați, în mod flexibil, diferențele culturale. ☒ Exersați prin jocuri și dramatizări regulile de conduită.
318. Utilizează corect adresările – Dvs. Dumnealui, Dumneaei etc. – salutul, rugămintea etc.	☒ Invitați-l pe copil să povestească ce i s-a întâmplat în familie sau acasă, din perspectiva relației dintre reguli și consecințele lor în viața socială. ☒ Etc.
319. Participă la activități în grupuri mici sau mai mari, uneori – în rol de conducător, alteori – executant.	
320. Aplică independent reguli în situații noi, le explică, totodată, celorlalți din familie sau de la grădiniță, prezentând și consecințele nerespectării lor.	

B. Domeniul: Dezvoltarea personală, emoțională și socială

Subdomeniu 3: Dezvoltarea socială

B.3.4. Aspect specific: Dezvoltarea comportamentului prosocial

Standard 9. Copilul va fi capabil să-și asume responsabilități, să negocieze și să participe la luarea deciziilor.

De la naștere până la un an și jumătate (0-18 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
321. Acceptă intervențiile adulților pentru a negocia disputele privind jucăriile. 322. Negociază cu alți copii în timpul jocului pentru a obține ceea ce dorește.	<ul style="list-style-type: none"> ☞ Creați oportunități pentru ca împărțirea jucăriilor să reprezinte primul pas în învățarea comportamentelor prosociale. Valorificați această regulă de conduită, care apare frecvent în familie, dacă sunt mai mulți frați, pe terenul de joacă ori la grădiniță. ☞ Modelați, prin propriul exemplu, acest comportament. ☞ Etc.

De la un an și jumătate până la 3 ani (19-36 de luni)

Indicatori	Practici de sprijin
323. Menționează preferințe și intenții simple. 324. Vorbește cu alt copil pentru a rezolva un conflict, cu ajutorul adultului.	<ul style="list-style-type: none"> ☞ Creați oportunități și încurajați copilul să își exprime intenția de a realiza anumite lucruri, comunicând-o celorlalți. ☞ Realizați convorbiri la diverse teme: „Mâncarea mea preferată”, „Jocul meu preferat” etc. ☞ Dați copiilor suficient timp pentru a discuta și negocia, înainte de a interveni, atunci când apare un conflict. Explicați importanța rezolvării pozitive a conflictelor, de exemplu: „Ce bine ne pare când un copil ne dă și nouă mingea!”, „Ne jucăm frumos împreună!”, „Și noi putem oferi altor copii jucăriile noastre!” ☞ Etc.

B. Domeniul: Dezvoltarea personală, emoțională și socială**Subdomeniu 3: Dezvoltarea socială****B.3.4. Aspect specific: Dezvoltarea comportamentului prosocial****Standard 9. Copilul va fi capabil să-și asume responsabilități, să negocieze și să participe la luarea deciziilor.****De la 3 până la 5 ani (37-60 de luni)**

Indicatori	Practici de sprijin
325. Ia decizii simple. 326. Utilizează diverse strategii pentru a participa la un joc (negociere, schimb). 327. Aplică strategii simple pentru a rezolva probleme. 328. Explică motivele comportamentului său în situații de conflict.	<ul style="list-style-type: none"> ☒ Prezența copiilor mai multe alternative de comportament. ☒ Discutați cu copilul despre activități comune, de exemplu: „Ce vrei să facem azi?” sau „Ce mâncare gătim?” ☒ Construiți situații sociale, în care copiii să se simtă confortabil (unii copii se simt incomodați în prezența mai multor copii). ☒ Invitați, acasă sau la un teren de joacă, unul sau doi copii cu care copilul să exerseze abilitățile sociale. ☒ Oferiți copilului sugestii pentru rezolvarea problemelor, de exemplu „Dacă ne jucăm pe rând, va ajunge fiecare la calculator.” ☒ Cereți copilului să rezolve singur sarcini în care știți că va avea succes pentru a-i da încredere în forțele proprii. Dacă el nu este pregătit, se va simți speriat și copleșit de această situație și există riscul să refuze, pe viitor, implicarea în activitate. ☒ Oferiți-i sprijinul când cere. ☒ Citiți copiilor povești și povestiri, inventați cu ajutorul păpușilor situații în care personajele rezolvă conflictele în mod constructiv. ☒ Documentați-vă în legătură cu modul în care se rezolvă disputele în familia și în comunitatea din care vine copilul. ☒ Acordați atenție și sprijin suplimentar copiilor care au dificultăți de vorbire. ☒ Etc.

De la 5 până la 7 ani (61-84 de luni)

Indicatori	Practici de sprijin
329. Ține cont de dorințele și nevoile altor copii. 330. Folosește multiple strategii pentru rezolvarea conflictelor (inițial, vorbește, apoi, cere ajutorul adultului). 331. Evită situațiile de conflict, căutând soluții pentru aplanarea/rezolvarea acestora în interacțiunea cu copiii, fără a-l implica pe adult. 332. Acceptă/își asumă responsabilitățile și le respectă. 333. Recunoaște și corectează consecințele distructive ale comportamentului său inadecvat. 334. Își asumă responsabilitatea pentru acțiunile și deciziile sale. 335. Ia decizii simple, cu minimă supraveghere din partea adultului (de exemplu: în alegerea felului de mâncare, îmbrăcămintei, jucăriei, cărții etc.).	<ul style="list-style-type: none"> ☒ Facilitați exprimarea emoțiilor trăite de copil, atunci când alți copii nu vor să împartă jucării cu el, pentru a-l face să conștientizeze mai bine consecințele negative ale acestui comportament. ☒ Propuneți copiilor situații/exerciții de descriere a faptelor/acțiunilor, pentru a-i învăța să vorbească despre comportament și nu despre persoană, evitând blamările și etichetările. ☒ Îndrumați copiii, valorificând, în mod repetat, răspunsuri adecvate pentru rezolvarea conflictelor. Încurajați tentativele de soluționare a conflictelor, cerându-le părerea: „Ce credeți că ar trebui să facem, ca să rezolvăm această problemă?” ☒ Realizați activități, cum ar fi: joc dramatic, joc de rol, construcții, folosirea de costume specifice diverselor comunități etnice etc., care să permită copiilor să negocieze rezolvarea conflictelor. ☒ Discutați cu copiii alternative de comportament pentru diverse situații. ☒ Oferiți copiilor suficient timp pentru a discuta, a negocia și a dobândi sentimentul de control. ☒ Dați copiilor posibilitatea de a alege și a-și trece numele de sine stătător pe panoul responsabilităților pentru realizarea unor activități libere. ☒ Arătați copilului imagini cu situații sociale și discutați împreună cum poate fi rezolvată o sarcină. ☒ În situațiile când au comis o greșeală, familiarizați copiii cu modele de conduită, comentând diverse exemple din povești, poezii, filme. ☒ Valorificați situații cotidiene, pentru a demonstra copiilor modele de remediere. ☒ Acordați copiilor ocazii de a face o alegere. ☒ Susțineți copiii în alegerile proprii, propunându-le mai multe oportunități. ☒ Etc.

B. Domeniul: Dezvoltarea personală, emoțională și socială

Subdomeniu 3: Dezvoltarea socială

B.3.4. Aspect specific: Dezvoltarea comportamentului prosocial

Standard 10. Copilul va fi capabil să coopereze cu ceilalți.

De la naștere până la un an și jumătate (0-18 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
<p>336. Își exprimă bucuria de a fi în prezența altor copii sau adulți.</p> <p>337. Cooperează cu adultul în acțiuni de rutină (de exemplu: întinde mâinile sau picioarele ca să ajute adultul, când este îmbrăcat/încălțat).</p>	<ul style="list-style-type: none"> ☒ Manifestați, în mod constant, respect față de ceilalți copii și adulți din anturajul copiilor. ☒ Apreciați verbal și non-verbal intenția copilului de cooperare. ☒ Dați copilului posibilitatea să interacționeze și să se joace alături de dvs. și de alți copii. ☒ Oferiți exemple de cooperare în timpul activităților cotidiene (de exemplu, în pregătirea mesei și în alte activități casnice). ☒ Etc.

De la un an și jumătate până la 3 ani (19-36 de luni)

Indicatori	Practici de sprijin
<p>338. Arată entuziasm pentru compania altora (copii, adulți).</p> <p>339. Începe să se joace în paralel cu alți copii.</p> <p>340. Împarte și returnează jucării altor copii.</p> <p>341. Conștientizează importanța respectului, își așteaptă rândul etc.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ☒ Oferiți copilului posibilitatea de a fi în compania altor persoane și lăudați-l pentru entuziasmul manifestat. ☒ Demonstrați, prin propriul comportament, ce înseamnă să cooperezi cu celălalt, atunci când vă jucați cu copilul; puneți la dispoziția copilului jucării cu care se pot juca, în același timp, 2-3 copii. ☒ Oferiți sprijin pentru împărțirea jucăriilor. Puteți întreba: „Te mai joci cu jucăria de pluș? Poate acum să o ia Ionel sau vrei să o păstrezi?” ☒ Modelați comportamentul copiilor, realizând o activitate împreună cu aceștia, de exemplu: desenatul pentru care aduceți doar o singură cutie de culori. În timpul activității, rugați-l pe copil să vă dea creionul cu care desenează și lăudați-l pentru gestul său (de exemplu: „Dă-mi, te rog, și mie creionul galben. Mulțumesc!”, „Uite ce desen frumos facem împreună!”). ☒ Jucați-vă în mod regulat cu copilul, exersând respectarea rândului. ☒ Etc.

B. Domeniul: Dezvoltarea personală, emoțională și socială

Subdomeniu 3: Dezvoltarea socială

B.3.4. Aspect specific: Dezvoltarea comportamentului prosocial

Standard 10. Copilul va fi capabil să coopereze cu ceilalți.

De la 3 până la 5 ani (37-60 de luni)		De la 5 până la 7 ani (61-84 de luni)	
Indicatori	Practici de sprijin	Indicatori	Practici de sprijin
<p>342. Caută compania altor copii, alăturându-se unui grup cu care intenționează să se joace.</p> <p>343. Respectă regulile stabilite și adevărește așteptările din grupa frecventată.</p> <p>344. Se conformează deciziilor de grup.</p> <p>345. Face schimb de obiecte în timpul jocului.</p>	<p>☒ Lăudați copilul când manifestă interes de a se juca împreună cu alți copii.</p> <p>☒ Citiți cărți, folosiți jocuri cu marionete, pentru a demonstra, prin intermediul personajelor, ce înseamnă să împarți lucrurile/obiectele/jucăriile cu ceilalți, să îți aștepți rândul și să cooperezi.</p> <p>☒ Facilitați implicarea copilului în joc și motivați-l să contribuie la desfășurarea acestuia.</p> <p>☒ Formați grupuri mixte de joc, cu implicare echitabilă atât a fetelor, cât și a băieților. Supravegheați grupul de joc și interveniți atunci când fetele sunt mai puțin antrenate în joc, din cauza băieților care domină.</p> <p>☒ Lăsați copiii să-și împartă materialele și oferiți oportunități de a-și expune părerea/de a propune modalități de desfășurare a jocului.</p> <p>☒ Etc.</p>	<p>346. Inventează activități care implică mai mulți copii.</p> <p>347. Cooperează pentru a-și exprima ideile și a le susține.</p> <p>348. Cooperează, ajutându-i și ascultându-i pe cei din jur.</p> <p>349. Înțelege importanța respectului față de alții și față de ideile acestora.</p> <p>350. Participă la proiecte colective, de exemplu: în scenete, spectacole; la decorarea sălii de grupă; la elaborarea albumelor, expozițiilor; la interpretarea cântecelor, dansurilor etc.</p> <p>351. Oferă, voluntar, ajutor celor din jur.</p> <p>352. Manifestă admirație pentru succesele colegilor obținute în realizarea unui produs (desen, compoziție, modelaj, interpretarea unui cântec, dans etc.).</p> <p>353. Înfruntă greșelile, critica și eventualul eșec, implicându-se pozitiv în progresul grupului.</p> <p>354. Respectă regulile jocului, de exemplu, în sport.</p>	<p>☒ Structurați activitatea de la grupă pe centre de interes și încurajați interacțiunile între copii. Aveți grijă ca, în fiecare zi, toți copiii să fie implicați în diferite jocuri de rol. Fiecare trebuie să aibă o funcție reală în aceste „grupuri de lucru”.</p> <p>☒ Lăudați-i pe copii pentru ajutorul oferit. Responsabilizați copiii acasă/la grădiniță, oferindu-le sarcini care contrazic stereotipurile de gen.</p> <p>De exemplu: băieții ajută la gătit.</p> <p>☒ Oferiți copiilor situații minuțios planificate, structurate și repetați activitățile, pentru ca toți copiii să înțeleagă/conștientizeze situația și să progreseze. Este nevoie de varietate și flexibilitate: o gamă largă de activități (libere sau dirijate) – competiții sportive, starturi vesele, joc de rol etc.</p> <p>☒ Realizați cu copiii diverse activități comune, de tip proiect (inclusiv, cu implicarea familiei), în care ei să poată să-și exprime ideile și să le susțină prin contribuții reale („Cum îmbunătățim curtea grădiniței?”, „Cum facem reparație acasă: ce fel de tapete vrei în camera ta, cum vrei să-ți mobilezi camera ...?”, „Cum împărțim cheltuielile familiale pe luna viitoare?”, „Ce trebuie să facem, ca să fie localitatea noastră mai curată?”).</p> <p>☒ Etc.</p>

B. Domeniul: Dezvoltarea personală, emoțională și socială

Subdomeniu 3: Dezvoltarea socială

B.3.4. Aspect specific: Dezvoltarea comportamentului prosocial

Standard 11. Copilul va fi capabil să manifeste empatie față de celelalte persoane.

De la naștere până la un an și jumătate (0-18 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
355. Urmărește persoanele care îl înconjoară. 356. Reacționează când o persoană manifestă bucurie sau suferință.	<ul style="list-style-type: none"> ☒ Oferiți copilului o varietate de medii sigure, pe care să le observe/exploreze. ☒ Puneți la dispoziția copilului oglinzi care nu se sparg și ocazii pentru a vedea fețe, manifestări emoționale diverse. ☒ Manifestați respect pentru varietatea trăirilor emoționale în grupuri culturale diferite. ☒ Etc.

De la un an și jumătate până la 3 ani (19-36 de luni)

Indicatori	Practici de sprijin
357. Remarcă dacă ceilalți copii sunt triști sau veseli. 358. Demonstrează conștientizarea stărilor emoționale diferite, prin jocul de rol (<i>de exemplu</i> , alină păpușa care plânge).	<ul style="list-style-type: none"> ☒ Folosiți, în conversațiile cu copiii, cuvinte care descriu emoții (de veselie, de supărare, de furie sau bucurie), încurajați copiii să fie atenți la cei din jur. ☒ Oferiți oportunități de identificare a emoțiilor, prin folosirea imaginilor, afișelor, oglinzilor, jocurilor cu păpuși, care reflectă culturi diferite. ☒ Construiți sau descrieți situații imaginare, în care copilul să identifice/perceapă, în diverse contexte, propriile emoții, precum și emoțiile altor persoane. ☒ Încurajați copilul să își recunoască emoțiile, modelați prin propria expresivitate emoțională comportamentul copiilor. ☒ Etc.

B. Domeniul: Dezvoltarea personală, emoțională și socială**Subdomeniu 3: Dezvoltarea socială****B.3.4. Aspect specific: Dezvoltarea comportamentului prosocial****Standard 11. Copilul va fi capabil să manifeste empatie față de celelalte persoane.****De la 3 până la 5 ani (37-60 de luni)**

Indicatori	Practici de sprijin
359. Arată empatie față de suferința fizică sau emoțională a celorlalți copii și îi alină, îi mângâie, după exemplul adultului sau la propria-i inițiativă.	<ul style="list-style-type: none"> ☒ Încurajați copii să înțeleagă emoțiile, ideile și acțiunile celorlalți, prin citirea unor cărți, urmărirea unor desene animate sau filme. ☒ Atunci când apare un conflict între doi copii, arătați empatie față de ambii. Numiți și discutați despre emoțiile și trăirile avute: „Ești trist/ă pentru că ...” ☒ Demonstrați expresivitate pozitivă în comportamentul cotidian atât în familie, cât și la grădiniță. Astfel, copiilor li se va dezvolta sentimentul de securitate, de control și încredere în mediul înconjurător; se va reduce preocuparea sau îngrijorarea lor, sporind probabilitatea ca aceștia să ia în considerare și să răspundă la emoțiile celorlalți. ☒ Citiți povești în care personajele trec prin situații neplăcute și atenționați copiii asupra comportamentului personajelor, de exemplu: „Vedeți ce face ariciul atunci când e necăjit de iepuraș?” ☒ Etc.
360. Exprimă sentimente, emoții și atitudini față de personajele din povești (de exemplu: țin la fata moșului; o/îl compătimeșc pe biata capră/sărmanul cocoș etc.).	

De la 5 până la 7 ani (61-84 de luni)

Indicatori	Practici de sprijin
361. Se oferă să acorde ajutor în rezolvarea unei probleme, fără să acționeze în locul celuilalt.	<ul style="list-style-type: none"> ☒ Oferiți explicații simple referitoare la comportamentul celorlalți copii, deoarece, când copiii sunt capabili să recunoască indicii verbali și fizici ai emoțiilor celorlalți, ei își pot dezvolta empatia și compasiunea față de ceilalți. ☒ Creați situații în care copii să își împărtășească și să discute despre trăirile emoționale. ☒ Încurajați copiii să deseneze chipul unui prieten vesel, trist sau singuratic. ☒ Discutați despre comportamentul, reacția unui personaj într-o anumită situație din poveste, ținând cont de diferențele dintre diverse culturi. ☒ Motivați copiii să recunoască emoțiile celorlalți și încurajați-i să încerce să înțeleagă ceea ce simte un alt copil, adresându-i întrebări: „Cum crezi că se simte acum Ionel?” ☒ Construiți momente speciale și valorificați situațiile apărute spontan în activitatea copiilor, binevenite pentru dezvoltarea abilității de a fi interesat și de a înțelege emoțiile celorlalți; folosiți gesturi și cuvinte relevante. ☒ Prezentați imagini cu oameni care locuiesc în zone sărace și bogate ale lumii, discutați despre economisirea resurselor naturale (apă, gaze, lumină etc.) și despre consumul echilibrat al acestora. Exemplificați diferite situații de manifestare a grijii față de mediu, comentând efectele anumitor comportamente asupra mediului natural și social. ☒ Etc.
362. Vorbește despre emoțiile celorlalți.	
363. Alină și consolează membrii familiei sau semenii în situații dificile.	
364. Începe să înțeleagă impactului activității umane asupra mediului natural și social.	

C. Dezvoltarea limbajului, a comunicării și premisele citirii și scrierii

Subdomeniul 1: Dezvoltarea limbajului și a comunicării orale

C.1.1. Aspect specific: Dezvoltarea capacității de ascultare și înțelegere (comunicare receptivă)

Standard 1. Copilul va fi capabil să asculte și să înțeleagă semnificația mesajului vorbit.

C.1.2. Aspect specific: Dezvoltarea capacității de vorbire și comunicare (comunicarea expresivă)

Standard 2. Copilul va fi capabil să-și extindă progresiv vocabularul.

Standard 3. Copilul va fi capabil să se exprime corect din punct de vedere gramatical.

Standard 4. Copilul va fi capabil să pronunțe corect sunete, cuvinte ale limbii materne.

Standard 5. Copilul va fi capabil să utilizeze diferite modalități de comunicare verbală, non-verbală și paraverbală.

Standard 6. Copilul va fi capabil să înțeleagă și să se exprime, la nivel elementar, într-o limbă străină.

Subdomeniul 2: Formarea premiselor citit – scrisului

C.2.1. Aspect specific: Participarea în experiențe cu cartea; cunoașterea și aprecierea cărții

Standard 7. Copilul va fi capabil să demonstreze interes față de carte și lectură.

C.2.2. Aspect specific: Dezvoltarea capacității de discriminare fonetică; asocierea sunet-literă

Standard 8. Copilul va fi capabil să efectueze corespondența dintre sunet și literă.

C.2.3. Aspect specific: Conștientizarea mesajului scris/vorbit

Standard 9. Copilul va fi capabil să folosească limbajul scris/tipărit în activitățile zilnice.

C.2.4. Aspect specific: Însușirea deprinderilor de scris; folosirea scrisului pentru transmitere unui mesaj

Standard 10. Copilul va fi capabil să utilizeze diferite modalități de grafism: desene, semne, forme, pregrafisme.

C. Domeniul: Dezvoltarea limbajului, a comunicării și premisele citirii și scrierii

Subdomeniu 1: Dezvoltarea limbajului și a comunicării orale

C.1.2. Aspect specific: Dezvoltarea capacității de ascultare și înțelegere (comunicare receptivă)

Standard 1. Copilul va fi capabil să asculte și să înțeleagă semnificația mesajului vorbit.

De la naștere până la un an și jumătate (0-18 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
365. Recunoaște vocile persoanelor cunoscute și se întoarce pentru a localiza vorbitorul.	☞ Realizați cu copilul jocuri de etichetare a părților corpului, de localizare a persoanelor din familie, obiectelor din apropiere. De exemplu: „Unde sunt ochii tăi?”, „Unde este bunica?” etc.
366. Preferă sunetele vocii umane față de alte sunete sau înregistrări.	☞ Dialogați cu copilul despre evenimente, activități zilnice, oferindu-le posibilitatea de a răspunde non-verbal, apoi verbal, prin „Da”, „Nu”.
367. Râde în hohote când i se vorbește cu afecțiune.	☞ Organizați pentru copii un mediu bogat în stimulări auditive (muzică, jucării muzicale), cântați cântece împreună și vorbiți cu el permanent.
368. Se întoarce, privește și indică, la cerere, persoane și obiecte familiare.	☞ Încurajați copilul să îndeplinească diverse comenzi. De exemplu: „Dă mânuța!”, „Arată masa!”
369. Îndeplinește comenzi simple, însoțite de gesturi.	☞ Etc.
370. Încetează o activitate atunci când i se spune „Nu!”	
371. Înțelege mesajul și răspunde afirmativ sau negativ la întrebări.	

De la un an și jumătate până la 3 ani (19-36 de luni)

Indicatori	Practici de sprijin
372. Localizează și identifică obiecte, persoane și acțiuni după denumire.	☞ Folosiți un vocabular cât mai divers, atunci când vorbiți și citiți cu copilul, explicați cuvintele necunoscute și introduceți cuvinte noi prin povestirea/descrierea a ceea ce experimentează copilul zilnic.
373. Repetă un mesaj verbal simplu atunci când îl aude.	☞ Cereți copilului să transmită un mesaj verbal scurt în timpul jocului.
374. Participă la jocuri/cântece/poezii însoțite, inițial, de gesturi.	☞ Implicați copilul în rezolvarea unor situații simple și răspundeți, întotdeauna, la întrebările adresate de către el.
375. Ascultă povești și povestiri scurte, simple.	☞ Propuneți copilului sarcini pe care să le poată realiza treptat, doar câte una pe rând. De exemplu: „Dă-mi, te rog, mingea cea roșie de pe etajera de jos.”
376. Răspunde și îndeplinește o comandă care include substantive, adverbe, adjective.	☞ Etc.

C. Domeniul: Dezvoltarea limbajului, a comunicării și premisele citirii și scrierii

Subdomeniu 1: Dezvoltarea limbajului și a comunicării orale

C.1.2. Aspect specific: Dezvoltarea capacității de ascultare și înțelegere (comunicare receptivă)

Standard 1. Copilul va fi capabil să înțeleagă semnificația mesajului vorbit.

De la 3 până la 5 ani (37-60 de luni)

Indicatori	Practici de sprijin
377. Ascultă interlocutorul și înțelege mesajul scurt.	<ul style="list-style-type: none"> ☒ Valorificați participarea copiilor în discuții pe diverse teme de interes și încurajați-i să povestească despre activitățile și experiențele lor zilnice. ☒ Folosiți cuvinte complexe în contexte diferite și extindeți încercările copilului de a le folosi. ☒ Adresați întrebări scurte, pe înțelesul copiilor. ☒ Cereți copiilor să ofere, de fiecare dată, un răspuns complet. De exemplu: „Maria/Ionuț se joacă cu mingea.” ☒ Relatați povești scurte, în baza imaginilor. De exemplu: „Gogoașa”, „Ridichea uriașă”, „Foișorul” etc. ☒ Propuneți povești interactive. ☒ Etc.
378. Demonstrează înțelegerea vocabularului uzual, răspunzând la întrebări, folosind limbajul verbal.	
379. Înțelege și aplică unele instrucțiuni.	
380. Ascultă povești și povestiri scurte relatate în baza imaginilor sau dramatizate (teatrul de păpuși).	
381. Înțelege mesajele cu referire la obiectele sau persoanele cunoscute, le recunoaște: jucăria preferată, membrii familiei etc.	

De la 5 până la 7 ani (61-84 de luni)

Indicatori	Practici de sprijin
382. Ascultă, cu atenție, interlocutorul pe o durată de 10-20 de minute și execută sarcinile propuse.	<ul style="list-style-type: none"> ☒ Oferiți copilului șansa de a participa în activități de grup și de a împărtăși colegilor evenimente din viața personală sau de a povesti, de sine stătător sau cu un coleg, o/un situație/ eveniment. ☒ Creați copilului oportunități de a asculta diferite înregistrări în orice moment al zilei. ☒ Oferiți-i posibilitatea de a viziona povești interactive. ☒ Răspundeți la întrebările copilului, prezentându-i cât mai multă informație. ☒ Organizați activități de repovestire, în baza imaginilor din povești, selectate de către copil. ☒ Organizați excursii la bibliotecă, la muzeu, pentru a le prezenta detaliat despre simbolurile, istoria țării noastre. ☒ Etc.
383. Ascultă, cu plăcere, povești și povestiri citite de către adult, înregistrate pe CD etc.	
384. Solicită ajutorul adultului atunci când nu înțelege un cuvânt sau un mesaj.	
385. Urmează instrucțiuni cu 2-3 etape necorelate, fără trimitere la contexte cunoscute.	

C. Domeniul: Dezvoltarea limbajului, a comunicării și premisele citirii și scrierii

Subdomeniu 1: Dezvoltarea limbajului și a comunicării orale

C.1.2. Aspect specific: Dezvoltarea capacității de vorbire și comunicare

Standard 2. Copilul va fi capabil să-și extindă progresiv vocabularul.

De la naștere până la un an și jumătate (0-18 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
386. Gângurește, folosind mai multe sunete sau gesturi, pentru a transmite un mesaj. 387. Articulează vocalele. 388. Repetă sunetele emise de către alte persoane. 389. Pronunță cuvinte și le combină cu gesturi. 390. Folosește cuvinte și onomatopee ușor de decodificat.	<ul style="list-style-type: none"> ☒ Utilizați, în discuție cu copilul, propoziții scurte, simple; vorbiți rar, clar, modelând limbajul copilului, repetând corect cuvintele pronunțate greșit de către acesta. ☒ Extindeți încercările copilului de a utiliza cuvinte prin intermediul jocurilor de cuvinte. ☒ Asigurați copilului un mediu bogat în stimuli auditivi (muzică, comunicare interumană). ☒ Puneți la dispoziția copilului imagini și cărți ce emit sunete. ☒ Etc.

De la un an și jumătate până la 3 ani (19-36 de luni)

Indicatori	Practici de sprijin
391. Folosește cuvinte bisilabice, trisilabice. 392. Utilizează cuvinte noi în experiențele/activitățile zilnice. 393. Verbalizează experiențele senzorial-gustative (acru, dulce, amar, sărat), auditive (încet, tare) sau vizuale (roșu, mare, mic etc.). 394. Întreabă, se interesează despre denumirea obiectelor, evenimentelor noi, pentru a le cunoaște. 395. Folosește cuvinte care desemnează animale, jucării, mâncare etc.	<ul style="list-style-type: none"> ☒ Utilizați diferite modalități de a exprima aceleași lucruri și extindeți propozițiile construite de către copil, transformându-le în propoziții dezvoltate. ☒ Desfășurați jocuri de împărțire a cuvintelor în silabe și de dezvoltare a capacității de exprimare a experiențelor senzoriale. ☒ Puneți la dispoziția copilului cărți cu imagini care reprezintă diferite categorii (de exemplu: cărți cu imagini ale animalelor și puiul lor, obiecte de uz casnic, jucării etc.). ☒ Antrenați copiii în jocuri didactice de determinare a gestului, sunetului emis de diverse obiecte, instrumente muzicale etc. ☒ Încercați, cât mai frecvent, să introduceți în vizorul copilului obiecte noi, care să-l intereseze. ☒ Etc.

C. Domeniul: Dezvoltarea limbajului, a comunicării și premisele citirii și scrierii

Subdomeniu 1: Dezvoltarea limbajului și a comunicării orale

C.1.2. Aspect specific: Dezvoltarea capacității de vorbire și comunicare (comunicarea expresivă)

Standard 2. Copilul va fi capabil să-și extindă progresiv vocabularul.

De la 3 până la 5 ani (37-60 de luni)

Indicatori	Practici de sprijin
396. Înțelege și utilizează cuvinte care exprimă grade de rudenie.	☒ Utilizați dicționarul în oferirea explicațiilor, folosind sinonimele cuvintelor.
397. Memorizează cuvinte noi, însușite în baza lecturii poveștii/povestirii de către adult.	☒ Organizați jocuri cu sinonime și antonime. ☒ Citiți poezii copilului; explicați cuvintele necunoscute cu ajutorul sinonimelor.
398. Adresează frecvent întrebări pentru satisfacerea curiozității întru extinderea vocabularului.	De exemplu: „Cum spunem altfel?”, „Găsește cuvântul geamăn”, „Găsește cuvântul cu sens opus” etc.
399. Înțelege și utilizează antonime pentru a evalua acțiuni sau situații (de exemplu: „A cântat bine/rău”, „S-a comportat urât/frumos”).	☒ Acționați empatic și ajutați copilul să-și exteriorizeze trăirile, emoțiile și să le exprime prin intermediul cuvintelor. Folosiți jocuri tematice, pentru a dezvolta inteligența personală, astfel copilul va începe să conștientizeze propriile sentimente, gânduri, lucruri care îi fac sau nu plăcere.
400. Recunoaște și numește obiecte, ființe ce sunt prezentate în baza imaginilor.	☒ Etc.

De la 5 până la 7 ani (61-84 de luni)

Indicatori	Practici de sprijin
401. Utilizează cuvintele însușite în formularea diverselor tipuri de propoziții.	☒ Implicați copilul în activități de povestire a unor experiențe din viața lor, care au tangență cu subiectul activității desfășurate.
402. Întrebuințează cuvinte cu caracter generalizator (veselă, mobilă, animale, păsări etc.).	☒ Oferiți jocuri de grup mic, care solicită utilizarea unor cuvinte noi (de exemplu: nume de obiecte, persoane, stări, acțiuni etc.), în formularea propozițiilor, fie pornind de la unele imagini, cărți, materiale sau valorificând contexte din activități precedente, ori prin exploatarea unor situații spontane din activitatea zilnică.
403. Creează noi cuvinte prin derivare/sufixare „casă-căsuță”, prefixare „bătrân-îmbătrânit”.	☒ Apreciați folosirea cuvintelor noi în vorbire; extindeți discuțiile, utilizând aceste lexeme.
404. Denumeste obiecte, însușiri, acțiuni, în diverse contexte.	☒ Puneți întrebări suplimentare, solicitați explicații când copilul vă povestește o întâmplare/o situație/un text. De exemplu: „Dar de ce s-a supărat ...?”, „Dar tu cum crezi că era mai bine?” etc.
405. Demonstrează înțelegerea unui vocabular specializat în anumite domenii, de exemplu: meserii, unelte etc.	☒ Motivați copilul să povestească ceea ce a memorat. Lecturați împreună din revistele pentru copii și încurajați-l să creeze povestiri.
406. Folosește în vorbire cuvinte noi, creații verbale, sintagme deosebite.	☒ Propuneți copilului să alcătuiască povestiri, povești cu început dat sau, dimpotrivă, să propună un deznodământ pentru o poveste, să-i schimbe conținutul.
407. Dezleagă ghicitori, rebusuri, creează rime.	☒ Motivați copilul să construiască propoziții în care un anumit cuvânt să fie plasat în diferite poziții. De exemplu: „Cartea este interesantă. Această carte îmi place. Bunica mi-a dăruit o carte.”
408. Utilizează în vorbire sinonime, antonime.	☒ Etc.
409. Alcătuieste cuvinte noi, utilizând sunete, silabe; construiește fraze.	
410. Schimbă sfârșitul unei povești/povestiri cu un final vesel/trist/fericit.	
411. Alcătuieste propoziții în care un cuvânt este plasat la începutul, mijlocul și sfârșitul enunțului.	
412. Introduce personaje noi în texte cunoscute.	
413. Alcătuieste propoziții cu lexeme care încep cu același sunet.	

C. Domeniul: Dezvoltarea limbajului, a comunicării și premisele citirii și scrierii

Subdomeniu 1: Dezvoltarea limbajului și a comunicării orale

C.1.2. Aspect specific: Dezvoltarea capacității de vorbire și comunicare (comunicarea expresivă)

Standard 3. Copilul va fi capabil să se exprime corect din punct de vedere gramatical.

De la nașterepână la un an și jumătate (0-18 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
414. Folosește cuvinte cu valoare de propoziție, de exemplu: prin cuvântul „sus” comunică faptul că vrea să fie luat în brațe. 415. Folosește propoziții laconice, de exemplu: „Mama, tata, pa!”. 416. Îmbină cuvintele cunoscute cu onomatopee pentru a transmite un mesaj, de exemplu: „Uite mac-mac/co-co/pui-pui” etc.	<ul style="list-style-type: none"> ☒ Când vă adresați copilului, utilizați propoziții simple, corect construite din punct de vedere gramatical. ☒ Lăudați copilul pentru încercarea sa de a se exprima în propoziții. Reluați propoziția în forma completă – „Mama/tata a plecat...” – și stimulați-l pe copil să continue. ☒ Utilizați, în discuții cu copilul, un limbaj simplu, fără diminutive. ☒ Etc.

De la un an și jumătate până la 3 ani (19-36 de luni)

Indicatori	Practici de sprijin
417. Utilizează în vorbire structuri gramaticale (substantiv și verb, substantiv și adjectiv, substantiv și pronume posesiv, pronume personal și verb etc.). 418. Folosește pronumele posesiv „al meu”/„a mea” și, apoi, pronumele personal, la persoana I, singular – „Eu”. 419. Folosește negația „Nu!” în vorbirea spontană. 420. Folosește pluralul substantivelor. 421. Adresează întrebări. 422. Formulează propoziții simple. 423. Folosește verbe la timpul prezent, modul imperativ („Dă!”); timpul trecut, perfectul compus („Tata/mama a plecat.”).	<ul style="list-style-type: none"> ☒ Stimulați copilul să utilizeze în vorbire structuri gramaticale. De exemplu: „Mama spală.”, „Mingea e roșie.” etc.). ☒ Folosiți, în mod constant, în vorbire, descrierea rutinelor zilnice: De exemplu: „După somnul de după amiază, ne pregătim să mergem la joacă.”, „Mai întâi mergem la baie, ne spălăm, apoi ne schimbăm hainele ...” ☒ Angajați copilul în conversații și adresați întrebări deschise, obișnuiți-l să evite răspunsurile monosilabice. ☒ Organizați cu copilul jocuri, cum ar fi: „Eu spun una, tu spui multe.” ☒ Reformulați întrebările în mod corect. ☒ Utilizați propoziții dezvoltate în comunicarea cu copilul. Încurajați exprimarea copiilor prin propoziții complete. ☒ Când adresați copilului întrebări, alocați timp suficient, pentru ca acesta să vă răspundă. ☒ Etc.

C. Domeniul: Dezvoltarea limbajului, a comunicării și premisele citirii și scrierii

Subdomeniu 1: Dezvoltarea limbajului și a comunicării orale

C.1.2. Aspect specific: Dezvoltarea capacității de vorbire și comunicare (comunicarea expresivă)

Standard 3. Copilul va fi capabil să se exprime corect din punct de vedere gramatical.

De la 3 până la 5 ani (37-60 de luni)

Indicatori	Practici de sprijin
424. Folosește pluralul substantivelor în vorbirea curentă.	<ul style="list-style-type: none"> ☒ Organizați jocuri de prezentare despre sine, prin asocierea prenumelui cu anumite calități/interese personale, cum ar fi: „Ce știi despre mine/noi?” ☒ Implicați copilul în relatări despre evenimente, fapte care să includă exersarea folosirii adverbilor. ☒ Puneți la dispoziția copilului imagini, comentați imaginile, creați scurte povești pe baza lor sau dați copilului posibilitatea de a crea propriile desene, pentru a ilustra povești imaginate. Desfășurați diferite jocuri, de exemplu: „Unde este/era ...?” ☒ Ascultați copilul atunci când dorește să vă transmită ceva, să vă facă părtaş la experiențele sale de învățare. Acceptați ritmul copilului, nu îl grăbiți și apreciați procesul de realizare prin care a trecut copilul. ☒ Organizați jocuri cu imagini pentru consolidarea utilizării corecte a prepozițiilor. De exemplu: „Spune unde se află iepurașul?” ☒ Antrenați copiii în jocuri de exersare a numărului singular/plural. De exemplu: unu-mai mulți („copac-copaci”, „masa-mese”). ☒ Etc.
425. Folosește corect pronumele personal („eu”, „tu”, „ei”, „voi”).	
426. Folosește și exprimă în vorbirea curentă adverbe de timp („azi”, „ieri”) și acțiuni viitoare.	
427. Utilizează corect unele adjective în funcție de genul și numărul substantivelor.	
428. Recurge la propoziții dezvoltate și fraze pentru a descrie evenimente curente, oameni, locuri, folosind verbe la timpul trecut.	
429. Descrie un produs al activității, un proiect.	

De la 5 până la 7 ani (61-84 de luni)

Indicatori	Practici de sprijin
430. Utilizează în vorbire acordul de gen, număr, persoană, timp.	<ul style="list-style-type: none"> ☒ Organizați jocuri cu suport concret (imagini, obiecte), care solicită utilizarea acordului gramatical: „Copilul bea apă/copiii beau apă”, „Mașina e albă/mașinile sunt albe”, „Mama e tânără/tata e tânăr” etc. ☒ Valorificați povestirea după imagini, explicarea unor experimente, explorarea unor substantive animate și inanimate, pentru utilizarea acordului gramatical. ☒ Valorificați orice moment al zilei pentru a solicita construirea propozițiilor simple sau compuse, insistând asupra acordului gramatical. Modelați exprimarea corectă a copilului printr-o comunicare/un limbaj corectă/corect a/al dumneavoastră în întrebări, răspunsuri, comentarii, observații. ☒ Fiți model pentru copil, încercați să îl determinați să își corecteze singur greșeala de exprimare. ☒ Faceți activități de potriviri ale cuvintelor. De exemplu: „Descurcă cuvintele” sau „Răspunde repede și bine”. ☒ Urmăriți exprimarea orală a copiilor, respectarea ordinii corecte a părților de vorbire în propoziție (subiect, predicat). ☒ Etc.
431. Întrebuințează în vorbire articolul hotărât în funcție de genul, numărul substantivului („mama/mamele”, „copilul/copiii”).	
432. Descrie obiecte, ființe, recurgând la gradele de comparație ale adjectivului („frumoasă”, „mai frumoasă”, „cea mai frumoasă”).	
433. Folosește corect adverbul de timp („ieri”, „azi”, „mâine”).	
434. Utilizează în vorbire timpul prezent, trecut și viitor.	
435. Respectă ordinea părților de vorbire în propoziții.	

C. Domeniul: Dezvoltarea limbajului, a comunicării și premisele citirii și scrierii

Subdomeniu 1: Dezvoltarea limbajului și a comunicării orale

C.1.2. Aspect specific: Dezvoltarea capacității de vorbire și comunicare (comunicarea expresivă)

Standard 4. Copilul va fi capabil să pronunțe corect sunete, cuvinte ale limbii materne.

De la naștere până la un an și jumătate (0-18 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
436. Imită sunetele emise de către alte persoane. 437. Face diferența dintre sunete și reacționează la acestea, de exemplu: sunetul clopoțelului sau a telefonului. 438. Rostește ultimele cuvinte din rime ușoare. Fredonează o melodie împreună cu adultul.	<ul style="list-style-type: none"> ☞ Vorbiți cu copilul într-un ritm moderat, în scopul inteligibilității pronunției. ☞ Puneți la dispoziția copilului jucării muzicale, zornăitoare și jucați jocuri pentru dezvoltarea capacității de diferențiere auditivă. De exemplu: jocuri cu sunete produse de diferite instrumente muzicale: „Batem la tobe, suflăm la flutier, cântăm la orgă.” ☞ Recitați copilului versuri simple sau cântați împreună cântece pentru copii. ☞ Etc.

De la un an și jumătate până la 3 ani (19-36 de luni)

Indicatori	Practici de sprijin
440. Continuă versurile cunoscute. 441. Fredonează fragmente din versuri, având la dispoziție linia melodică. 442. Recită sau cântă rime familiare. 443. Pronunță clar unele sunete. În alte cazuri omite, substituie, inversează sunetele etc. 444. Imită ritmul și tempoul unor modele sonore (bate din palme mai repede sau mai încet, vorbește mai repede sau mai încet).	<ul style="list-style-type: none"> ☞ Improvizați jocul karaoke sau încercați împreună să fredonați versurile, având la dispoziție doar linia melodică (negativul). ☞ Puneți la dispoziția copilului casete de muzică pentru copii. Ascultați și fredonați împreună. ☞ Improvizați cântece, utilizând cuvinte în rimă. ☞ Exersați pronunțarea cuvintelor și corecțați copilul de fiecare dată, deoarece, la această vârstă, el poate omite sunete când sunt mai multe consoane alăturate: „caun” în loc de „scaun”, „crie” în loc de „sctie”; nu pot pronunța sunetele [s], [z], [ș], [j] și le omit complet sau le pronunță doar în combinație cu vocalele; substituie sunete: sunetul [r] cu [l] – „rață/lață”, „primăvară/primăvală”, „jucării/jucălii” sau a sunetului [d] cu [t] – „pădure/pătore”, „drum/trum”; înlocuiește sunete șuierătoare [ș] și [j] cu siflantele [s] și [z]; inversează sunetele (schimbă ordinea firească a fonemelor din cuvinte: „Ogluța” în loc de „Olguța”, „stlică” în loc de „stică”). ☞ Etc.

C. Domeniul: Dezvoltarea limbajului, a comunicării și premisele citirii și scrierii

Subdomeniu 1: Dezvoltarea limbajului și a comunicării orale

C.1.2. Aspect specific: Dezvoltarea capacității de vorbire și comunicare (comunicarea expresivă)

Standard 4. Copilul va fi capabil să pronunțe corect sunete, cuvinte ale limbii materne.

De la 3 până la 5 ani (37-60 de luni)

Indicatori	Practici de sprijin
445. Rostește toate sunetele limbii materne.	<ul style="list-style-type: none"> ☒ Antrenați copiii în jocuri cu onomatopee care implică rostirea combinațiilor dificile de consoane. ☒ Organizați jocuri/activități în care copilul ar trebui să diferențieze anumite sunete, prin intermediul diferitelor jocuri, cum ar fi: „Spune cu ce începe ...”. ☒ Puneți la dispoziția copilului jucării, materiale, imagini cu obiecte, ființe, animale denumirea cărora începe cu același sunet. ☒ Propuneți activități bazate pe softuri educaționale. ☒ Etc.
446. Identifică sunetele inițiale ale unor cuvinte și înțelege că sunt mai multe cuvinte care încep cu același sunet.	
447. Pronunță într-un tempou lent frământări de limbă după adult.	

De la 5 până la 7 ani (61-84 de luni)

Indicatori	Practici de sprijin
448. Rostește corect grupuri de sunete din cuvinte în diverse poziții.	<ul style="list-style-type: none"> ☒ Organizați jocuri cu onomatopee care implică rostirea combinațiilor mai dificile de vocale și consoane: „fisssssss”, „psst”, „cra-cra-cra”, „fâl-fâl-fâl” etc. ☒ Puneți la dispoziția copilului, în timpul jocurilor de clasificare, de corespondență, jetoane cu obiecte a căror denumire este mai dificil de pronunțat: „extraterestru”, „sufraagerie”, „enciclopedie”, „castravete” etc. ☒ Valorificați permanent unele momentele de rutină, cerând copiilor al căror nume începe cu un anumit sunet să aranjeze tacâmurile pe masă sau să împartă niște materiale. ☒ Audiați poezii cu rimă și cântece scurte. Încurajați construirea de rime prin asocierea lor cu mișcarea ritmică, cu dansul. Încurajați compunerea de poezii și cântece scurte. ☒ Faceți jocuri de rime: oferiți prima silabă a cuvântului, pentru care copiii o vor găsi pe cea de-a doua: „ma-să”, „ca-să”, „pan-tof”, „car-tof”. ☒ Propuneți copiilor jocuri interactive și softuri educaționale, ce vizează pronunția corectă a sunetelor și a cuvintelor. ☒ Etc.
449. Identifică și alege obiecte din imagini, denumirea cărora începe sau finalizează cu același sunet.	
450. Creează cuvinte noi prin înlocuirea sunetului inițial sau final (de exemplu : lac – rac, sac – sar, cal – cap).	
451. Pronunță în ritmuri diferite frământări de limbă.	
452. Identifică rime ale cuvintelor familiare în jocuri, cântece, poezii.	

C. Domeniul: Dezvoltarea limbajului, a comunicării și premisele citirii și scrierii

Subdomeniu 1: Dezvoltarea limbajului și a comunicării orale

C.1.2. Aspect specific: Dezvoltarea capacității de vorbire și comunicare (comunicarea expresivă)

Standard 5. Copilul va fi capabil să utilizeze diferite modalități de comunicare verbală, non-verbală și paraverbală.

De la naștere până la un an și jumătate (0-18 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
453. Gângurește, vocalizează ca răspuns la vorbirea altei persoane.	☒ Răspundeți la gânguritul copilului și mențineți cu el contactul vizual, ajutați-l să înțeleagă un lucru esențial despre comunicare, ca schimb de mesaje.
454. Răspunde prin sunete, cuvinte și gesturi la întrebări simple.	☒ Arătați copilului că înțelegeți ceea ce spune prin gesturi sau expresii faciale; transformați răspunsul său non-verbal în unul verbal.
455. Imită intonația vocii altora.	☒ Vorbiți expresiv pentru a stimula interesul și reacțiile copilului.
456. Rostește cuvinte monosilabice și bisilabice cu sens pentru a atrage atenția celor din jur.	☒ Arătați și numiți, în fața copilului, diferite obiecte familiare; invitați copilul să repete sau să inițieze acest joc.
457. Asociază cuvinte cu onomatopee pentru a imita animalele, unele fenomene sau a le denumi.	☒ Oferiți copilului posibilitatea de a completa povestea pe care o citiți sau o spuneți.
458. Comunică prin cuvinte, expresii faciale sau gesturi care exprimă acțiuni.	☒ Faceți exerciții de exersare a onomatopeelor, atunci când răsfoiți/citiți cărți despre animale sau fenomene cunoscute de către copil.
	☒ Inițiați/familiarizați, de timpuriu, copilul cu folosirea normelor de comportament civilizate. Salutați și invitați copilul să salute, să mulțumească ori de câte ori e nevoie.
	☒ Etc.

De la un an și jumătate până la 3 ani (19-36 de luni)

Indicatori	Practici de sprijin
459. Este atent, urmărește persoana care vorbește, chiar dacă pentru o perioadă limitată.	☒ Oferiți copilului posibilitatea de a se prezenta în diverse contexte (la grădiniță, la medic, vecinilor etc.).
460. Recunoaște după intonație tipul de mesaj transmis (o întrebare, un îndemn, o bucurie, un ordin etc.).	☒ Vorbiți cu copilul pe parcursul zilei, avându-l alături când vă ocupați de gospodărie, când serviți masa, la plimbare etc.
461. Folosește gesturi și limbajul corpului pentru a-și exprima nevoile și sentimentele, de exemplu: îmbrățișează spontan membrii familiei.	☒ Modelați tonul, intonația copilului în vorbire, acționând, în comunicare, ca o persoană-exemplu.
462. Se adaptează diferitor situații de comunicare în funcție de interlocutor, de exemplu: unui copil i se adresează pe numele mic.	☒ Când citiți povești copilului, folosiți diferite marionete, păpuși, pentru a-l învăța să descifreze și să utilizeze limbajul non-verbal.
	☒ Oferiți copilului posibilitatea de a comunica cu alți copii, adulți în diferite contexte (familie, vecinătate, comunitate, instituții).
	☒ Etc.

C. Domeniul: Dezvoltarea limbajului, a comunicării și premisele citirii și scrierii

Subdomeniu 1: Dezvoltarea limbajului și a comunicării orale

C.1.2. Aspect specific: Dezvoltarea capacității de vorbire și comunicare (comunicarea expresivă)

Standard 5. Copilul va fi capabil să utilizeze diferite modalități de comunicare verbală, non-verbală și paraverbală.

De la 3 până la 5 ani (37-60 de luni)

Indicatori	Practici de sprijin
463. Vorbește suficient de clar pentru a fi înțeles de către toți interlocutorii.	☒ Oferiți copilului posibilitatea de a iniția conversații cu persoane din afara familiei (la grădiniță, pe stradă, la cumpărături).
464. Respectă unele reguli în procesul de comunicare (nu întrerupe vorbitorul, ascultă mesajul până la sfârșit).	☒ Fiți un model pentru copil în calitate de ascultător atent, care manifestă interes și respect pentru interlocutor. Solicitați opinia copilului și arătați că vă este interesantă.
465. Relatează întâmplări, nevoi, idei, acțiuni sau sentimente din experiența zilnică, utilizând diverse tipuri de propoziții dezvoltate.	☒ Stimulați copilul să își amintească și să povestească experiențe trăite în absența membrilor familiei (într-o vizită, la o activitate, la o aniversare).
466. Răspunde cu explicații la întrebarea „De ce?”	☒ Ajutați copilul să-și construiască argumente pentru a explica un fapt, un fenomen. Acceptați, „rafiinați” explicațiile copilului.
467. Își exprimă propriile opinii prin gesturi, diferite semne sau cuvinte, utilizând o intonație adecvată.	☒ Încurajați copilul să-și exprime verbal sentimentele de teamă, frică, tristețe. Nu negați aceste trăiri, ajutați copilul să folosească cuvinte adecvate pentru exprimarea lor.
468. Relatează o poveste/povestire, respectând consecutivitatea evenimentelor, cu ajutorul adultului.	☒ Implicați copilul în jocuri, cum ar fi: „Telefonul fără fir”.
469. Enumeră și caracterizează unele personaje dintr-un text literar.	☒ Etc.

De la 5 până la 7 ani (61-84 de luni)

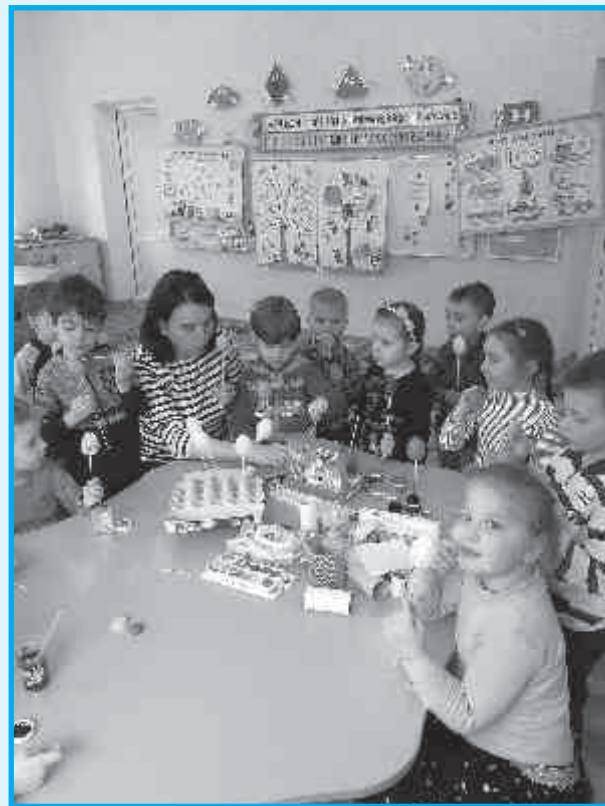
Indicatori	Practici de sprijin
470. Inițiază și participă la conversație, adaptându-și discursul în funcție de interlocutor.	☒ Oferiți copilului oportunitatea de a comunica atât cu alți copii, cât și cu adulții (părinți, personalul grădiniței, invitați). De exemplu: la grădiniță, în timpul activităților, organizați întâlniri cu părinții și alte persoane-resursă etc.
471. Respectă regulile de comunicare cu ai săi colegi și adulții.	☒ Utilizați orice oportunitate din timpul zilei pentru a solicita formule de salut, de politețe, de adresare respectuoasă din partea copilului.
472. Folosește mesaje complete în discuțiile cu colegii.	De exemplu: sosirea la grădiniță, intrarea în sala de grupă; momentul gustării, la prânz; utilizarea în comun a materialelor la activități în grupuri mici, strângerea lor; plecarea de la grădiniță etc.
473. Își exprimă o idee prin mai multe modalități.	☒ Folosiți imagini cu personaje ce reflectă stări diferite, pentru a stimula formularea de întrebări și răspunsuri ce implică limbajul verbal și non-verbal.
474. Descrie o imagine, un tablou.	☒ Utilizați orice oportunitate din timpul zilei pentru a solicita respectarea regulilor de comunicare.
475. Folosește intonația adecvată rolurilor personajelor, inclusiv în jocurile simbolice.	De exemplu: „Vorbim pe rând, respectăm colegul și-l ascultăm până își expune gândul.” etc.
476. Caracterizează și apreciază comportamentul personajelor din textele literare.	☒ Propuneți un joc prin care copiii adresează întrebări și răspund prin limbaj non-verbal.
477. Dramatizează o poveste, utilizând în vorbire gestul, mimica, pantomimica.	☒ Oferiți copilului șansa de a-și exersa vorbirea în public, mai întâi în grupuri mici, în familie, cu prietenii.
478. Adresează urări, felicitări, dedicații colegilor, cu ocazia diferitor sărbători.	☒ Adresați copilului întrebări deschise și, respectiv, răspundeți întrebărilor adresate de către acesta.
479. Relatează corect, logic, unele evenimente (de exemplu: cum a trecut ziua de duminică, sărbătoarea, vacanța etc.).	☒ Organizați ieșiri la teatru, vizionați împreună spectacole pentru copii; încurajați copilul să folosească obiecte din gospodărie drept recuzită pentru spectacolele jucate în casă, la grădiniță.
480. Compune povești, povestiri, ghicitori.	☒ Alocați timp pentru copiii bilingvi să se implice în conversații semnificative atât în limba română, cât și în limba maternă.
481. Vorbește coerent, utilizând expresii artistice/plastice, figuri de stil, frazeologisme, comparații, epitete, repetări etc.).	☒ Etc.

C. Domeniul: Dezvoltarea limbajului, a comunicării și premisele citirii și scrierii**Subdomeniu 1: Dezvoltarea limbajului și a comunicării orale****C.1.2. Aspect specific: Dezvoltarea capacității de vorbire și comunicare (comunicarea expresivă)****Standard 6. Copilul va fi capabil să înțeleagă și să se exprime, la nivel elementar, într-o limbă străină.**

⁴ Acest standard este predestinat părinților și cadrelor didactice care desfășoară activități opționale, ce vizează studierea unei limbi străine în diverse instituții și prestează servicii de educație timpurie.

De la 5 până la 7 ani (61-84 de luni)

Indicatori	Practici de sprijin
482. Percepe cuvintele unei limbi străine, spuse în enunțuri scurte. 483. Descoperă intonația specifică unei limbi străine. 484. Înțelege mesajul unor texte scurte, formulate de către alte persoane. 485. Pronunță cuvinte, enunțuri scurte după adult sau bandă desenată (model). 486. Formulează enunțuri simple, comprehensibile semantic. 487. Întreține scurte dialoguri în mediul formal și informal.	<ul style="list-style-type: none"> ☒ Organizați pentru copil un mediu lingvistic bogat în stimuli auditivi în limba străină (muzică, jucării muzicale, interacțiuni). ☒ Organizați jocuri didactice, lingvistice sau motrice, care solicită înțelegerea (în limba străină) a regulilor jocului. ☒ Vizionați împreună cu copiii desene animate în limba străină și cereți copiilor să recunoască cuvintele/expresiile învățate. ☒ Propuneți copiilor să asculte de pe CD „Engleza ca un joc”, partea I, povestiri mici, povești etc. ☒ Organizați jocuri sau cântați, recitați poezii în limba străină, în care mișcarea și gesturile însoțesc versurile; jucați-vă, înscenați împreună versurile cântecelor. ☒ Creați situații în care copiii repetă, după model, unele cuvinte, sintagme, propoziții. Puneți la dispoziția copiilor obiecte, pe care le-ar putea arăta atunci când le denumesc. ☒ Folosiți imagini, cărți cu ilustrații, pentru a stimula pronunția corectă a cuvintelor. ☒ Oferiți copilului șansa de a răspunde la diverse sarcini. ☒ Realizați dramatizări cu adăugarea activităților psihomotrice, de mimică și gest. ☒ Cereți copilului să transmită un mesaj verbal scurt în limba străină, în timpul jocului sau al activităților zilnice. ☒ Propuneți activități în perechi, construiți dialoguri simple, prin care copiii adresează și răspund la întrebări. ☒ Încadrați copiii în activități bazate pe jocuri interactive și softuri educaționale. ☒ Etc.

C. Domeniul: Dezvoltarea limbajului, a comunicării și premisele citirii și scrierii

Subdomeniu 2: Formarea premiselor citit – scrisului

C.2.1. Aspect specific: Participarea în experiențe cu cartea; cunoașterea și aprecierea sunet-literă

Standard 7. Copilul va fi capabil să demonstreze interes față de carte și lectură.

De la naștere până la un an și jumătate (0-18 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
488. Explorează cărțile cu toate simțurile (vizual, auditiv, tactil, olfactiv).	☒ Alegeți și oferiți copilului cărți cartonate, din material plastic sau care combină diferite texturi (material lucios, suprafețe netede etc.).
489. Se bucură când atinge sau frunzărește/duce cărți.	☒ Asigurați camera copilului cu o minibibliotecă pentru acesta.
490. Aduce adultului cărți pentru a-i fi citite și ascultate cu atenție.	☒ Țineți copilul confortabil, față în față sau pe genunchi, urmărindu-i gânguritul în timpul interacțiunii cu cartea.
491. Își exprimă preferința pentru anumite cărți.	☒ Alegeți cărți cu rime simple, text predictibil (prezis, dedus), cu doar câteva cuvinte pe o pagină.
492. Exprimă stări de spirit când i se citește (gângurește, zâmbește ...).	☒ Alegeți cărți cu fotografii și imagini în care sunt copii și adulți; cu fotografii ale obiectelor similare mediului imediat al copilului.
493. Indică imaginile din carte, dacă acestea sunt denumite.	☒ Denumiți imaginile cărților, ale revistelor pe care le răsfoiți împreună cu copilul și încurajați-l să facă același lucru.
494. Răsfoiește cărți.	☒ Creați o carte/niște imagini în care personajul principal să fie copilul antrenat în activitățile zilnice; folosiți fotografii ale copilului pentru a ilustra cartea sau imaginile.
	☒ Etc.

De la un an și jumătate până la 3 ani (19-36 de luni)

Indicatori	Practici de sprijin
495. Vorbește și răsfoiește cu plăcere cărți.	☒ Puneți la dispoziția copilului diferite materiale tipărite (cărți de povești cu/fără imagini, manuale, reviste, albume de fotografii), răsfoiți și discutați împreună.
496. Alege cărți pentru a fi citite.	☒ Acordați copilului, în fiecare zi, timp pentru lectură. Propuneți copiilor sarcini în grup mic sau individuale, care solicită utilizarea de cărți, enciclopedii, reviste etc.
497. Dorește ca povestea preferată să fie citită/vizionată de mai multe ori.	☒ Citiți copilului în fiecare zi timp de 30 de minute.
498. Redă cuvinte, expresii simple din povestea, poezia preferată.	☒ Oferiți, zilnic, copiilor posibilitatea de a-și alege o carte preferată și de a se retrage într-un loc liniștit al sălii pentru a o răsfoi.
	☒ Când citiți copilului, schimbați rolurile, astfel încât copilul să devină povestitor, iar adultul – ascultător.
	☒ Satisfaceți rugămintea copilului de a reciti povestea preferată.
	☒ Folosiți, în vorbirea curentă, fraze, expresii din povești; amintiți copilului din ce povești sunt extrase.
	☒ Citiți povești, poezii din folclorul copiilor, cărți care aparțin autorilor clasici autohtoni, din literatura pentru copii.
	☒ Etc.

C. Domeniul: Dezvoltarea limbajului, a comunicării și premisele citirii și scrierii

Subdomeniu 2: Formarea premisei citit – scrisului

C.2.1. Aspect specific: Participarea în experiențe cu cartea; cunoașterea și aprecierea sunet-literă

Standard 7. Copilul va fi capabil să demonstreze interes față de carte și lectură.

De la 3 până la 5 ani (37-60 de luni)		De la 5 până la 7 ani (61-84 de luni)	
Indicatori	Practici de sprijin	Indicatori	Practici de sprijin
<p>499. Numește și prezintă cartea preferată.</p> <p>500. Aduce și împrumută cărți.</p> <p>501. Demonstrează interes pentru cărți cu poezii, povești, povestiri.</p> <p>502. Simulează citirea poveștilor în fața păpușilor, colegilor.</p> <p>503. Creează sfârșitul unei povești, poezii.</p> <p>504. Citește cuvinte cunoscute, etichetate în sala de grupă, bibliotecă, magazin etc.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ☒ Când citiți copilului, prezentați titlul cărții, autorul, discutați despre coperta cărții (prima și a patra). ☒ Încurajați copilul să-și realizeze propriile cărți ilustrate, pe teme interesante. ☒ Încurajați copilul să împrumute, să restituie și să folosească cărțile în comun. ☒ Discutați cu copilul despre conținutul textelor citite, despre personajele principale și calitățile lor. ☒ Ajutați copilul să înțeleagă că se citește de la stânga spre dreapta, de sus în jos, urmărind uneori textul atunci când citiți. ☒ Etichetați lucrurile copilului, lucrările sale, produsele activității sale ca și diferite spații din sala de grupă (bibliotecă, colțul păpușii, masă pentru scris). ☒ Etc. 	<p>505. Este interesat de diferite categorii de cărți și discută cu colegii despre ele.</p> <p>506. Identifică autorul cărții și numește titlul acesteia.</p> <p>507. Demonstrează că știe cum să utilizeze și să păstreze cărțile.</p> <p>508. Manifestă interes pentru lectură și încearcă să relateze, în baza imaginilor, o poveste favorită.</p> <p>509. Creează, în baza imaginilor, noi povești, povestiri.</p> <p>510. Diferențiază un text scris în proză de unul – în versuri.</p> <p>511. Ascultă un text fără să deranjeze, rezistând până la finalul lecturii.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ☒ Citiți copilului atât povești, povestiri, basme sau poezii, cât și cărți de știință (despre funcționarea obiectelor, despre anotimpuri, despre viața plantelor și a animalelor ...). ☒ Oferiți copilului posibilitatea de a comunica pe teme de interes comun cu fete și băieți de aceeași vârstă. ☒ Dați copilului posibilitatea de a explora cărți într-o librărie, la bibliotecă, la magazinul pentru copii, pentru a-și cunoaște interesele. ☒ Creați împreună cărți pe diverse teme interesante pentru copil („Cartea despre mine”, „Cartea despre familia mea”, „Cartea vacanței”, „Enciclopedia noastră despre case/animale”, „Cartea despre excursiile grupei” etc.). Ajutați copilul să dea cărții un titlu, să scrie autorul și să o illustreze. ☒ Valorizați, laudați copilul atunci când folosește și îngrijește corect cărțile. ☒ Oferiți copilului cărți cu text scurt, pe care acesta îl poate citi sau memora. ☒ Puneți la dispoziția copilului cărți despre copii care arată și trăiesc la fel/diferit, despre cum ne facem prieteni, despre bucuria de a avea frați/surori. ☒ Citiți copilului poeziile preferate de mai multe ori; indicați fiecare cuvânt pe măsură ce îl citiți; subliniați faptul că între cuvinte există spații libere, că unele cuvinte sunt scrise cu mai multe/măi puține litere. ☒ Utilizați softurile educaționale cu povești interactive pentru a le auzi și a le vedea. ☒ Etc.

C. Domeniul: Dezvoltarea limbajului, a comunicării și premisele citirii și scrierii

Subdomeniu 2: Formarea premiselor citit – scrisului

C.2.2. Aspect specific: Dezvoltarea capacității de discriminare fonetică

Standard 8. Copilul va fi capabil să efectueze corespondențe între sunet și literă.

De la naștere până la un an și jumătate (0-18 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
512. Se amuză când răsfoiește cărți tridimensionale sau care emit sunete.	☒ Citiți copilului cu bucurie, râdeți împreună, învățați-l că lectura produce satisfacție, amuzament.
513. Răsfoiește, cu plăcere, albume cu poze ce reprezintă mediul familiar (servirea mesei, spălatul etc.).	☒ Citiți copilului cărți diferite. Faceți trimiteri, conexiuni cu experiența de viață a copilului. ☒ Etc.

De la un an și jumătate până la 3 ani (19-36 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
514. Înțelege sunetele produse de cărțile sonore și le repetă cu plăcere.	☒ Puneți la dispoziția copilului cărți, imagini care emit sunete. ☒ Propuneți copiilor activități cu jucării interactive. ☒ Etc.

De la 3 până la 5 ani (37-60 de luni)

Indicatori	Practici de sprijin
515. Înțelege că limbajul scris are forme diferite (semne, litere, texte în ziare/reviste/cărți/meniu, mesaje prin internet).	☒ Realizați împreună mesaje pentru ceilalți membri ai familiei. Folosiți mesaje de întâmpinare a colegilor/colegerelor în colectivitate. ☒ Utilizați rețete scrise de membrii familiei și realizați-le în sala de grupă pentru a găti în comun cu copiii.
516. Identifică mesaje scrise sub formă de semne sau simboluri.	☒ Identificați/discutați cu copilul despre semnele de circulație sau alte simboluri remarcate în timpul plimbărilor. De exemplu: Stop, T – troleu, taxi, farmacie, semnul pentru toaletă etc.
517. Înțelege că literele compun cuvinte.	☒ Organizați jocuri cu câteva litere cunoscute, fie că sunt din jetoane, fie magnetice; încurajați copilul să le aranjeze, rearanjeze; citiți-le împreună. De exemplu: CAR/ARC/RAC ☒ Utilizați, în activități cu copii, softuri educaționale. ☒ Etc.

De la 5 până la 7 ani (61-84 de luni)

Indicatori	Practici de sprijin
518. Deosebește sunetele vorbirii de cele din natură.	☒ Propuneți copiilor să realizeze felicitări, invitații membrilor din familie sau persoanelor cunoscute, pentru a participa la un eveniment sau pentru a le oferi de ziua lor de naștere.
519. Face diferența dintre sunet și literă.	☒ Explicați copiilor că sunetul îl pronunțăm și îl auzim, iar litera o scriem și o vedem.
520. Recunoaște literele mari de tipar.	☒ Realizați împreună cu copiii etichete pentru diverse locuri și materiale din sala de grupă.
521. Citește propriul nume, precum și al unor colegi, în diferite contexte.	☒ Realizați cărți de mici dimensiuni, în care copilul să ilustreze paginile, să scrie titlul și autorul, dacă este posibil, și să numeroteze paginile.
522. Citește câteva cuvinte din mediul ambiant (grădiniță, spital, muzeu...).	☒ Exersați împreună divizarea cuvintelor în părți (silabe) prin diverse modalități.
523. Pronunță sunete din componența cuvintelor monosilabice.	☒ Când citiți copilului, urmăriți textul și identificați, uneori, titlul, semnele de punctuație de bază (punct, semnul întrebării).
524. Cunoaște termenii: <i>sunet, cuvânt, propoziție</i> .	☒ Oferiți copilului materiale scrise cu propoziții scurte; cartonașe cu lexeme, alfabet.
525. Înțelege că un mesaj se scrie/citește de la stânga spre dreapta.	☒ Încurajați formarea de cuvinte și propoziții.
526. Percepe că limbajul rostit poate fi scris și, apoi, tipărit.	☒ Încadrați în activități softuri educaționale și jucării interactive.
527. Înțelege că propoziția constă din cuvinte.	☒ Propuneți copiilor activități bazate pe jocuri interactive.
528. Identifică mesaje scrise sub formă de semn, simboluri, imagini.	☒ Etc.

C. Domeniul: Dezvoltarea limbajului, a comunicării și premisele citirii și scrierii**Subdomeniu 2: Formarea premiselor citit – scrisului****C.2.3. Aspect specific: Conștientizarea mesajului scris/vorbit****Standard 9. Copilul va fi capabil să folosească limbajul scris/tipărit în activitățile zilnice.****De la naștere până la un an și jumătate (0-18 luni)**

Indicatori	Practici de sprijin
529. Frunzărește cărți specifice vârstei (din material textil, carton tare sau plastic) și învață să le poziționeze corect.	☐ Adultul reprezintă un model pentru copil în modul în care poziționează cartea, întoarce paginile, întreține/respectă cartea. ☐ Etc.

De la un an și jumătate până la 3 ani (19-36 de luni)

Indicatori	Practici de sprijin
530. Poziționează corect cărțile când le explorează.	☐ Ajutați copilul să corecteze poziția în care susține cartea. Reluați conceptele de autor, titlu, copertă, arătându-le. ☐ Etc.

De la 3 până la 5 ani (37-60 de luni)

Indicatori	Practici de sprijin
531. Identifică și folosește o varietate de materiale tipărite (cărți, reviste, ziare, rețete, prospecte, cutii de jucării, cutii de alimente).	☐ Arătați copilului și răsfoiți împreună materiale diverse, care transmit informații, cum ar fi: cartele telefonice, manuale de funcționare a obiectelor casnice, pliante, bilete de teatru, chitanțe de cumpărături.
532. Înțelege sensul unui mesaj tipărit.	☐ Asamblați împreună o jucărie, urmărind instrucțiunile de pe pachet/cutie.
533. Își exprimă ideile prin desene, melodii, cuvinte create de copii, prin mișcări.	☐ Permiteți copilului să cheme liftul, apăsând pe buton, să folosească telecomanda televizorului sau tastele unui telefon mobil/computer.
534. Folosește semne/simboluri, din mediul ambiant, pentru decodificarea unui mesaj.	☐ Etc.

De la 5 până la 7 ani (61-84 de luni)

Indicatori	Practici de sprijin
535. Identifică mesaje scrise, etichete diferite, în mediul familiei sau în sala de grupă, care facilitează înțelegerea acestora.	☐ Încurajați copilul să identifice și să transmită semnificația unor simboluri sau mesaje. ☐ Afișați în sala de grupă/acasă diverse mesaje scrise. ☐ Oferiți copilului un mediu în care este prezent textul scris. Atrageți-i atenția asupra lui și citiți-l împreună.
536. Utilizează imagini ca surse de informație și semne pentru completarea calendarului naturii.	☐ Realizați un calendar, pentru a vă ajuta copilul să își reamintească evenimentele speciale ale familiei sau ce ați lucrat anterior (ieri, săptămâna trecută etc.).
537. Scrie bilețele cu diverse mesaje, recurgând la desene, simboluri etc.	☐ Discutați cu copilul despre cum ar trebui să ne îmbrăcăm, urmărind prognoza meteo la TV sau în ziar. ☐ Propuneți copiilor să realizeze felicitări, invitații membrilor familiei sau persoanelor cunoscute, pentru a participa la un eveniment sau pentru a le oferi de ziua lor de naștere.
538. Cunoaște și explică semnele grafice de pe obiectele de artă.	☐ Concepeți împreună bilete pentru intrare la spectacolul preferat, îmbinând desenul cu scrierea literelor și cifrelor. ☐ Oferiți copilului oportunități de cercetare a obiectelor de artizanat (vase, costume). ☐ Etc.

C. Domeniul: Dezvoltarea limbajului, a comunicării și premisele citirii și scrierii**Subdomeniul 2: Formarea premiselor citit – scrisului****C.2.4. Aspect specific: Însușirea deprinderilor de scris; folosirea scrisului pentru transmiterea unui mesaj****Standard 10. Copilul va fi capabil să utilizeze diferite modalități de grafism: desene, semne, forme, pregrafisme.****De la naștere până la un an și jumătate (0-18 luni)**

Indicatori	Practici de sprijin
539. Apucă și ține în mână diferite instrumente de scris: creioane, markere, creioane colorate mai groase.	<ul style="list-style-type: none"> ☒ Puneți la dispoziția copilului materiale care să permită exersarea musculaturii fine. Încurajați copilul să mănânce cu lingura. ☒ Asigurați copilului un spațiu cu instrumente pentru scris și foi mari (tip A3). ☒ Încurajați copilul atunci când dorește să utilizeze instrumente de scris. ☒ Etc.

De la un an și jumătate până la 3 ani (19-36 de luni)

Indicatori	Practici de sprijin
540. Descrie ceea ce a desenat/scris sau ce a reprezentat.	<ul style="list-style-type: none"> ☒ Scrieți pe lucrarea copilului comentariile și descrierea pe care o face acesta. ☒ Desenați împreună, astfel încât copilul să poată observa poziția instrumentelor de scris și a corpului. ☒ Explorați utilizarea unei diversități de instrumente. ☒ Etc.

De la 3 la 5 ani (37-60 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
541. Experimentează scrisul cu o varietate de instrumente de scris (creioane, pixuri).	<ul style="list-style-type: none"> ☒ Scrieți prenumele copilului cu litere suficient de mari și ușor de citit; numărați împreună literele care compun prenumele; ajutați copilul să rostească fiecare sunet; scrieți prenumele dvs. sub cel al copilului și motivați-l să observe prin ce se aseamănă/deosebesc acestea. ☒ Puteți exersa să desenați corpul uman, folosind oglinzi mari, atât pentru observarea corpului omenesc, cât și pentru pictarea pe oglindă a conturului unei păpuși. ☒ Trasați pe hârtie conturul mai multor palme și/sau tălpi – copiilor le place să compare dimensiunile – și, apoi, propuneți copilului să le coloreze. Apreciați efortul copilului de a colora în contur; folosiți imagini pe foi A4. ☒ Realizați împreună o carte despre trei lucruri, pe care copilul le face înainte de a merge la culcare; completați prin imagini pentru a ilustra fiecare secvență; adăugați cuvinte; alegeți un titlu; desenați o imagine pe copertă. ☒ Etc.
542. Copiază sau își poate scrie numele.	

De la 5 la 7 ani (61-84 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
543. Scrie cuvinte familiare (prenumele, mama, tata etc.), data calendaristică.	<ul style="list-style-type: none"> ☒ Implicați copilul în dezvoltarea de proiecte colective, care presupun activități de scris (realizarea unui jurnal, realizarea unei reviste pentru copii, a unor colaje din benzi desenate). ☒ Responsabilizați copilul cu referire la propriul portofoliu. Explicați importanța datării și etichetării lucrării. ☒ Ajutați copilul să aleagă o persoană specială și discutați împreună mesajul pe care dorește să îl transmită; încurajați copilul să ilustreze felicitarea și să scrieți cuvinte, dacă este posibil, independent sau cu ajutorul dvs. ☒ Implementați jocuri cu litere din diferite materiale. Încurajați copilul să copieze conturul literei, să o descrie. ☒ Stimulați copilul să deseneze diferite obiecte, ce conțin unele elemente grafice (decorarea șervețelului de masă, a ulciorului, desenarea și decorarea umbreliei). ☒ Etc.
544. Alcătuiește cuvinte cu literele din cadrul jocurilor de masa (scrabble, cuvinte încrucișate, rebus).	
545. Utilizează semne, desene, jocuri etc., pentru a reda gânduri, idei, sentimente.	
546. Conturează după model.	
547. Hașurează desene, litere cu linii orizontale, verticale, ovale, circulare etc.	
548. Decorează literele desenate/decupate cu diverse materiale (hârtițe colorate, petale de flori etc.).	
549. Respectă indicațiile verbale ale adultului privind direcția de trasare (spații mari și mici), modul și locul de amplasare a pregrafismelor.	

D. Dezvoltarea cognitivă

Subdomeniul 1: Dezvoltarea gândirii și a capacității de rezolvare a problemelor

Standard 1. Copilul va fi capabil să identifice relația cauză-efect în urma unor interacțiuni cu obiecte, fenomene, oameni.

Standard 2. Copilul va fi capabil să observe, să compare și să evalueze acțiuni, evenimente și experiențe.

Standard 3. Copilul va fi capabil să valorifice experiențele acumulate în diverse contexte.

Standard 4. Copilul va fi capabil să genereze soluții pentru diverse situații, probleme, întrebări.

Subdomeniul 2: Formarea și dezvoltarea reprezentărilor elementare matematice

Standard 5. Copilul va fi capabil să realizeze operații cu mulțimi de obiecte (grupare, clasificare, sortare, triere, comparare, ordonare, seriere).

Standard 6. Copilul va fi capabil să opereze cu numere și șiruri numerice.

Standard 7. Copilul va fi capabil să utilizeze unitățile de măsură la determinarea înălțimii, lungimii, lățimii, grosimii, masei, valorii și capacității unor corpuri.

Standard 8. Copilul va fi capabil să identifice formele geometrice în modele date și în mediul înconjurător.

Standard 9. Copilul va fi capabil să se orienteze în timp și spațiu.

Subdomeniul 3: Cunoașterea și înțelegerea mediului înconjurător

Standard 10. Copilul va fi capabil să observe și să descrie caracteristicile lumii vii și ale celei nevi.

Standard 11. Copilul va fi capabil să utilizeze metode și instrumente de investigare a mediului înconjurător.

Standard 12. Copilul va fi capabil să descopere relațiile dintre om – mediu înconjurător – om.

D. Domeniul: Dezvoltarea cognitivă**Subdomeniul 1: Dezvoltarea gândirii și a capacității de rezolvare a problemelor****Standard 1. Copilul va fi capabil să identifice relația cauză-efect în urma unor interacțiuni cu obiecte, fenomene, oameni.****De la naștere până la un an și jumătate (0-18 luni)**

Indicatori	Practici de sprijin
550. Repetă și efectuează mișcări, sunete, gesturi, pentru a observa impactul asupra interacțiunii lor cu mediului.	<ul style="list-style-type: none"> ☒ Puneți la dispoziția copilului jucării care emit sunete. ☒ Răspundeți la acțiunile copilului, stimulându-l și încurajându-l să interacționeze cu obiectele. ☒ Demonstrați și explicați-i relațiile dintre obiecte și fenomene.
551. Acționează asupra obiectelor pentru a obține un sunet, o mișcare, care îi face plăcere.	<p>De exemplu: „Ce se întâmplă, dacă aruncă jucăria din pătuț?”</p> <ul style="list-style-type: none"> ☒ Oferiți copilului experiențe care pun în valoare relația cauză-efect. ☒ De exemplu: „Dacă lovesc cu mingea un obiect, acesta se răstoarnă; dacă se apasă pe un buton, se aprinde lumina.” ☒ Etc.

De la un an și jumătate până la 3 ani (19-36 de luni)

Indicatori	Practici de sprijin
552. Observă efectele propriilor acțiuni asupra obiectelor și asupra celorlalți.	<ul style="list-style-type: none"> ☒ Oferiți copiilor diverse materiale, sigure și adecvate vârstei, pentru a le putea utiliza. ☒ Demonstrați și explicați diferite experimente, ce vizează relația de cauză-efect.
553. Remarcă efectele acțiunilor celorlalți asupra obiectelor și persoanelor.	<p>De exemplu: „Dacă stingi lumina, se face întuneric.”</p> <ul style="list-style-type: none"> ☒ Explicați acțiunile dumneavoastră în cadrul unor activități de exemplificare a relației cauză-efect.
554. Se joacă cu anumite obiecte – cu care are voie sau nu are voie –, știind că va atrage atenția adultului.	<ul style="list-style-type: none"> ☒ Oferiți-i diverse jucării. Supravegheați permanent copilul și fiți consecvent în a-i permite să se joace doar cu anumite jucării și a-i interzice să folosească altele. ☒ Etc.

De la 3 până la 5 ani (37-60 de luni)

Indicatori	Practici de sprijin
555. Identifică obiecte care influențează sau au efect asupra altor obiecte.	<ul style="list-style-type: none"> ☒ Oferiți copilului posibilitatea de a experimenta, sub supravegherea adultului, pentru a înțelege efectele acțiunii sale asupra obiectelor: să amestece făină cu apă, zahărul cu apă, să planteze semințe, să ude florile etc. De exemplu: „Dacă pun zahăr în apă, acesta se topește.”
556. Adresează întrebarea „De ce?”, manifestând interes pentru stabilirea relației de cauzalitate.	<ul style="list-style-type: none"> ☒ Însoțiți permanent experimentele de explicații. ☒ Solicitați mereu explicații din partea copilului în exemplificarea relațiilor simple de cauzalitate. De exemplu: „De ce s-a uscat așa de tare pământul florii?”, „De ce este atât de întuneric în sală/cameră?”, „De unde a apărut acest firicel de plantă?”, „Cum ai făcut?”
557. Determină și explică relații/interacțiuni care cauzează anumite efecte.	<ul style="list-style-type: none"> ☒ Etc.

De la 5 până la 7 ani (61-84 de luni)

Indicatori	Practici de sprijin
558. Explică efectele apărute în urma unor interacțiuni cu obiecte, persoane, fenomene.	<ul style="list-style-type: none"> ☒ Realizați împreună cu copiii experimente pentru a surprinde relația de cauză-efect. De exemplu: plasați gheață în apă pentru a vedea cum se topește; înghețați diferite obiecte în apă; puneți lăstare în apă pentru a vedea cum dau rădăcină; introduceți obiecte în apă pentru a observa că unele corpuri plutesc și altele se scufundă etc.
559. Argumentează din ce cauză se produc anumite evenimente.	<ul style="list-style-type: none"> ☒ Utilizați în activități expresia: „Dacă ... atunci ...” ☒ Valorificați orice situație cotidiană pentru a surprinde relațiile de cauzalitate: „De ce am pus mai puține farfurii la masă?”, „De ce trebuie să ne spălăm pe mâini?” etc. De exemplu: „Mihai a lipsit ieri, pentru că a fost bolnav.” ☒ Etc.

D. Domeniul: Dezvoltarea cognitivă**Subdomeniul 1: Dezvoltarea gândirii și a capacității de rezolvare a problemelor****Standard 2. Copilul va fi capabil să observe, să compare și să evalueze acțiuni, evenimente și experiențe.****De la naștere până la un an și jumătate (0-18 luni)**

Indicatori	Practici de sprijin
560. Urmărește acțiunile celorlalți.	☒ Jucați-vă cu copilul cântând, gesticulând, emițând sunete.
561. Explorează obiectele, ducându-le la gură, mișcându-le, aruncându-le.	☒ Oferiți copiilor jucării diverse, din materiale diferite, care emit sunete prin anumite acțiuni asupra lor. Comentați jocul copilului, oferiți explicații.
562. Imită mișcări, gesturi și sunete emise de alții.	☒ Arătați-i copilului obiecte din jur, indicându-le cu mâna. ☒ Etc.

De la un an și jumătate până la 3 ani (19-36 de luni)

Indicatori	Practici de sprijin
563. Constată asemănări sau deosebiri dintre două acțiuni, evenimente de același tip.	☒ Valorificați orice moment al zilei, pentru a surprinde comparații între acțiuni, evenimente. De exemplu: „Să te joci cu mingea este la fel de amuzant, ca și când te-ai juca cu niște cuburi.”
564. Imită acțiuni văzute în alte momente sau contexte.	☒ Apreciați eforturile copilului de a încerca, prin imitare, acțiuni noi, văzute în diverse contexte. ☒ Etc.

De la 3 până la 5 ani (37-60 de luni)

Indicatori	Practici de sprijin
565. Recunoaște caracteristicile unui eveniment, unei acțiuni (lung/ă, amuzant/ă, gălăgios/oasă etc.).	☒ Solicitați copiilor să vă povestească evenimente din viața lor și întrebați-i cum a fost momentul, cum li s-a părut experiența etc.
566. Compară evenimente, acțiuni cu ajutorul adultului, utilizând cuvintele „la fel/diferit”.	☒ Participați cu copiii la spectacole și comentați-le împreună cu ei. Folosiți astfel de prilejuri pentru a realiza comparații între evenimente, acțiuni. ☒ Utilizați jocuri, poze, pentru a stabili asemănări și deosebiri între acțiuni, evenimente. ☒ Solicitați copiilor să utilizeze, în compararea evenimentelor/acțiunilor cuvintele „la fel” sau „diferit”. ☒ Etc.

De la 5 până la 7 ani (61-84 de luni)

Indicatori	Practici de sprijin
567. Compară evenimente și acțiunile personajelor din povești.	☒ Organizați activități de lectură în grupuri mici și discutați cu copiii despre acțiunile realizate de către personajele din povești. Acordați întrebări cu referire la caracterul acțiunii.
568. Descrie evenimente, acțiuni, experiențe, utilizând cuvinte ce indică o comparație.	De exemplu: „Care sunt acțiunile realizate de fata babei pe parcursul poveștii?”, „Comparați-le, inclusiv și cu cele ale fetei moșneagului.” ☒ Discutați cu copiii despre ceea ce au realizat la grădiniță, solicitând comparații ale activităților din zilele anterioare.
569. Identifică importanța unor acțiuni, evenimente pentru societate, om/copil.	☒ Propuneți diverse jocuri, în care copiii să distingă scopul desfășurării unor acțiuni sau evenimente, evidențiind importanța lor pentru copil, familie, societate, țară. ☒ Introduceți situații de învățare în care copiii să distingă evenimentele solemne, ordinare, de familie etc.
570. Argumentează și generalizează propriile decizii.	De exemplu: activitățile desfășurate de Ziua Drapelului, Ziua Limbii sunt sărbători solemne și au rolul de a le dezvoltă patriotismul; Ziua de naștere este un eveniment/sărbătoare de familie etc. ☒ Provocați copiii, de exemplu: „Hai, să construim în clasă un parc de distracții, folosind doar materialele pe care le avem aici; Cum credeți că ar fi bine să facem?” ☒ Solicitați argumente pentru deciziile pe care le iau. Discutați argumentele <i>Pro</i> și <i>Contra</i> ale unei decizii. ☒ Etc.

D. Domeniul: Dezvoltarea cognitivă

Subdomeniul 1: Dezvoltarea gândirii și a capacității de rezolvare a problemelor

Standard 3. Copilul va fi capabil să valorifice experiențele acumulate în diverse contexte.

De la naștere până la un an și jumătate (0-18 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
571. Acționează cu obiecte sau jucării care știe că emit sunete, pentru a se face auzit.	<ul style="list-style-type: none"> ☒ Oferiți copiilor jucării diverse, din materiale diferite, care emit sunete prin anumite acțiuni asupra lor. ☒ Etc.

De la un an și jumătate până la 3 ani (19-36 de luni)

Indicatori	Practici de sprijin
572. Generalizează idei, pornind de la experiențele anterioare.	<ul style="list-style-type: none"> ☒ Explicați acțiunile dumneavoastră, pentru ca micuțul să le înțeleagă și să le urmeze/aplice. De exemplu: copilul observă cum adultul suflă în mâncare pentru a o răci și repetă acțiunea.
573. Distinge, din propria experiență, funcționalitatea/utilizarea unor obiecte cotidiene.	<ul style="list-style-type: none"> ☒ Numiți permanent obiectele pe care le folosiți și pentru ce le folosiți. ☒ Realizați jocuri de rol în care copiii să poată utiliza diverse obiecte, evidențiind destinația lor, din propria experiență. De exemplu: mătura este pentru a mătura, umbrela este folosită pe timp de ploaie. ☒ Etc.

De la 3 până la 5 ani (37-60 de luni)

Indicatori	Practici de sprijin
574. Utilizează informația dobândită într-un alt context sau mod.	<ul style="list-style-type: none"> ☒ Organizați activități în grupuri mici și propuneți sarcini care necesită transferul de informație și experiență. De exemplu: „Să facem un magazin cu etaje, unde sunt numai produse pentru copii. Construiește din cuburi un castel, așa cum l-ai văzut într-o carte cu povești.” ☒ Utilizați jocuri interactive pentru a integra noțiunile însușite în alte contexte. ☒ Etc.

De la 5 până la 7 ani (61-84 de luni)

Indicatori	Practici de sprijin
575. Explică o nouă situație sau o problemă, pornind de la experiențele sale anterioare.	<ul style="list-style-type: none"> ☒ Supuneți-i la soluționarea unor probleme noi, ce necesită răspunsuri pe care le construiește pe baza experienței lor anterioară. ☒ Utilizați tehnologiile informaționale în colectarea de informație și răspunsuri la întrebări. Implicați copiii în aceste activități. ☒ Solicitați explicații sau argumente pentru soluțiile pe care le propune copilul sau alți copii. De exemplu: „Facem așa, pentru că și mie mi s-a întâmplat la fel, când eram ...”. ☒ Etc.

D. Domeniul: Dezvoltarea cognitivă**Subdomeniul 1: Dezvoltarea gândirii și a capacității de rezolvare a problemelor****Standard 4. Copilul va fi capabil să genereze pentru diverse situații, probleme, întrebări.****De la naștere până la un an și jumătate (0-18 luni)**

Indicatori	Practici de sprijin
576. Ajunge la o jucărie sau un obiect care s-a îndepărtat, rostogolindu-se.	☒ Puneți la dispoziția copilului obiecte securizate, adecvate vârstei lui, pe care să le poată manipula.
577. Caută să rezolve o problemă, utilizând sunete, gesturi, expresia feței, pentru a atrage atenția.	☒ Plasați obiectele în apropierea lui pentru a se putea îndrepta către ele. ☒ Reacționați întotdeauna la semnalele copilului, prin care dorește să vă transmită un mesaj. ☒ Puneți la dispoziția copilului jucării pentru a le utiliza (camioane cu remorcă, cărucior pentru păpuși). ☒ Etc.

De la un an și jumătate până la 3 ani (19-36 de luni)

Indicatori	Practici de sprijin
578. Rezolvă probleme prin încercare și eroare.	☒ Provocați copilul să rezolve probleme, fără să-l ajutați. Lăsați-l să încerce singur.
579. Folosește obiectele ca mijloc pentru atingerea unui scop.	☒ Vorbiți cu el sau demonstrați, după multiple încercări, posibile soluții. ☒ Desfășurați jocuri care solicită mai multe soluții.
580. Încearcă/aplică modalități diverse pentru soluționarea unei probleme, înainte de a cere sprijin.	De exemplu: construcția unui castel pentru un personaj preferat; utilizarea unui camion pentru transportarea cuiburilor; ținerea corectă a lingurii pentru a ajunge la mâncare etc. ☒ Apreciați acțiunile noi ale copilului, pe care le întreprinde independent, pentru a atinge un scop. ☒ Etc.

De la 3 până la 5 ani (37-60 de luni)

Indicatori	Practici de sprijin
581. Caută sprijin la alți copii sau adulți pentru a rezolva probleme.	☒ Propuneți sarcini individuale de rezolvare de probleme diverse. ☒ Fiți alături de copil, când încearcă să găsească soluțiile unei probleme. Provocați-l cu întrebări. Vorbiți cu el și cereți explicații pentru soluțiile alese, de exemplu: „Cum ai reușit?”
582. Se reorientează în soluționarea unei probleme când intervine un element nou.	☒ Introduceți elemente noi în situațiile de problemă. De exemplu: un nou personaj, un nou obiect, un nou eveniment etc.; găsește un obiect sau ființă care îl/o poate ajuta în soluționarea problemei. ☒ Etc.

De la 5 până la 7 ani (61-84 de luni)

Indicatori	Practici de sprijin
583. Lucrează în grup pentru soluționarea unei probleme, manifestând inițiativă proprie.	☒ Propuneți sarcini de grup mic, care să necesite rezolvarea de probleme. ☒ Intervenți, ca moderator, pentru a ajuta procesul de soluționare a problemei.
584. Explorează mai multe căi de soluționare a unei probleme și alege una dintre ele.	☒ Discutați avantajele și dezavantajele alegerii unei soluții și ajutați copilul să găsească soluția oportună. ☒ Încurajați participarea fiecărui copil în cadrul rezolvării sarcinilor.
585. Identifică situații problematice, provocatoare și propune soluții creative.	☒ Înaintați situații de probleme care să dețină soluții diverse. ☒ Propuneți copiilor probleme simple de adunare și scădere, desprinse din viața reală a acestora, pentru a le rezolva.
586. Rezolvă probleme matematice, simple, în formă intuitivă.	☒ Compuneți probleme simple de adunare și scădere. ☒ Utilizați softuri educaționale în activitățile de rezolvare și compunere a problemelor simple de adunare și scădere. ☒ Etc.

D. Domeniul: Dezvoltarea cognitivă**Subdomeniul 2: Formarea și dezvoltarea reprezentărilor elementare matematice****Standard 5. Copilul va fi capabil să realizeze operații cu mulțimi de obiecte (grupare, clasificare, sortare, triere, comparare, ordonare, seriere).****De la naștere până la un an și jumătate (0-18 luni)**

Indicatori	Practici de sprijin
587. Identifică obiectele preferate, pe care le grupează.	<ul style="list-style-type: none"> ☒ Cereți copiilor să adune jucăriile care-i plac. ☒ Implicați copiii în jocuri de grupare a jucăriilor preferate. ☒ Etc.

De la un an și jumătate până la 3 ani (19-36 de luni)

Indicatori	Practici de sprijin
588. Grupează, la solicitare, obiectele după un criteriu.	☒ Oferiți copiilor obiecte de culori și mărimi diferite pentru a le grupa și compara după mărime și culoare.
589. Identifică, cu sprijin, categorii de obiecte, ființe.	<ul style="list-style-type: none"> ☒ Introduceți jocuri de clasificare a obiectelor. ☒ De exemplu: pisica, vulpea, câinele sunt animale. ☒ Etc.

De la 3 până la 5 ani (37-60 de luni)

Indicatori	Practici de sprijin
590. Formează mulțimi de obiecte, după 1-2 criterii.	☒ Puneți la dispoziția copiilor materiale diverse pentru a forma mulțimi după formă, mărime și culoare.
591. Compară mulțimile de obiecte, utilizând expresiile „mult/unu”, „mai mult/tot atât/mai puțin”.	<ul style="list-style-type: none"> ☒ Propuneți copiilor diferite mulțimi, pe care să le compare, folosind expresiile: „multe/puține/tot atâtea”. ☒ Oferiți copiilor obiecte diverse, care au caracteristici comune (culoare, mărime, forme geometrice, creioane, mingi, cutii, nasturi, chei, mașinuțe etc.).
592. Sortează obiectele în funcție de un criteriu.	☒ Încadrați copiii în jocuri care solicită aranjarea obiectelor în ordine crescătoare/descrescătoare în funcție de un criteriu.
593. Ordonează cu insistență obiectele în șir crescător/descrescător după un criteriu, utilizând încercarea și eroarea.	<ul style="list-style-type: none"> ☒ Propuneți copiilor activități în care să integrați softuri educaționale. ☒ Etc.

De la 5 până la 7 ani (61-84 de luni)

Indicatori	Practici de sprijin
594. Clasifică obiectele după 2-3 criterii.	☒ Utilizați, în activitățile didactice, diferite obiecte, pentru a le clasifica după mai multe criterii (utilitate, specie, mediu de trai, dimensiune, poziție în spațiu etc.).
595. Compară mulțimile de obiecte, utilizând semnele de comparație.	☒ Propuneți copiilor activități de comparare a mulțimilor de obiecte cu ajutorul semnelor de comparație (>, <, =).
596. Sortează obiectele în funcție de diferite criterii (mărime, culoare etc.).	☒ Implicați copiii în jocuri de sortare a obiectelor după caracteristici comune (culoare, mărime, forme geometrice etc.).
597. Explică de ce anumite obiecte sunt ordonate sau grupate într-un anumit fel.	☒ Lăsați copiii să propună criterii de grupare, clasificare.
598. Seriază obiectele după o anumită regulă.	<ul style="list-style-type: none"> ☒ Oferiți preșcolarilor diferite situații de a plasa obiectele în șir, după o regulă distinctă. ☒ Implicați copiii în jocuri interactive. ☒ Etc.

D. Domeniul: Dezvoltarea cognitivă**Subdomeniul 2: Formarea și dezvoltarea reprezentărilor elementare matematice****Standard 6. Copilul va fi capabil să opereze cu numere și șiruri numerice.****De la naștere până la un an și jumătate (0-18 luni)**

Indicatori	Practici de sprijin
599. Demonstrează, în timpul mesei sau jocului, înțelegerea semnificației expresiei „mai mult”.	<ul style="list-style-type: none"> ☒ Vorbiți cu copilul, utilizând termenii „mai mult”, „mai puțin”, în timpul mâncării sau jocului. ☒ Indicați, prin gesturi, o anumită cantitate. ☒ Etc.
600. Utilizează gesturi pentru a arăta cantitatea.	

De la un an și jumătate până la 3 ani (19-36 de luni)

Indicatori	Practici de sprijin
601. Repetă după adult numărarea până la 3.	<ul style="list-style-type: none"> ☒ Utilizați în activitățile cotidiene numerația și numerele.
602. Intonează cântece și rime cu numere.	<ul style="list-style-type: none"> ☒ Cântați cu copiii, faceți pauze dinamice cu numărători ce vizează numerele naturale. ☒ Etc.

De la 3 până la 5 ani (37-60 de luni)

Indicatori	Practici de sprijin
603. Raportează cantitatea la număr.	<ul style="list-style-type: none"> ☒ Organizați copiii în grupuri mici și solicitați să vă spună câți sunt la număr.
604. Determină ordinea numerelor în șirul 1-5.	<ul style="list-style-type: none"> ☒ Propuneți copiilor jocuri, exerciții, care vizează efectuarea unor corespondențe între cantitate și număr.
605. Numără până la 5.	<ul style="list-style-type: none"> ☒ Numiți permanent cantitatea obiectelor pe care le utilizați. De exemplu: două cărți, patru creioane, trei păpuși etc.
606. Utilizează numerele și numărul în diverse activități.	<ul style="list-style-type: none"> ☒ Utilizați numărul/numerele și numerația (limita 1-5) în diferite activități. De exemplu: numără câți copii sunt în grup, câte farfurii sunt pe masă, câte scaune, câte coșuri cu pâine etc.
607. Compară cantități, utilizând expresiile „tot atât/mai mult/mai puțin”.	<ul style="list-style-type: none"> ☒ Încurajați utilizarea numerelor în jocurile simbolice, de exemplu: la magazin – inventarul produselor, la farmacie – numărul pastilelor etc.
608. Recunoaște și modelează unele cifre.	<ul style="list-style-type: none"> ☒ Încurajați copiii să numească numărul străzii, numărul apartamentului în care locuiesc etc. ☒ Încurajați copiii să modeleze cifre din plastilină, bețișoare, ață ș.a. ☒ Propuneți copiilor diferite mulțimi, pe care să le compare, folosind expresiile: „unu/mult”, „mai mult/tot atât/mai puțin”. ☒ Oferiți oportunitatea de a alege un obiect dintr-un șir de obiecte, numindu-i poziția acestuia. ☒ Propuneți copiilor activități ce abordează softuri educaționale și jucării interactive. ☒ Etc.

De la 5 până la 7 ani (61-84 de luni)

Indicatori	Practici de sprijin
609. Stabilește raporturi între numere și obiecte în limita 1-10.	<ul style="list-style-type: none"> ☒ Solicitați frecvent copiilor să numere câți colegi sunt prezenți în grupă, câți lucrează la măsută, câți au terminat o sarcină etc.
610. Identifică poziția numerelor în șirul 0-10.	<ul style="list-style-type: none"> ☒ Propuneți copiilor să realizeze corespondențe între număr și diferite cantități.
611. Numără până la 10/20, în ordine crescătoare/descrescătoare.	<ul style="list-style-type: none"> ☒ Puneți la dispoziția copiilor materiale manipulative, cât mai diverse, cu ajutorul cărora se poate realiza numărarea. ☒ Utilizați numeralul ordinal în procesul de numărare. De exemplu: primul copil, al doilea copil, al treilea copil ... sau prima fetiță, a doua fetiță ...
612. Compară numerele, utilizând semnele de comparație.	<ul style="list-style-type: none"> ☒ Propuneți jocuri care solicită identificarea poziției numerelor în șir.
613. Identifică și scrie cifre.	<ul style="list-style-type: none"> ☒ Introduceți în activitățile integrate situații de învățare, care presupun determinarea numerelor vecine; numărului precedent/următor.
614. Efectuează operații simple de adunare și scădere cu 1-2 unități.	<ul style="list-style-type: none"> ☒ Oferiți copiilor activități în care vor compara numerele naturale, în baza mulțimilor de obiecte. ☒ Implicați preșcolarii în scrierea cifrelor pe hârtie, tablă, suprafețe ș.a. ☒ Integrați copiii în activități de compunere și descompunere a numerelor naturale, pe bază de mulțimi de obiecte. ☒ Utilizați situații cotidiene pentru a stimula copilul să realizeze operații simple. ☒ Propuneți copiilor jocuri interactive. ☒ Etc.

D. Domeniul: Dezvoltarea cognitivă**Subdomeniul 2: Formarea și dezvoltarea reprezentărilor elementare matematice****Standard 7. Copilul va fi capabil să utilizeze unitățile de măsură la determinarea înălțimii, lungimii, lățimii, grosimii, masei, valorii și capacității unor corpuri.****De la naștere până la un an și jumătate (0-18 luni)**

Indicatori	Practici de sprijin
615. Se joacă cu jucării de diverse mărimi și forme.	<ul style="list-style-type: none"> ☒ Descrieți copilului obiecte/persoanele în funcție de mărime, masă, lungime. ☒ Etc.

De la un an și jumătate până la 3 ani (19-36 de luni)

Indicatori	Practici de sprijin
616. Compară, cu ajutorul adultului, mărimea unor corpuri, utilizând cuvintele „mare/mic”.	<ul style="list-style-type: none"> ☒ Implicați copiii în activități de aranjare a cuburilor pe rafturi. ☒ Solicitați gruparea cuburilor după anumite criterii. ☒ Antrenați copiii în jocuri care implică compararea și ordonarea obiectelor în funcție de mărime. Descrieți copilului obiectele după diferiți parametri. ☒ Etc.
617. Ordonează, cu susținerea adultului, cel mult trei obiecte după mărime.	

De la 3 până la 5 ani (37-60 de luni)

Indicatori	Practici de sprijin
618. Compară și ordonează obiectele după mărime, înălțime, lungime, lățime și grosime.	<ul style="list-style-type: none"> ☒ Implicați copiii în activități de comparare a mărimii unor obiecte, a înălțimii tuturor copiilor din grupă, a lungimii pantofului, a lungimii părului. ☒ Utilizați procedee de suprapunere și juxtapunere în compararea obiectelor. ☒ Solicitați copiilor să facă estimări ale masei unor corpuri: De exemplu: „Care obiect dintre cele expuse este mai greu?” ☒ Solicitați copiilor să descrie acțiunile sale prin intermediul cuvintelor ce denotă: mărimea (mare/mic), lungimea (lung/scurt), lățimea (lat/îngust), înălțimea (înalt/scund), grosimea (gros/subțire) și masa (greu/ușor). ☒ Etc.
619. Estimează masa unor corpuri.	
620. Utilizează cuvinte ce vizează mărimea, lungimea, lățimea, înălțimea, grosimea și masa unor corpuri.	

De la 5 până la 7 ani (61-84 de luni)

Indicatori	Practici de sprijin
621. Măsoară, cu ajutorul unităților standarde de măsură sau altele, cum ar fi o cană/linguriță etc., lungimea, masa și capacitatea diferitor corpuri.	<ul style="list-style-type: none"> ☒ Utilizați diferite unități de măsură (cotul, șchioapa, panglica, cana, borcanul, lingura, căușul etc.), pentru măsurarea corpurilor solide, fluide și friabile. ☒ Efectuați măsurări cu ajutorul unităților standarde și a instrumentelor de măsură a lungimii (metru, rigla), a masei (cântarul), a capacității (cana gradată). ☒ Implicați copiii în activități de măsurare, cântărire, estimare în <i>Centrele Apă și Nisip și Joc simbolic</i>. ☒ Realizați cu copiii prepararea unor gustări simple, pentru care să măsoare cantități ale ingredientelor în baza rețetei. ☒ Oferiți copiilor oportunitatea de a estima valoarea unor obiecte. De exemplu: determină cât costă un pix, o carte; fac schimb de obiecte după valoarea lor etc. ☒ Oferiți copiilor posibilitatea de a-și gestiona bugetul, reieșind din banii ce îi au în cadrul jocului de rol. Ajutați-i să-și facă un plan de cheltuieli. ☒ Utilizați în activități practice de măsurare a lungimii, lățimii, înălțimii, grosimii, masei, capacității și valorii unor corpuri următoarele perechi de cuvinte: „mai lung/scurt”, „lat/îngust”, „înalt/scund”, „gros/subțire”, „greu/ușor”, „plin/gol”, „scump/ieftin”, „cel mai lung/scurt”, „scump/ieftin”. ☒ Utilizați softuri educaționale în activitățile de formare a reprezentărilor despre unitățile de măsură. ☒ Etc.
622. Utilizează unitățile de măsură în activități cotidiene.	
623. Estimează valoarea unor corpuri.	
624. Utilizează gradele de comparație în activitățile practice de măsurare.	

D. Domeniul: Dezvoltarea cognitivă**Subdomeniul 2: Formarea și dezvoltarea reprezentărilor elementare matematice****Standard 8. Copilul va fi capabil să identifice formele geometrice în modele date și în mediul înconjurător.****De la naștere până la un an și jumătate (0-18 luni)**

Indicatori	Practici de sprijin
625. Potrivește forme diferite, chiar dacă nu reușește întotdeauna.	<ul style="list-style-type: none"> ☒ Puneți la dispoziția copilului jucării care se bazează pe formă. Identificați și numiți diferite obiecte, de diverse forme, din mediul copilului. ☒ Etc.

De la un an și jumătate până la 3 ani (19-36 de luni)

Indicatori	Practici de sprijin
626. Potrivește, cu insistență, forme simple în puzzle-uri. 627. Determină forma unor obiecte.	<ul style="list-style-type: none"> ☒ Utilizați jocuri de asamblare a unor puzzle-uri. ☒ Explorați lumea înconjurătoare. ☒ Vorbiți copiilor despre forma obiectelor din mediul înconjurător. ☒ Propuneți activități în care să distingeți forma unor corpuri (de exemplu: rotunde, pătrate ș.a.). ☒ Utilizați în activități jucării interactive. ☒ Etc.

De la 3 până la 5 ani (37-60 de luni)

Indicatori	Practici de sprijin
628. Recunoaște diferite figuri geometrice: cerc, pătrat, triunghi, dreptunghi.	<ul style="list-style-type: none"> ☒ Utilizați corect cuvintele, pentru a reda numele diferitelor figuri geometrice. ☒ Puneți la dispoziția copiilor modele de figuri geometrice pentru a fi recunoscute, comparate. ☒ Evidențiați mărimea lor. ☒ Propuneți sarcini în care copiii să utilizeze figuri geometrice pentru a realiza construcții sau modele artistice (cartonașe pentru colaje, piese din lemn, din plastic etc.). ☒ Încurajați-i să finalizeze orice lucrare începută. ☒ Realizați împreună trenulețe, șiraguri, piese ornamentale, utilizând forme, ordonându-le de la mic la mare sau de la mare la mic. ☒ Propuneți copiilor activități în care să integrați softuri educaționale și jocuri interactive. ☒ Etc.
629. Compară figuri geometrice, evidențiind asemănările și deosebirile dintre acestea.	
630. Creează, copiază și construiește forme.	
631. Ordonează în șir crescător/descrescător figurile geometrice de același tip, după mărimea acestora.	

De la 5 până la 7 ani (61-84 de luni)

Indicatori	Practici de sprijin
632. Identifică figuri și corpuri geometrice: triunghi, cerc, pătrat, dreptunghi, cub, sferă.	<ul style="list-style-type: none"> ☒ Organizați jocuri în care copiii să identifice figuri geometrice în modele date și în mediul înconjurător (triunghi, cerc, pătrat, dreptunghi, cub, sferă). ☒ Realizați cu copiii postere, afișe, pentru a sărbători un eveniment sau pentru a încheia o activitate tematică, utilizând diferite forme geometrice. Încurajați copiii să creeze noi forme. De exemplu: combină două triunghiuri, pentru a realiza un pătrat, un dreptunghi. ☒ Utilizați în <i>Centrul Apă și Nisip</i> formele pentru a stimula copiii să creeze noi forme prin combinarea lor. ☒ Creați cu ei motive ornamentale pentru diverse obiecte (hăinuțe, vase, felicitări etc.). ☒ Încurajați-i să creeze compoziții artistice din forme geometrice (tehnica <i>Tangram</i> ș.a.). ☒ Propuneți copiilor sarcini prin care vor determina regula de ordonare și vor continua șirul. ☒ Oferiți-le posibilitatea copiilor de a-și forma competențe de recunoaștere și creare a formelor geometrice în cadrul jocurilor interactive. ☒ Utilizați tehnologiile informaționale în formarea reprezentărilor despre formele geometrice. ☒ Etc.
633. Recunoaște formele geometrice în forma obiectelor din mediul înconjurător.	
634. Combină figuri geometrice pentru a realiza alte forme geometrice.	
635. Realizează imagini și construcții din forme geometrice în mod creativ.	
636. Alternează formele geometrice după o anumită regulă.	

D. Domeniul: Dezvoltarea cognitivă**Subdomeniul 2: Formarea și dezvoltarea reprezentărilor elementare matematice****Standard 9. Copilul va fi capabil să se orienteze în timp și spațiu.****De la naștere până la un an și jumătate (0-18 luni)**

Indicatori	Practici de sprijin
637. Urmărește obiectele ce se deplasează.	☒ Solicitați copiilor să vă arate jucăria preferată. Puneți în mișcare diferite jucării și dirijați copilul spre urmărirea mișcării acestora.
638. Începe să distinge timpul/momentele zilei, prin prisma activităților desfășurate.	☒ Evidențiați/numiți partea zilei atunci când vă jucați, luați masa împreună. ☒ Etc.

De la un an și jumătate până la 3 ani (19-36 de luni)

Indicatori	Practici de sprijin
639. Determină poziția unor obiecte în spațiu cu ajutorul adultului.	☒ Cereți de la copiii să va aducă un obiect. ☒ Ajutați-l să se orienteze în spațiu. ☒ Propuneți activități în cadrul cărora vor stabili acțiunile pe care le vor exercita pe parcursul zilei. ☒ Etc.
640. Stabilește succesiunea zilei cu noaptea.	

De la 3 până la 5 ani (37-60 de luni)

Indicatori	Practici de sprijin
641. Stabilește raporturi spațiale dintre el și obiectele înconjurătoare.	☒ Solicitați copiilor să identifice poziția lui în spațiul, precum și poziția obiectelor în raport cu sine, utilizând schema corporală (sus/jos, stânga/dreapta, înainte/înapoi, în față/în spate).
642. Se orientează pe o suprafață plană (foaie de hârtie, tablou, imagine etc.).	☒ Vorbiți, în cadrul activităților, despre faptul că orice suprafață plană – tablou, imagine, foaie de hârtie – este constituită din patru părți: sus, jos, stânga și dreapta.
643. Identifică părțile zilei și succesiunea zilelor, în baza activităților zilnice și a schimbărilor existente în natură.	☒ Propuneți copiilor să citească imaginea de la stânga la dreapta. ☒ Integrați elementele de regim: poziționarea soarelui și apariția lunii și stelelor în înțelegerea succesiunii părților zilei. ☒ Motivați copilul să distingă succesiunea zilelor, prin prisma acțiunilor desfășurate de el. De exemplu: „Ieri ne-am cunoscut cu albina, astăzi am făcut cunoștință cu buburuza.”
644. Utilizează noțiunile de „acum/mai apoi”, în descrierea acțiunilor sale.	☒ Descrieți orice acțiune de regim efectuată cu copiii. Implicați-i și pe ei în aceste activități. De exemplu: „Acum mâncăm, după aceea ne jucăm.”/„Acum strângem jucăriile, mai apoi plecăm la baie.”/„Acum ascultăm, mai târziu colorăm.” ☒ Etc.

De la 5 până la 7 ani (61-84 de luni)

Indicatori	Practici de sprijin
645. Determină poziția unor obiecte în raport cu alte obiecte.	☒ Propuneți copiilor situații variate de amplasare a unor obiecte în spațiu. Cereți să descrie pozițiile lor cu ajutorul prepozițiilor și adverbilor de loc.
646. Identifică poziția unor obiecte în raport cu alte ființe.	☒ Introduceți, în activitățile integrate, situații în care copilul determină locul sau amplasează unele obiecte în raport cu alte ființe (animale, copii).
647. Se orientează și amplasează în spațiul foi imaginii, simboluri, corpuri, respectând structura acestora.	☒ Propuneți dictări grafice pentru a se familiariza cu structura unei foi de hârtie: partea de sus/parte de jos, dreapta/stânga foii, mijlocul foii, colțul stâng de sus/de jos al foii, colțul drept de sus/de jos al foii.
648. Folosește corect unitățile de măsură a timpului (zilele săptămânii, lunile anului, anotimpul, ora).	☒ Propuneți copiilor activități ce vizează enumerarea zilelor săptămânii, lunilor anului, anotimpurilor, determinarea orei exacte. ☒ Distingeți, în activitățile zilnice, unitățile de măsurare a timpului și stabiliți succesiunea lor logică. ☒ Propuneți activități ce presupun utilizarea calendarului și a ceasului în măsurarea unor intervale de timp. Comparați diferite evenimente și stabiliți diferențele dintre ele.
649. Utilizează instrumentele de măsurare a timpului pentru a stabili durata unor acțiuni/ evenimente.	☒ Propuneți copiilor activități bazate pe softuri educaționale. ☒ Etc.

D. Domeniul: Dezvoltarea cognitivă

Subdomeniul 3: Cunoașterea și înțelegerea mediului înconjurător

Standard 10. Copilul va fi capabil să observe și să descrie caracteristicile naturii vii și ale celei nevie.

De la naștere până la un an și jumătate (0-18 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
650. Recunoaște în mediu existența unor plante, animale și a oamenilor.	☒ Facilitați observarea de către copil a diferitelor plante, animale, precum și interacțiunea cu oamenii – alții decât membrii familiei.
651. Denumeste, prin cuvinte sau onomatopee, plante, animale, oameni.	☒ Stimulați copilul să identifice și să denumească obiectele și ființele întâlnite.
652. Interacționează cu animalele, plantele.	☒ Introduceți jocuri care solicită identificarea onomatopeelor produse de unele animale.
653. Reacționează atunci când i se cere să deschidă gurița, să închidă ochii.	☒ Înlesniți interacțiunea copilului cu plantele, animalele, insectele din mediul înconjurător. De exemplu: atinge răme, observă furnici, privește și arată animalele de companie sau din curte, admiră florile, adună frunze sau crengi.
	☒ Vorbiți cu copiii când faceți diverse activități. Explicați-le acțiunile.
	☒ Etc.

De la un an și jumătate până la 3 ani (19-36 de luni)

Indicatori	Practici de sprijin
654. Face diferența între corpuri vii și inerte din mediul înconjurător.	☒ Propuneți jocuri copiilor în care să distingă corpuri vii/nevii, de sortare și clasificare după diferite criterii (după mediul de viață: animale sălbatice/domestice, păsări de curte/sălbatice etc.).
655. Identifică 2-3 animale, plante.	De exemplu: piatra este un corp neviu, iar pisica este un corp viu.
656. Caracterizează starea vremii.	☒ Oferiți copilului șansa de a observa plante înflorind în diferite momente ale anului.
657. Observă, îndrumat de adult, corpuri cerești.	☒ Cereți copilului să denumească fenomenele naturii și discutați despre efectele acestora asupra activităților zilei.
658. Numește părțile de bază ale corpului (cap, trunchi, membre) și unele organe de simț.	De exemplu: „E soare.”/„Ninge.”/„Plouă.”
	☒ Ajutați-l pe copil să observe soarele, luna, stelele.
	☒ Organizați jocuri de identificare a părților corpului.
	☒ Etc.

D. Domeniul: Dezvoltarea cognitivă**Subdomeniul 3: Cunoașterea și înțelegerea mediului înconjurător****Standard 10. Copilul va fi capabil să observe și să descrie caracteristicile naturii vii și ale celei nevie.****De la 3 până la 5 ani (37-60 de luni)**

Indicatori	Practici de sprijin
659. Recunoaște 3-4 corpuri vii/nevii.	☒ Propuneți activități în care preșcolarii identifică și denumesc diferite plante, animale din diferite clase/specii, corpuri nevie (apă, pământ, aer, foc, pietre etc.) ș.a.
660. Identifică categorii de animale (domestice/sălbătice/de la Zoo, călătoare/sedentare), plante (de grădină/cameră/pădure), legume, fructe.	☒ Oferiți copilului posibilitatea de a observa ființe prin vizite la: Zoo, ferme de animale, ferme de păsări, cabinetul unui medic veterinar; sau plante/arbori: într-o livadă, grădină etc.
661. Distinge mediul de trai al unor animale/plante.	☒ Propuneți copiilor activități de identificare a semnelor caracteristice timpului de afară (soare, nor, ploaie, vânt, ninsoare etc.).
662. Recunoaște semnele convenționale, a utilizate în aprecierea stării vremii.	☒ Provocați copilul la discuții despre caracteristicile anotimpurilor, în relație cu activitățile sale fundamentale sau evenimentele semnificative.
663. Evidențiază semnele caracteristice fiecărui anotimp.	☒ Permiteți copilului să se joace pe diferite suprafețe și să le denumească. Susțineți copiii să-și exprime senzațiile pe care le trăiesc. De exemplu: „Eu sunt pe iarbă. Ea este moale.”
664. Identifică diferite suprafețe ale pământului (iarbă, nisip, noroi, apă etc.).	☒ Creați situații de joc în care copiii determină corpurile cerești, soarele și luna.
665. Recunoaște unele corpuri cerești (soarele, luna, stele).	☒ Propuneți activități în care preșcolarul să determine structura corpului uman.
666. Identifică și descrie părțile corpului, organele de simț.	☒ Încadrați în activități softuri educaționale și jucării interactive.
	☒ Etc.

De la 5 până la 7 ani (61-84 de luni)

Indicatori	Practici de sprijin
667. Clasifică corpurile din natură după diferite criterii.	☒ Propuneți copiilor activități de repartizare a corpurilor în două categorii vii/nevii, terestre/cosmice ș.a.
668. Denumeste corect 4-6 plante și animale (insecte, pești, amfibii, păsări, mamifere).	☒ Acordați posibilitatea copilului de a interacționa cu diferite categorii de animale (domestice/sălbătice/exotice, păsări/mamifere, sedentare/călătoare, erbivore/carnivore/omnivore) și plante (de câmp, pădure, grădină, decorative, de cultură, medicinale, de cameră etc.).
669. Explică relația dintre animale, plante și mediile lor de viață și argumentează legătura dintre ele.	☒ Urmăriți împreună filme scurte sau secvențe din filme de animație, precum și cărți cu imagini despre modul de viață al diferitelor specii. Oferiți-le posibilitatea de a-și exprima părerea proprie.
670. Participă, cu interes, la îngrijirea unei/unui plante/animal.	☒ Vorbiți-le despre adaptările specifice fiecărui animal/plantă la mediul lor de trai și rolul fiecăruia în natură, despre lanțul trofic.
671. Utilizează semnele convenționale, pentru ilustrarea stării vremii.	☒ Dați copilului posibilitatea de a întreține o plantă sau de a participa la îngrijirea unui animal de companie sau din gospodărie.
672. Identifică succesiunea anotimpurilor și caracteristicile specifice.	☒ Oferiți-le filme, cărți despre plantele și animalele rare din țara noastră.
673. Recunosc diferite forme de relief și bazine acvatice.	☒ Realizați jocuri de rol, în care copilul prezintă prognoza meteo cu simboluri concepute anterior.
674. Identifică și descriu corpurile cerești (planetele, stelele, sateliții – luna).	☒ Încurajați copilul să conceapă calendare, cărți despre anotimpuri, în care să îmbine desenul și colajele de imagini cu textul.
675. Identifică unele organe interne (inimă, plămân, stomac) și funcțiile lor.	☒ Oferiți copiilor imagini, filme, excursii pe baza cărora să explicați noțiunile de „câmpie”, „deal”, „munte”, „râu”, „iaz”, „mare” și extindeți experiența de cunoaștere a copiilor, atunci când este posibil, cu vizite, excursii, în medii necunoscute.
	☒ Propuneți copiilor filme, mulaje, modele ale diferitor corpuri cerești, pentru a le numi și descrie.
	☒ Puneți la dispoziția copilului cărți despre corpul omenesc, organele interne și funcționarea lor. Invitați, în astfel de discuții, persoane-resursă (medic, sportiv etc.).
	☒ Propuneți copiilor activități în cadrul cărora li se vor dezvolta competențele cognitive prin prisma softurilor educaționale și a jocurilor interactive.
	☒ Etc.

D. Domeniul: Dezvoltarea cognitivă

Subdomeniul 3: Cunoașterea și înțelegerea mediului înconjurător

Standard 11. Copilul va fi capabil să utilizeze metode și instrumente de integrare a mediului înconjurător.

De la naștere până la un an și jumătate (0-18 luni)

Indicatori	Practici de sprijin
676. Întoarce capul spre surse de stimulare (sunete, voci, miros, lumină puternică).	☒ Asigurați copilului un mediu bogat în obiecte/jucării și surse de stimulare vizuală, auditivă, tactilă.
677. Urmărește obiectele din mediul înconjurător pentru perioade scurte de timp.	☒ Denumiți obiectele din mediu, caracteristicile și utilitatea lor, și stimulați copilul să repete denumirile, să indice obiectele întâlnite.
678. Explorează un obiect, prin mai multe simțuri (tactil, olfactiv etc.).	☒ Faceți plimbări în aer liber și descrieți evenimentele, fenomenele trăite.
679. Investighează fenomene ale naturii împreună cu adultul.	☒ Permiteți copilului să exploreze, în siguranță, mediul înconjurător. De exemplu: atinge picături de ploaie, zăpada, nisipul, pământul. ☒ Etc.

De la un an și jumătate până la 3 ani (19-36 de luni)

Indicatori	Practici de sprijin
680. Observă asemănări și deosebiri între obiecte, fenomene, ființe.	☒ Examinați cu copiii diferite fenomene, ființe, pentru a observa asemănările și deosebirile dintre ele.
681. Folosește simțurile în examinarea corpurilor și jucăriilor preferate.	☒ Puneți la dispoziția copilului obiecte și dirijați-l să le identifice și să le descrie după diferite proprietăți (mărime, culoare, formă, suprafață).
682. Formulează întrebări simple despre lumea vie în urma unor observări.	☒ Satisfaceți curiozitatea copilului și răspundeți la întrebările despre obiectele propuse. ☒ Răspundeți curiozității naturale a copilului, prin consultarea diverselor surse de informare (lecturarea cărților; desfășurarea experimentelor simple; organizarea vizitelor, explorărilor în natură). ☒ Etc.

D. Domeniul: Dezvoltarea cognitivă**Subdomeniul 3: Cunoașterea și înțelegerea mediului înconjurător****Standard 11. Copilul va fi capabil să utilizeze metode și instrumente de integrare a mediului înconjurător.****De la 3 până la 5 ani (37-60 de luni)**

Indicatori	Practici de sprijin
683. Folosește simțurile, pentru a obține informații despre lumea înconjurătoare.	<ul style="list-style-type: none"> ☒ Propuneți copiilor activități senzoriale pentru a înțelege noțiuni, fenomene, procese existente în natură. De exemplu: pentru înțelegerea noțiunii de <i>măr</i>, utilizați activități în care copilul analizează vizual mărul, apoi îl pipăie, îl miroase și îl gustă.
684. Utilizează, ghidat, metoda observației în perceperea diferitor componente ale mediului/proceselor/fenomenelor/relațiilor.	<ul style="list-style-type: none"> ☒ Propuneți copiilor activități ludice, desfășurate atât în aer liber, cât și în sala de grupă, pentru a observa: <ul style="list-style-type: none"> • plante/animale din zona grădiniței; • corpuri nevie (apă, aer, sol); • fenomene ale naturii caracteristice fiecărui anotimp; • etapele de evoluție a unor corpuri vii; • influența schimbărilor din natură asupra animalelor, plantelor și a omului; • impactul apei, hrănilor, luminii asupra creșterii și dezvoltării ființelor; • activitatea oamenilor.
685. Participă, cu interes, la experiențe simple, alături de adult.	<ul style="list-style-type: none"> ☒ Implicați copiii în activități experiențiale simple. De exemplu: dizolvarea sării/zahărului în apă, înghețarea apei, scufundarea unor corpuri în apă, fierberea apei etc.
686. Descrie ce a observat în activitățile desfășurate cu adulții.	<ul style="list-style-type: none"> ☒ Încurajați copiii să descrie ceea ce au observat în cadrul activităților experiențiale.
687. Construiește corpuri din diferite materiale.	<ul style="list-style-type: none"> ☒ Propuneți copiilor activități în care vor realiza modelele unor corpuri vii/nevie. De exemplu: confecționează un soare din polistiren, făină de porumb și spaghetti. ☒ Etc.

De la 5 până la 7 ani (61-84 de luni)

Indicatori	Practici de sprijin
688. Folosește instrumente de investigație (lupa, microscopul, paharul gradat, pipeta, cântarul etc.) în activitățile de descoperire a lumii.	<ul style="list-style-type: none"> ☒ Puneți la dispoziția copilului diferite instrumente și oferiți-i posibilitatea de a le utiliza independent; cereți copilului să organizeze informațiile obținute.
689. Face predicții și generalizări în baza celor observate, fiind ghidat de către educator.	<ul style="list-style-type: none"> ☒ Stimulați copilul să facă predicții înainte de derularea unui experiment, să estimeze rezultatele pe care să le poată compara, ulterior, cu cele obținute în urma experimentului.
690. Se documentează din diferite surse (de la adulți, din cărți, de pe internet) despre componentele mediului înconjurător.	<ul style="list-style-type: none"> ☒ Încurajați copilul să înregistreze informațiile obținute în urma observării sau experimentelor; țineți un jurnal al experimentelor copilului/grupeii.
691. Explorează mediul înconjurător prin intermediul activităților experiențiale.	<ul style="list-style-type: none"> ☒ Propuneți copiilor diverse experiențe referitoare la proprietățile apei, formele apei în natură, aer, mișcare, sol, plante, animale, fiziologia și igiena copilului, procesele ecologice, fenomenele naturii etc.
692. Înregistrează sau consemnează datele obținute în urma observărilor/activităților experiențiale executate.	<ul style="list-style-type: none"> ☒ Acordați copiilor materiale naturale, reciclabile, pentru a confecționa modelele unor corpuri vii, nevie, cerești.
693. Creează diferite modele din diverse materiale.	<ul style="list-style-type: none"> ☒ Utilizați softuri educaționale pentru realizarea activităților de explorare-investigare a mediului înconjurător. ☒ Etc.

D. Domeniul: Dezvoltarea cognitivă**Subdomeniul 3: Cunoașterea și înțelegerea mediului înconjurător****Standard 12. Copilul va fi capabil să descopere relațiile dintre om – mediu înconjurător – om.****De la naștere până la un an și jumătate (0-18 luni)**

Indicatori	Practici de sprijin
694. Deosebește ființele umane cunoscute/necunoscute, copiii/adulții.	<ul style="list-style-type: none"> ☒ Prezențați copilului persoanele cu care dvs. interacționați. ☒ Vorbiți cu copiii despre persoanele cu care el interacționează. ☒ Etc.

De la un an și jumătate până la 3 ani (19-36 de luni)

Indicatori	Practici de sprijin
695. Sesizează diferența între cele 2 genuri: masculin/feminin. 696. Întreține în ordine mediul înconjurător, fiind ajutat de un adult.	<ul style="list-style-type: none"> ☒ Ajutați copilul să înțeleagă apartenența sa de gen. ☒ Încurajați copilul să vă ajute în întreținerea unui mediu ordonat. ☒ Etc.

De la 3 până la 5 ani (37-60 de luni)

Indicatori	Practici de sprijin
697. Participă la îngrijirea mediului. 698. Recunoaște condițiile de bază ale supraviețuirii omului ca ființă vie. 699. Identifică caracteristicile specifice omului ca ființă socială: meserii, limbaj, mijloace de locomoție, invenții, artă.	<ul style="list-style-type: none"> ☒ Promovați responsabilizarea copilului acasă, la grădiniță. ☒ Discutați despre nevoile de bază ale ființei umane (apă, lumină, hrană, adăpost). ☒ Puneți la dispoziția copilului, în <i>Centrul de Joc simbolic</i>, obiecte, echipamente, materiale care exemplifică diferite meserii. ☒ Stimulați înțelegerea fenomenului artistic ca unul specific omului, organizând ateliere artistice și valorificând diverse abilități – cântatul, dansul, pictura, desenul, colajul, olăritul etc. –, exemplificate de către persoane din diferite țări. ☒ Angajați copiii în descoperirea diversității mijloacelor de locomoție, utilizate de către om, și exploatați conținutul din punct de vedere ecologic. ☒ Utilizați softuri educaționale în activitățile de protecție a mediului ☒ Etc.

De la 5 până la 7 ani (61-84 de luni)

Indicatori	Practici de sprijin
700. Descrie schimbările care se produc odată cu dezvoltarea corpurilor vii (plante, animale, om). 701. Identifică condițiile specifice vieții umane și semnificația lor (mediul fizic/cultural/social). 702. Participă la îngrijirea și protecția mediului, reciclarea materialelor. 703. Identifică rolul omului în protecția mediului înconjurător.	<ul style="list-style-type: none"> ☒ Creați oportunități de discuție despre ciclul de viață al plantelor, animalelor, despre viața oamenilor. Creați un grafic cu caracteristicile copiilor din grupă (înălțime, greutate, preferințe) la începutul/sfârșitul fiecărui an, pentru a sesiza evoluția. ☒ Discutați cu copilul despre condițiile de viață ale oamenilor din diverse regiuni geografice sau spații culturale, utilizând diferite imagini, secvențe de film. ☒ Analizați o hartă a lumii, a continentului, pentru a înțelege existența mai multor țări, a mai multor culturi, a modului de organizare a vieții sociale (de exemplu, după tipul de așezări: sat, orașel, municipiu etc.). ☒ Organizați călătorii imaginare, utilizând cărți, hărți, enciclopedii, imagini video, pentru a exemplifica varietatea condițiilor fizice, sociale, culturale, în care trăiesc oamenii pe tot globul. ☒ Participați împreună cu copilul la evenimente care se concentrează pe conștientizarea importanței protecției mediului: <i>Ziua Pământului</i>, <i>Ziua Mediului</i>. ☒ Discutați despre resursele energetice și concepeți, împreună, un plan de acțiune, cu activități adecvate vârstei copilului, prin care să se valorifice economisirea energiei electrice (de exemplu: „Nu lăsăm lumina aprinsă dacă este zi.”/„Nu lăsăm aparate electrice conectate când nu suntem acasă.”/„Mergem pe jos sau cu bicicleta, dacă avem de parcurs un drum scurt.” etc.). ☒ Realizați un proiect despre evoluția mijloacelor de locomoție și modul în care acestea au influențat viața omului. Evidențiați atât avantajele, cât și dezavantajele lor pentru prezent și viitor. ☒ Implicați copilul în participarea la acțiuni ecologice. ☒ Propuneți copiilor activități și jocuri interactive de distingere a normele de comportament în mediul înconjurător. ☒ Etc.

BIBLIOGRAFIE

1. Boțiş A., Mihalca L. *Despre dezvoltarea abilităților emoționale și sociale ale copiilor, fete și băieți, cu vârsta până în 7 ani. Ghid pentru cadrele didactice din învățământul preșcolar*. București: UNICEF, Centrul Parteneriat pentru Egalitate, 2007.
2. Ionescu M. (coord.), Angheliescu C., Boca C. *Repere fundamentale în învățarea și dezvoltarea timpurie a copilului de la naștere la 7 ani*. București: Vanemonde, 2010.
3. Kagan S.L, Rebello P. ș.a. *Washington State Early Learning and Development Benchmarks. A Guide to Young Children's Learning and Development: From Birth to Kindergarten Entry*, The State of Washington, 2005.
4. Kagan S.L., Rebello P. *Early Learning & Development Standards: An Overview, ELDS Orientation Workhop*. UNICEF, 2007.
5. Landers C. *Pediatrie axată pe dezvoltare*. Chișinău: Epigraf, 2004.
6. Piaget J., Inhelder B. *Psihologia copilului*. Chișinău: Cartier, 2005.
7. Stan L. *Educație timpurie. Probleme și soluții*. Iași: Polirom, 2016.
8. Tomșa Gh., Oprescu N. *Bazele teoretice ale psihopedagogiei preșcolare*. București: V&I Integral, 2007.
9. Woodhead M. *Changing Perspectives in Early Childhood Theory, Research and Policy*. Global Monitoring Report. Paris: UNESCO, 2007.
10. *** *Early Learning and Development Standards*. Macedonia: UNICEF, 2007.
11. *** *Illinois Early Learning Standards*, Illinois State Board of Education, Division of Early childhood Education, 2002.
12. *** *Missouri Early Learning and Development Standards*, Missouri Department of Elementary and Secondary Education, Early childhood Section, 2005.
13. *** *Pennsylvania Early Learning Standards for pre-kindergarten*, Pennsylvania Department of Education and Department of Public Welfare, 2005.
14. *** *Pennsylvania Standards for Kindergarten*, Pennsylvania Department of Education and Department of Public Welfare, 2006.
15. *** *Strong Foundations. Early Childhood Care and Education*. Education for All Global Monitoring Report. Paris, UNESCO, 2006.
16. *** *Starting Strong II. Early Childhood Education and Care*. Paris, OECD, 2006.
17. Шарон К. Л. и Пиа Р. Б. *Стандарты раннего обучения и развития (СРОР) и Проект „Глобализация”: часто задаваемые вопросы*. Региональный офис Детского Фонда ООН (ЮНИСЕФ) по странам Центральной и Восточной Европы и СНГ.
18. *** *Федеральный государственный стандарт дошкольного образования*. Министерства образования и науки, Москва, 2014 г.

